

वैतेश्वर गाउँपालिकाको गाउँ शिक्षा योजना

२०८३ – २०८८

वैतेश्वर गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

पाँडुडाडाँ दोलखा, बागमती प्रदेश, नेपाल

गुणस्तरीय शिक्षा

समावेशी शिक्षा

रचनात्मक, सीपमूलक र
प्रतियोगेमी शिक्षा

पुस्तकः

प्रकाशकः

प्रमुख संरक्षकः

संरक्षकः

सल्लाहकारः

वैतेश्वर गाउँपालिकाको पञ्च वर्षीय गाउँ शिक्षा योजना

वैतेश्वर गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय पाँडुडाँडा, दोलखा

अध्यक्षः श्री छवी लामा

उपाध्यक्षः श्री कल्पना उप्रेती

श्री महेश पौडेल

श्री भिम बहादुर तमाङ

श्री श्यामकुमार तमाङ घिसिङ

श्री कमल अधिकारी

श्री कुमार चौलागाई

श्री भुवन घिमिरे

श्री अशोक तमाङ

श्री मिन कुमार शिवकोटी

श्री शान्त जिरेल

श्री रविन्द्र चौलागाई

प्राविधिक सल्लाहकारः

श्री त्रिषीराम ज्ञवाली

वैतेश्वर गाउँपालिकाको पञ्च वर्षीय गाउँ शिक्षा योजना निर्माण समिति

श्री छवी लामा -

संयोजक

राम प्रसाद भण्डारी-

सदस्य

सिताराम न्यौपाने-

सदस्य

शक्तिराज उप्रेती-

सदस्य

भाइराम बुढाथोकी-

सदस्य

पुस्कर कुमार दहाल-

सदस्य

गिताकृष्ण शर्मा-

सदस्य

बिर्ष बहादुर तमाङ-

सदस्य

श्यामकुमार तमाङ घिसिङ-

सदस्य

जनक अधिकारी -

सदस्य सचिव

भाषा सम्पादक - यज्ञराज खतिवडा

सर्वाधिकारः प्रकाशकमा निहित

२०८३ साल असार १५ गतेको गाउँ संभाबाट : स्वीकृत

मुद्रण : ५०० प्रति

वैतेश्वर गाउँ पालिकाको लिखित स्वीकृति विना यसको पूरै वा आंशिक भाग जस्ताको तस्तै प्रकाशन गर्न वा परिवर्तन गरी प्रकाशन वा अन्य कुनै विद्युतीय साधनबाट रेकर्ड गर्न र प्रतिलिपि निकाल्न पाइने छैन ।

छवी लामा
अध्यक्ष

हाम्रो भनाई

शिक्षा पद्धति सिङ्गो सामाजिक प्रणालीको एक उप-प्रणाली हो । व्यक्तिको सर्वाङ्गीण पक्षको विकास गरी समाज रूपान्तरणमा शिक्षाको अहम् भूमिका हुन्छ । रोजगारमूलक, गुणस्तरीय, व्यावहारिक एवम् जीवनोपयोगी शिक्षाको माध्यमबाट सिपयुक्त, दक्ष र सिर्जनशील मानव संसाधनको विकास गरी परिवार, समाज र राष्ट्र को आर्थिक समृद्धिमा योगदान पुऱ्याइएको हुन्छ । अतः शिक्षा प्रणाली स्थानीय, राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय परिवेशअनुकूल आवश्यक दक्ष जनशक्ति उत्पादन गर्न राष्ट्रले अँगालेको एक शैक्षिक पद्धति हो । उल्लिखित शिक्षा प्रणालीलाई व्यवस्थित गरी गाउँ पालिकाको शैक्षिक उन्वयनको लागि गाउँ शिक्षा योजनाको आवश्यकता महसुस भएको हो ।

वैतेश्वर गाउँ पालिका सामाजिक, सांस्कृतिक, भाषिक, धार्मिक, जातजाति, आदि दृष्टिकोणबाट विशिष्ट पहिचान र विशेषतासहितको प्रचुर सम्भावनाहरू बोके को एक अनुपम स्थल हो । गाउँ पालिकाको भूगोल, हावापानी, प्रकृतिक स्रोत र सम्पदा, सामाजिक, सांस्कृतिक, आर्थिक, ऐतिहासिक र वातावरणीय पक्षको पहिचान, संरक्षण, सम्बर्द्धन, प्रवर्द्धन र पूर्ण उपयोग गर्ने नीति गाउँ पालिकाले अवलम्बन गरेको छ । ज्ञानलाई सिपसँग, सिपलाई श्रमसँग, श्रमलाई रोजगारीसँग, रोजगारीलाई उत्पादनसँग, उत्पादनलाई बजारसँग र बजारलाई आर्थिक उन्नतिसँग अनुबन्धित गरी सुन्दर, सभ्य र समृद्ध वैतेश्वर निर्माणका लागि टेवा पुऱ्याउने उद्देश्यसहित पञ्च वर्षिय गाउँ शिक्षा योजना निर्माण गरिएको छ । राष्ट्रियस्तरमा निर्माण भएको योजनाले स्थानीय आवश्यकता, चासो र सरोकार लगायत भौगोलिक, सामाजिक, सांस्कृतिक र प्राकृतिक विशिष्टतालाई पूर्ण रूपमा समेट्न सकेको हुँदैन । त्यसैले स्थानीयस्तरका परम्परागत ज्ञान, सिप, पेशा, व्यवसाय र प्रविधिलाई संरक्षण र संवर्द्धन गर्न, स्थानीय सम्पदा, वातावरण, पर्यटकीय स्थल र जैविक विविधताप्रति जागरूक हुन, स्थानीय स्रोत साधनको अधिकतम परिचालन गर्न र स्थानीय संस्कृति तथा कलाकौशलप्रति सम्मान गर्दै शिक्षा प्रणालीलाई थप व्यवस्थित बनाई सिकाइ अनुकूल वातावरण निर्माणसँगै विद्यार्थीलाई न्यूनतम सिकाइ उपलब्धि हासिल गराउने ध्येयका साथ यस पालिकाले गाउँ शिक्षा योजना निर्माण गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको छ । योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन भयो भने मात्र अपेक्षित सक्षमता हासिल हुन सक्दछ । तसर्थ यो योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा सम्बद्ध सरोकारवाला सबै पक्षको सक्रिय सहभागिता हुनु जरुरी छ । यसका लागि शिक्षकले शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापका क्रममा नवीनतम शैलीहरूको अवलम्बन गरी विद्यार्थीहरूको सक्रिय सहभागिता सुनिश्चित हुने गरी सिकाइ सहजीकरण गर्नु पर्दछ । बालमैत्री सिकाइ वातावरण निर्माणको लागि आवश्यक वित्तीय व्यवस्थापन, विपद् व्यवस्थापन उत्थानशील भौतिक संरचना निर्माण, सिकाइ अनुकूल वातावरण निर्माणसँगै मानव पूँजीको निर्माण गर्न यो योजना उपयोगी हुनेछ भन्ने कुरामा गाउँ पालिका पूर्ण विश्वस्त छ । योजना निर्माण समिति र उपसमिति गठन, विज्ञहरूसँगको परामर्श, स्थानीय सरोकारवालाहरूसँग सुझाव सङ्कलन एवम् समिति, उपसमिति, प्रधानाध्यापक, शिक्षक, बुद्धिजीवी, समाजसेवी र संघ/संस्थाका प्रतिनिधिहरूसँग अन्तरक्रिया गोष्ठी लगायत गाउँ शिक्षा योजना निर्माणका निर्धारित चरणहरू पूरा गरी यो पञ्च वर्षिय योजना निर्माण गरिएको हो । यस प्रक्रियामा सक्रिय सहभागी भई योगदान पुऱ्याउनु हुने योजना निर्माण समिति तथा उपसमितिका सदस्यहरू, जनप्रतिनिधिहरू, शिक्षाप्रेमी, समाजसेवी, राजनीतिक, आर्थिक र सामाजिक जीवनका प्रबुद्ध व्यक्तित्वहरूप्रति गाउँ पालिका हार्दिक आभारसहित विशेष धन्यवाद ज्ञापन गर्दछ । यो योजनालाई पुनरावलोकन गरी प्राविधिक तथा व्यावहारिक दृष्टिकोणबाट अमूल्य सल्लाह सुझाव प्रदान गरी यस स्वरूपमा ल्याउन महत्त्वपूर्ण योगदान दिनु हुने वैतेवर गाउँपालिकाका सामाजिक विकास समितिका संयोजक श्री श्यामकुमार तमाङ घिसिङ् प्रति विशेष धन्यवाद प्रकट गर्दछौं । अन्त्यमा, यो गाउँ शिक्षा योजनालाई वैतेश्वर गाउँ पालिकामा प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न शिक्षक समुदाय लगायत सम्बद्ध सरोकारवाला पक्ष सबैको अहम् भूमिका रहने हुँदा गाउँ शिक्षा योजनाको निरन्तर सुधारका लागि सबैसँग रचनात्मक राय, सल्लाह र सुझावको अपेक्षा राख्दछौं ।

पञ्च वर्षिय गाउँ शिक्षा योजना निर्माण समिति

वैतेश्वर गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

पाँडुडाँडा, दोलखा

द. लामा
अध्यक्ष

विषय सूची

परिच्छेद १ हाम्रो भनाई

परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

१.२ गाउँ पालिकाको परिचय

१.३ मुद्दा, समस्या, चुनौती र अवसर

परिच्छेद २ लक्ष्य निर्धारण

२.१ दूरदृष्टि (Vision)

२.२ ध्येय (Mission)

२.३ लक्ष्य (Goal)

२.४ उद्देश्य (Objective)

२.५ रणनीति :

२.६ कार्यनीति

२.७ अपेक्षित मुख्य उपलब्धि

२.८ मुख्य कार्यसम्पादन सूचक र लक्ष्य निर्धारण

परिच्छेद ३

३.१ प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा

३.१.१ परिचय

३.१.२ वर्तमान अवस्था

३.१.३ मुद्दा, समस्या, चुनौती र अवसर

३.१.४ उद्देश्य, रणनीति र कार्यनीति

३.१.५ उपलब्धि र नतिजा

३.१.६ प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

३.१.७ बालविकास तथा शिक्षाका प्रमुख क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्न अनुमानित बजेट

३.२ आधारभूत शिक्षा

३.२.१ परिचय

३.२.२ वर्तमान अवस्था

३.२.३ मुद्दा, समस्या, चुनौती र अवसर

३.२.४ उद्देश्य, रणनीति र कार्यनीति

३.२.५ उपलब्धि र नतिजा

३.२.६ प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

३.२.७ आधारभूत शिक्षाका प्रमुख क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्न अनुमानित बजेट

३.३ माध्यमिक शिक्षा

३.३.१ परिचय

३.३.२ वर्तमान अवस्था

३.३.३ मुद्दा, समस्या, चुनौती र अवसर

३.३.४ उद्देश्य, रणनीति र कार्यनीति

३.३.५ उपलब्धि र नतिजा

३.३.६ प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

३.३.७ माध्यमिक शिक्षाका प्रमुख क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्न अनुमानित बजेट

छवि लामा
अध्यक्ष

अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइ	३३
३.४.१ परिचय	३३
३.४.२ वर्तमान अवस्था	३४
३.४.३ मुद्दा, समस्या, चुनौती र अवसर	३४
३.४.४ उद्देश्य, रणनीति र कार्यनीति	३५
३.४.५ उपलब्धि र नतिजा	३७
३.४.६ प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य	३७
३.४.७ अनौपचारिक तथा आजीवन शिक्षाका प्रमुख क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्न अनुमानित बजेट	३८
३.५ प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र तालिम	३८
३.५.१ परिचय	३८
३.५.२ वर्तमान अवस्था	३८
३.५.३ मुद्दा, समस्या, चुनौती र अवसर	३९
३.५.४ उद्देश्य, रणनीति र कार्यनीति	४०
३.५.५ उपलब्धि र नतिजा	४१
३.५.६ प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य	४१
३.५.७ प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षाका प्रमुख क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्न अनुमानित बजेट	४२
३.६ उच्च शिक्षा	४२
३.६.१ परिचय	४२
३.६.२ वर्तमान अवस्था	४३
३.६.३ मुद्दा, समस्या, चुनौती र अवसर	४३
३.६.४ उद्देश्य, रणनीति र कार्यनीति	४४
३.६.५ उपलब्धि र नतिजा	४४
३.६.६ प्रमुख क्रियाकलापहरू र लक्ष्य	४५
३.६.७ उच्च शिक्षाका प्रमुख क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्न अनुमानित बजेट	४५
परिच्छेद ४	४७
४.१ पाठ्यक्रम र मूल्याङ्कन	४७
४.१.१ परिचय	४७
४.१.२ वर्तमान अवस्था	४७
४.१.३ मुद्दा, समस्या, चुनौती र अवसर	४७
४.१.४ उद्देश्य, रणनीति र कार्यनीति	४८
४.१.५ उपलब्धि र नतिजा	४९
४.१.६ प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य	४९
४.१.७ पाठ्यक्रम र मूल्याङ्कनसँग सम्बन्धित क्रियाकलाप कार्यान्वयनको लागि अनुमानित बजेट	५०
४.२ शिक्षक व्यवस्थापन र विकास	५०
४.२.१ परिचय	५०
४.२.२ वर्तमान अवस्था	५०
४.२.३ मुद्दा, समस्या, चुनौती र अवसर	५१
४.२.४ उद्देश्य, रणनीति र कार्यनीति	५१
४.२.५ उपलब्धि र नतिजा	५२
४.२.६ प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य	५२
४.२.७ शिक्षक व्यवस्थापन र विकासका प्रमुख क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्न अनुमानित बजेट	५३
४.३ शैक्षिक समता र समावेशीकरण	५४

 ...
 ...

४.३.१ परिचय	
४.३.२ वर्तमान अवस्था	
४.३.३ मुद्दा, समस्या, चुनौती र अवसर	
४.३.४ उद्देश्य, रणनीति र कार्यनीति	
४.३.५ उपलब्धि र नतिजा	
४.३.६ प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य	५६
४.३.७ शैक्षिक समता र समावेशीकरण शिक्षाका प्रमुख क्रियाकलापहरु सञ्चालन गर्न अनुमानित बजेट	५७
४.४ दिवाखाजासहित स्वास्थ्य तथा पोषण कार्यक्रम	५८
४.४.१ परिचय	५८
४.४.२ वर्तमान अवस्था	५८
४.४.३ मुद्दा, समस्या, चुनौती र अवसर	५८
४.४.४ उद्देश्य, रणनीति र कार्यनीति	५९
४.४.५ उपलब्धि र नतिजा	६०
४.४.६ प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य:	६०
४.४.७ दिवाखाजा सहित स्वास्थ्य तथा पोषण कार्यक्रम कार्यान्वयनको लागि आवश्यक बजेट	६१
४.५ आपतकालीन तथा सङ्कटकालीन अवस्थामा शिक्षा	६२
४.५.१ परिचय:	६२
४.५.२ वर्तमान अवस्था	६२
४.५.३ मुद्दा, समस्या, चुनौती र अवसर	६२
४.५.४ उद्देश्य, रणनीति र कार्यनीति	६३
४.५.५ उपलब्धि र नतिजा	६३
४.५.६ प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य	६४
४.५.७ आपतकालीन तथा सङ्कटकालीन अवस्थामा शिक्षाका प्रमुख क्रियाकलापहरु सञ्चालन गर्न अनुमानित बजेट	६४
४.६ विद्यालय भौतिक पूर्वाधार विकास	६५
४.६.१ परिचय	६५
४.६.२ वर्तमान अवस्था:	६५
४.६.३ मुद्दा, समस्या, चुनौती र अवसर	६५
४.६.४ उद्देश्य, रणनीति र कार्यनीति	६६
४.६.५ उपलब्धि र नतिजा	६७
४.६.६ प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य	६७
४.६.७ विद्यालयको भौतिक पूर्वाधारको विकासका क्रियाकलाप कार्यान्वयनको लागि अनुमानित बजेट	६७
४.७ विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि	६८
४.७.१ परिचय	६८
४.७.२ वर्तमान अवस्था	६८
४.७.३ मुद्दा, समस्या, चुनौती र अवसर	६८
४.७.४ उद्देश्य, रणनीति र कार्यनीति	६९
४.७.५ उपलब्धि र नतिजा	६९
४.६.६ प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य	७०
४.६.७ शिक्षामा सूचना प्रविधिका प्रमुख क्रियाकलापहरु सञ्चालन गर्न अनुमानित बजेट	७०
परिच्छेद ५	
५.१ शिक्षाको व्यवस्थापन तथा संस्थागत क्षमता विकास	७१
५.१.१ परिचय	७१

छवि लामा
अध्यक्ष

५.१.२ वर्तमान अवस्था	७१
५.१.३ मुद्दा, समस्या, चुनौती र अवसर	७१
५.१.४ उद्देश्य, रणनीति र कार्यनीति	७१
५.१.५ उपलब्धि र नतिजा	७२
५.१.६ प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य	७२
५.१.७ शिक्षाको व्यवस्थापन तथा संस्थागत क्षमता विकासका क्रियाकलाप सञ्चालनको लागि अनुमानित बजेट	७३
५.२ स्थानीय शिक्षा योजना कार्यान्वयनको प्रबन्ध	७३
५.२.१ परिचय	७३
५.२.२ वर्तमान अवस्था	७३
५.२.३ मुद्दा, समस्या, चुनौती र अवसर	७४
५.२.४ उद्देश्य, रणनीति र कार्यनीति	७४
५.२.५ उपलब्धि र नतिजा	७५
५.२.६ मुख्य क्रियाकलाप र लक्ष्य	७६
५.२.७ स्थानीय शिक्षा योजना कार्यान्वयनको प्रबन्ध गर्न आवश्यक अनुमानित बजेट	७६
५.३ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन	७६
५.३.१ परिचय	७६
५.३.२ वर्तमान अवस्था	७६
५.३.३ मुद्दा, समस्या, चुनौती र अवसर	७७
५.३.४ उद्देश्य, रणनीति र कार्यनीति	७७
५.३.५ प्रमुख उपलब्धि तथा नतिजा	७८
५.३.६ प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य	७९
५.३.७ अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको क्रियाकलाप सञ्चालनको लागि आवश्यक बजेट	८०
५.४ समन्वय र सहजीकरण	८०
परिच्छेद: ६ लगानी र स्रोत व्यवस्थापन	८२
६.१ परिचय	८२
६.२ वर्तमान अवस्था	८२
६.३ मुद्दा, समस्या, चुनौती र अवसर	८२
६.४ उद्देश्य, रणनीति र कार्यनीति	८३
६.४ प्रमुख उपलब्धि	८३
६.५ स्रोतको अनुमान र विश्लेषण	८४
६.६ प्रस्तावित कार्यक्रम तथा बजेट अनुमान	८४
सन्दर्भ सामग्रीहरू	८६

धनु लामा
अध्यक्ष

परिच्छेद १ परिचय

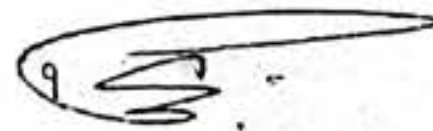
१.१ पृष्ठभूमि

विना योजना गन्तव्य हासिल गर्न सकिँदैन । गन्तव्यमा पुग्नका लागि योजना अपरिहार्य हुन्छ । योजनाले हिजोको स्थिति, वर्तमानको यथार्थ र भविष्यको गन्तव्यलाई बोध गराएको हुन्छ । जसको अध्ययनबाट हिजोका दिनको ज्ञान, सीप र अनुभवलाई आत्मसात् गर्दै वर्तमानमा भविष्यको आशाका लागि काम गर्न सघाउँछ । केन्द्रबाट तयार गरेको शिक्षा योजनाले स्थानीय शैक्षिक रूपान्तरणमा सक्षमताहरू प्रदान गर्नसक्दैन भन्ने अभिप्राय सहित स्थानीय गाउँ शिक्षा योजनाको अवधारणा आएको हो । भौगोलिक, सामाजिक, जातीय, भाषिक, आर्थिक, सांस्कृतिक, धार्मिक र प्राकृतिक विविधतालाई सम्बोधन गर्न, परम्परागत ज्ञान, सिप, प्रविधिलाई उजागर गर्न, स्थानीय सम्पदा, वातावरण, पर्यटकीय स्थल र जैविक विविधताप्रति अभिमुखीकरण हुँदै स्थानीय स्तरकै पहलमा संरक्षण, सम्बर्द्धन र प्रवर्द्धन गर्न, हालको शैक्षिक स्थिति विश्लेषण गरी ५ वर्षभित्र कस्तो शैक्षिक अवस्थामा पालिकालाई पुर्याउने दृष्टिकोणसहित रैथाने ज्ञान, सिप, पेसा, व्यवसाय, संस्कृति र कला कौशलप्रति जानकारी लिई यसमा रहेका मौलिकताको संरक्षण, सम्बर्द्धन गर्न, मौलिक जीवनशैली, संस्कार र स्वास्थ्य बानीप्रति सचेतना वृद्धि गरी निश्चित योजना निर्माण गरी पालिकालाई सुन्दर, सभ्य र समृद्ध बनाउन स्थानीय गाउँ शिक्षा योजनाको आवश्यकता बोध भएको हो । संविधानले शिक्षालाई मौलिक हकको रूपमा उल्लेख गरी कार्यान्वयन गरेको छ । यी संवैधानिक हक तथा प्राथमिकताहरू सुनिश्चित गर्न सहयोगी हुने कानुनी आधार तयार गर्ने क्रममा अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा सम्बन्धी ऐन, २०७५, शिक्षा नीति २०७६, सामुदायिक विद्यालय सबलीकरण दशक (२०७६-२०८५), १५ वर्षे दिगो विकास लक्ष्य, शिक्षाको सोचपत्र, २०७९ र १० वर्षे विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजना (वि.सं. २०७८ देखि २०८८ सम्म) को निर्माण गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ । बालबालिका सम्बन्धी ऐन २०७५ ले शिक्षा लगायत बालबालिकाहरूको हक र अधिकारलाई थप प्रत्याभूत गरेको छ । नेपाल सरकारले जारी गरेको राष्ट्रिय शिक्षा नीति, २०७६ ले संवैधानिक मान्यतामा आधारित भई शिक्षा क्षेत्रमा सुधार तथा परिवर्तनका लागि नीतिगत मार्गदर्शन गरेको छ । सङ्घीय स्वरूपको राज्य व्यवस्थामा राज्याका तीनै तहका सरकारबिचको आपसी समन्वय, सहयोग र सहकार्यबाट नै राज्यले परिलक्षित गरेका उद्देश्य हासिल गर्न सकिन्छ । मुलुकको मानव संसाधनलाई प्रतिस्पर्धी, दक्ष, स्वावलम्बी बनाई मुलुकको उपलब्ध प्राकृतिक स्रोतसाधन र अवसरहरूको समुचित परिचालन गरी नेपाल सरकारले राखेको २५ वर्षे दीर्घकालीन सोच “समृद्ध नेपाल, सुखी नेपाली” सहितको समुन्नत राष्ट्र निर्माणमा शिक्षाको माध्यमबाट योगदान पुर्याउन सकिन्छ । यही वृहत्तर उद्देश्य प्राप्तिका लागि राष्ट्रिय रूपमा नै शैक्षिक कार्यक्रमहरू बीच तादाम्यता सहित शिक्षा योजना निर्माण र कार्यान्वयन गर्नु अति जरूरी देखिन्छ । यस सन्दर्भमा नेपाल सरकार, शिक्षा विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालयले १० वर्षे (वि.सं. २०७८ देखि २०८८ सम्म) विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजना निर्माण गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको छ । सङ्घ तथा प्रदेश सरकारद्वारा जारी राष्ट्रिय तथा प्रादेशिक नीति, योजना तथा कार्यक्रम, अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिवद्धता, आवधिक योजना र दीर्घकालीन सोचको परिधिभित्र रही वैतेश्वर गाउँ पालिकाले पनि पालिकाको शिक्षा क्षेत्रको समग्र विकासका लागि पञ्च वर्षीय गाउँ शिक्षा योजना निर्माण गरेको छ ।

१.२ गाउँपालिकाको परिचय

वैतेश्वर गाउँपालिका नेपालको संविधानको धारा २९५ को उपधारा (३) बमोजिम स्थापना भएको दोलखा जिल्लामा अवस्थित एक गाउँपालिका हो । समुन्द्र सतहदेखि करिब ८८६ मि. देखि ३०४७ मि. सम्मको उचाईमा रहेको यस गाउँपालिकाको क्षेत्रफल ८०.४१ वर्ग कि.मि रहेको छ भने वि.सं. २०६८ सालको जनगणना अनुसार १९८७६ जनसंख्या थियो भने २०७८ सालको जनगणना अनुसार जम्मा १७८९६ जनसंख्या रहेको छ । साविकका क्षेत्रपा, नाम्दु, काब्रे, गैरीमुदी, मीर्गे गा.वि.स मिलेर यो गाउँपालिका ८ वडामा विभक्त छ । वडा नं. ६ को पाडुडाँडामा गाउँपालिकाको स्थायी केन्द्र रहेको छ र सोही स्थानमा पक्की भवन निर्माण गरी कार्यालय संचालन तथा सेवा प्रवाह गर्दै आएको छ ।

तामाङ, क्षेत्री, बाम्हण, जिरेल, थामि, शेर्पा, नेवार लगायतको जातजातिको बाहुल्यता रहेको यस गाउँपालिकाको प्रमुख व्यापारिक नाका तथा बजारहरूमा मैनापोखरी, खावा, तामाकोशी, नाम्दू, लहरेमाने, पुतलीकाठ, क्षेत्रपा आदि पर्दछन् । उल्लिखित ५ ओटा गा.वि.स.हरूमध्ये गैरीमुदी, काब्रे र नाम्दू गा.वि.स.लाई

दखि लामा
अध्यक्ष

दक्षिणोटा वडा र बाँकी हरेक गा.वि.स.लाई एउटा वडा कायम हुने गरी कुल ८ वटा वडामा विभाजन गरिएको छ ।

१.२.१ गाउँपालिकाको भौगोलिक अवस्थिति र सिमाना

वैतेश्वर गाउँ पालिका समुन्द्र सतहदेखि करिब ८८६ मि. देखि ३०४७ मि. सम्मको उचाइमा रहेको यस गाउँपालिकाको क्षेत्रफल ८०.४१ वर्ग कि.मि रहेको छ । जिल्लाको कुल २१९१ वर्ग कि.मी. क्षेत्रफलमध्ये यस गाउँ पालिकाले करिब ८०.४१ वर्ग कि.मी. (अर्थात ३.६७%) क्षेत्रफल ओगटेको छ । यस गाउँ पालिकाको पूर्वमा जिरी नगरपालिका, पश्चिममा भिमेश्वर नगरपालिका, उत्तरमा गैरीशंकर गाउँपालिका तथा कालिन्चोक गाउँपालिका र दक्षिणमा तामाकोशी गाउँपालिका रहेको यो गाउँपालिका जिरी जाने प्रमुख नाकाको रूपमा रहेको छ ।

१.२.२ सामाजिक र सांस्कृतिक

यस गाउँ पालिकामा मुख्यतया ब्रम्हण क्षेत्री जातिको बाहुल्यता रहेको छ भने दोश्रो ठूलो सङ्ख्या तमाङ जातिको रहेको छ । पालिकामा बसोवास गर्ने विभिन्न जातजातिहरूको आ-आफ्नै मौलिक परम्परा, भाषा, वेशभूषा, धर्म, संस्कृति, चाडपर्व, रीतिरिवाज, चालचलन रहेको पाइन्छ । यहाँका मानिसहरू मुख्य रूपमा दशैं, तिहार, ल्होसार आदि चाडपर्व मनाउने गर्दछन् । यस पालिकाभित्र विद्यमान धार्मिक, सामाजिक र सांस्कृतिक विविधता भए तापनि अनेकतामा एकताको भावना रहेको छ ।

१.२.३ जनसंख्या सम्बन्धी विवरण राष्ट्रिय जनगणना २०७८ का अनुसार

यस गाउँ पालिकाको जम्मा जनसङ्ख्या १७८९६ छ । उक्त जनसङ्ख्यामा महिलाको सङ्ख्या ९३६३ र पुरुषको ८५३३ सङ्ख्या छ । कूल जनसङ्ख्यामा महिलाको प्रतिशत ५२.३१ र पुरुषको प्रतिशत ४७.६९ छ । गाउँ पालिकाको जम्मा घरधुरी सङ्ख्या ५,३७३ र औसत परिवार सङ्ख्या ३.५१ रहेको छ । औसत जनघनत्वलाई हेर्दा प्रति वर्ग कि.मी. २२३ जना रहेको छ ।

वडागत जनसंख्या

वडा नं.	महिला	पुरुष	जम्मा
१	१२१४	१०९३	२३०७
२	१०३०	९८७	१९६७
३	११८७	१०२७	२२०५
४	१०७३	१०१८	२०३३
५	१४२१	१३३५	२७५६
६	१२८४	११८६	२४७०
७	१११६	१०३५	२१५१
८	१०३८	९६९	२००७

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८

१.२.४ आर्थिक अवस्था

वैतेश्वर गाउँ पालिकाभित्रको आर्थिक गतिविधिहरू जीविकोपार्जनमुखी छन् । यहाँ कृषि, पशुपालन, व्यापार, नोकरी, वैदेशिक रोजगारी तथा ज्याला मजदुरीमा आर्थिक गतिविधिहरू सञ्चालित छन् । प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षामा स्थानीयको पहुँच पुग्न सक्दा शिक्षाले रोजगारीका अवसरहरू सिर्जना हुन सकेको छ । तथापि कृषि, जडीबुटि खेतीपाती, पशुपालन, फलफूल खेती, पर्यटन क्षेत्रलाई व्यावसायीकरण गरी अन्य आय आर्जनमा जोड्न सकिने प्रचुर सम्भावना देखिन्छ । यसका लागि स्थानीय ज्ञान, सिप, अभ्यास र प्रविधिलाई आधुनिक उन्नत प्रविधिसँग आबद्ध गराई विद्यालय तहबाटै व्यावहारिक र जीवनोपयोगी शिक्षाको विकास र विस्तार गरी योग्य, दक्ष, सक्षम, र स्वावलम्बी नागरिक तयार गर्नका लागि शैक्षिक संस्थाहरूलाई आर्थिक उपार्जनको केन्द्रको रूपमा समेत विकास गर्न जरुरी देखिन्छ । यस गाउँ पालिकाका बहुसङ्ख्यक मानिसहरू कृषि पेशामा संलग्न रहेको तथ्याङ्कले देखाएको छ । कृषिअन्तर्गत अन्नबाली, तरकारी बाली, नगदेबाली, पशुपालन आदि पर्दछन् । यहाँ उत्पादन हुने प्रमुख बालीमा धान, मकै, कोदो, गहुँ, फापर आदि अन्नबाली हुन् । यस गाउँ पालिकाको कूल आम्दानीमा कृषिको योगदान सवैभन्दा बढी देखिन्छ ।

छवि लामा
अध्यक्ष

१.२.५ शैक्षिक अवस्था

१.२.५.१ सञ्चालित शैक्षिक संस्थाहरू यस गाउँ पालिकाकमा जम्मा २७ वटा विद्यालयहरू सञ्चालनमा रहेका छन्। जसमध्ये २२ ओटा सामुदायिक र ५ ओटा संस्थागत विद्यालय रहेका छन्। विद्यालय र समुदायमा आधारित गरी जम्मा २६ ओटा बालविकास केन्द्रहरू सञ्चालनमा छन्। उच्च शिक्षाअन्तर्गत दुईवटा हनुमन्तेश्वर क्याम्पस र त्रिपुरा क्याम्पस रहेका छन्। ती क्याम्पसहरूमा शिक्षा शास्त्र संकायको अध्यापन हुँदै आएको छ। अनौपचारिक तथा निरन्तर शिक्षातर्फ ५ ओटा सामुदायिक सिकाइ केन्द्र रहेका छन्। नेपाल सरकारको स्रोतबाट सिभिल इन्जिनियरिङ विषयको प्राविधिकधार संचालित एकओटा विद्यालय (श्री हनुमन्तेश्वर माध्यमिक विद्यालय) रहेको छ। शैक्षिक संस्थाको विवरण निम्नअनुसार रहेको छ :

शैक्षिक संस्थाको विवरण

शैक्षिक संस्थाहरू	सामुदायिक	संस्थागत	जम्मा
बाल विकास केन्द्र	२१	५	२६
आधारभूत तह १-३ सञ्चालित	२	-	२
आधारभूत तह १-५ सञ्चालित	५	२	७
आधारभूत तह १-८ सञ्चालित	४	२	६
माध्यमिक तह १-१० सञ्चालित	१	१	२
माध्यमिक तह १-१२ सञ्चालित	७	०	७
क्याम्पस	२	०	२
सामुदायिक सिकाइ केन्द्र	५	०	५

वडागत विद्यालय विवरण

वडा नं	आधारभूत	माध्यमिक	कक्षा १-३	कक्षा १-५	कक्षा १-८	कक्षा १-१०	कक्षा १-१२	प्राविधिक धार
१	२	१	०	१	०	१	०	०
२	३	१	०	१	०	०	१	०
३	४	२	०	१	०	१	१	०
४	२	१	०	०	१	०	१	१
५	४	१	०	२	१	०	१	०
६	४	१	०	१	२	०	१	०
७	४	१	१	१	०	०	१	०
८	३	१	०	१	१	०	१	०

जातजाति र तह अनुसार विद्यालय गइरहेका बालबालिकाहरूको सङ्ख्या २०८१

	DBC			कक्षा १-५			कक्षा १-८			कक्षा १-१०			कक्षा ११-१२			जम्मा		
	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा
दलित	४९	१७१	२२०	१२४	११७	२४१	७६	६९	१४५	४६	४४	९०	२५	२६	५१	३२०	४२७	७४७
जनजाति	९३	८६	१७९	२६८	२१३	४८१	१३४	१०२	२३६	११३	७७	१९०	६७	४७	११४	६७५	५२५	१२००
ब्राह्मण/क्षेत्री	१०५	१६९	२७४	२७४	३७४	६४८	१४४	१९०	३३४	९८	१५३	२५१	८५	१०२	१८७	७०६	९८८	१६९४
अन्य	२	५	७	५	९	१४	७	६	१३	५	४	९	१	१	२	२०	२५	४५
जम्मा	२४९	४३१	६८०	६७१	७१३	१३८४	३६१	३६७	७२८	२६२	२७८	५४०	१७८	१७६	३५४	१७२९	१९६५	३६८६

३ छवि लामा
अध्यक्ष

तहगत शिक्षक दरबन्दी विवरण

दरबन्दी					राहत अनुदान	जम्मा कुल
क्र.सं.	तह	अस्थायी	स्थायी	जम्मा		
१	बालविकास तथा शिक्षा	३१	०	३१	०	३१
२	प्राथमिक तह (कक्षा १-५)	१८	१०२	१२०	१५	१३५
३	निम्न माध्यमिक (कक्षा ६-८)	१	१५	१६	१३	२९
४	माध्यमिक (कक्षा ९-१०)	०	१४	१४	१२	२६
५	साविक उमा तह (कक्षा ११-१२)	१५	०	१५	४	१९
६	सङ्घीय अनुदान	९	०	९	०	९
७	प्रदेश अनुदान	१	०	१	०	१
८	गा.पा. अनुदान	१	०	१	०	१
९	विद्यालय कर्मचारी	८	०	८	०	१
१०	कार्यालय सहयोगी	२६	०	२६	०	२६
	कुल जम्मा	११०	१३१	१९६	४४	२४०

१.५.२.२ साक्षरताको अवस्था २०७८ सालमा गरिएको जनगणनाअनुसार

वैतेश्वर गाउँ पालिकाको कुल जनसङ्ख्या मध्ये ५ वर्षभन्दा माथिको साक्षरता दर ७२.८२ प्रतिशत रहेको छ । पुरुष र महिलाबिचको साक्षरतादरमा भने धेरै अन्तर देखिन्छ । पुरुष साक्षरता ८२.५ प्रतिशत रहेको छ भने महिला साक्षरता दर ६४.१५ प्रतिशत मात्र रहेको छ ।

१.५.२.३ वैतेश्वर गाउँपालिकाको शैक्षिक सूचकगत उपलब्धि

दोलखा जिल्लाका ९ स्थानीय तहहरू मध्ये सबैभन्दा सानो स्थानीय तह वैतेश्वर गाउँ पालिका हो । गाउँ पालिकाको भौतिक पूर्वाधार जस्तै शैक्षिक अवस्था समेत अन्य पालिकाको तुलनामा सन्तोषजनक नै देखिन्छ । भौतिक पूर्वाधारका साथै शैक्षिक गतिविधिहरूमा समेत दिनानुदिन परिवर्तनका सङ्केतहरू भने देखिन थालेका छन् । माथि उल्लिखित तथ्याङ्क र तल उल्लिखित सूचाङ्कको आधारमा वैतेश्वर गाउँ पालिकाको शैक्षिक अवस्थाको विश्लेषण गरिएको छ ।

प्रमुख शैक्षिक सूचकहरू

क्र.सं.	सूचक	आधार वर्ष २०८१
१	बालविकास	
१.१	बालविकासको कुल भर्नादर	७७.८
१.२	बालविकासको खुद भर्नादर	७५.४
१.३	प्रारम्भिक बालविकासको अनुभव सहित कक्षा १ भर्नाहुने बालबालिका प्रतिशत	७५.४
२	आधारभूत तह	
२.१	कक्षा १ को नयाँ भर्ना दर	२.४
२.२	कक्षा १ को कुल भर्नादर	१०३.४
२.३	कक्षा १ को कक्षा दोहोर्‍याउने दर	८.३
२.४	कक्षा १ को कक्षा छाड्ने दर	८.१
२.५	कक्षा १ को खुद भर्नादर (Net Intake Rate/NIR)	९६.२
२.६	कक्षा १-५ मा खुद भर्ना दर	९६.३
२.७	कक्षा १-५ मा कुल भर्ना दर	१०६.४
२.८	कक्षा १-५ को कक्षा दोहोर्‍याउने दर	१०.६
२.९	कक्षा १-५ को कक्षा छाड्ने दर	५.५

२.१०	कक्षा १-५ को नयाँ भर्ना दर	२.८
२.११	कक्षा १-५ कूल भर्ना दरमा लैङ्गिक समता सूचाङ्क	१.०३
२.१२	कक्षा ६-८ मा खुद भर्ना दर	९४.४
२.१३	कक्षा ६-८ मा कूल भर्ना दर	१०३.४
२.१४	कक्षा ६-८ को कक्षा दोहोर्‍याउने दर	६.२
२.१५	कक्षा ६-८ को कक्षा छाड्ने दर	४.१
२.१६	कक्षा ६-८ को नयाँ भर्ना दर	२.७
२.१७	कक्षा ६-८ कूल भर्ना दरमा लैङ्गिक समता सूचाङ्क	०.९५
२.१८	कक्षा ९-८ मा खुद भर्ना दर	९४.४
२.१९	कक्षा ९-८ मा कूल भर्ना दर	१०५.२
२.२०	कक्षा ८ सम्मको टिकाउ दर	८६.५
२.२१	कक्षा ९-८ को खुद भर्नादरमा लैङ्गिक समता सूचाङ्क	०.९९
२.२२	आधारभूत तहमा महिला शिक्षकको प्रतिशत	५०.५
३	माध्यमिक तह	
३.१	कक्षा ९-१० मा कूल भर्ना दर	९४.४
३.२	कक्षा ९-१० मा खुद भर्ना दर	५५.८
३.३	कक्षा ९-१०को कक्षा छाड्ने दर	२.१
३.४	कक्षा ९-१०को कक्षा दोहोर्‍याउने दर	२.६
३.५	कक्षा ९-१० को नयाँ भर्ना दर	२.२
३.६	कक्षा ९-१० मा खुद भर्ना दरमा लैङ्गिक समता सूचाङ्क	१.०१
३.७	कक्षा ११-१२ मा कूल भर्ना दर	५४.७
३.८	कक्षा ११-१२ मा खुद भर्ना दर	२९.४
३.९	कक्षा ११-१२ को कक्षा छाड्ने दर	२.८
३.१०	कक्षा ११-१२ को कक्षा दोहोर्‍याउने दर	३.६
३.११	कक्षा ११-१२ को नयाँ भर्ना दर	६.५
३.१२	कक्षा ११-१२ मा खुद भर्ना दरमा लैङ्गिक समता सूचाङ्क	१.१
३.१३	कक्षा ९-१२ को कूल भर्नादर	६९.५
३.१४	कक्षा ९-१२ मा खुद भर्ना दर	५०.५
३.१५	कक्षा ११-१२ को कक्षा छाड्ने दर	१.८
३.१६	कक्षा ९-१२ मा कार्यरत महिला शिक्षक प्रतिशत	८.५
४	प्राविधिक शिक्षा	
४.१	प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा विद्यार्थी भर्ना प्रतिशत	१.०७
५	अनुपात	
५.१	कक्षा १-५ मा विद्यार्थी: शिक्षक अनुपात (सामुदायिक विद्यालय)	८.४
५.२	कक्षा ६-८ मा विद्यार्थी: शिक्षक अनुपात (सामुदायिक विद्यालय)	१८.५
५.३	कक्षा ९-८ मा विद्यार्थी: शिक्षक अनुपात (सामुदायिक विद्यालय)	९.३०
५.४	कक्षा ९-१० मा विद्यार्थी: शिक्षक अनुपात (सामुदायिक विद्यालय)	२०.५४
५.५	कक्षा ९-१२ मा विद्यार्थी: शिक्षक अनुपात	२९.६९
६	शिक्षामा लगानी	
६.१	कुल बजेट मध्ये शिक्षा क्षेत्रका लागि विनियोजित बजेटको प्रतिशत	४०.४८
६.२	सङ्घीय तहबाट विनियोजित बजेट	३०.५२
६.३	प्रदेशबाट विनियोजित बजेट	२.८
६.४	स्थानीय तहबाट विनियोजित बजेट	७.४

छवि लामा
अध्यक्ष

कर्म भर्नादर र खुद भर्नादर विचको तुलना आधार वर्ष २०८१

नेपाल सरकार
वाणिज्य विभाग
गोर्खा जिल्ला
बानेश्वर पोखरापाल

	कुल भर्नादर	खुद भर्नादर
	९९.२	७१
	११०.८	८०
	७८.३	८७.४
वैतेश्वर गाउँ पालिका	८५.४	७२.६
(कक्षा १)		
नेपाल	९३.७	९४.४
बागमती	९३.५	९४.९
दोलखा	९३.५	९४.९
वैतेश्वर गाउँ पालिका	९३.५	९५
कक्षा १-५		
नेपाल	१२५.८	९६.४
बागमती	१०४.८	९७.२
दोलखा	१०६.४	९७.३
वैतेश्वर गाउँ पालिका	१०४.५	९६.२
कक्षा ६-८		
नेपाल	१२२.६	९५.३
बागमती	१२६.४	९५.६
दोलखा	१०५.२	९५.९
वैतेश्वर गाउँ पालिका	८४.३	७४.५
कक्षा १-८		
नेपाल	१२१.६	९५.२
बागमती	१२८.३	९५.४
दोलखा	१०६.८	९५.७
वैतेश्वर गाउँ पालिका	१०५.१	९४.२
कक्षा ९-१०		
नेपाल	८७.८	७७.५
बागमती	१०८.८	७६
दोलखा	५२.९	३२.७
वैतेश्वर गाउँ पालिका	५४.२	३३.७
कक्षा ११-१२		
नेपाल	६८	३८.१
बागमती	९३.२	४७.१
दोलखा	५४.८	३३.२
वैतेश्वर गाउँ पालिका	५५.४	३४
कक्षा ९-१२		
नेपाल	८४.१	५७.३
बागमती	१०१.२	६२.२
दोलखा	७२.६	५३.५
वैतेश्वर गाउँ पालिका	७०.५	५१

धर्म लामा
अध्यक्ष

प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षातर्फ बालबालिकाको खुद भर्नादर ७५.४ प्रतिशत रहेको छ । प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षाको अनुभव लिई कक्षा १ मा भर्ना हुने बालबालिकाको प्रतिशत ७५.४ रहेको छ । कक्षा १ को देशको कुल भर्नादरमा ९९.९ रहदा पालिकाको ८४.४ रहेको छ भने नेपालको खुद भर्नादर ७०.६ रहदा पालिकाको ६६.४ रहेको छ । त्यसैगरी कक्षा १ को देशको कुल भर्नादर ११५.९ हुँदा पालिकाको १०३.४ रहेको छ । पालिकाको कक्षा १-५ मा खुद भर्ना दर ९६.३ रहँदा नेपालको ९५.६ रहेको छ । कक्षा ५ सम्म टिकाउ दर ९७.१ प्रतिशत रहेको छ भने कक्षा ५ पूरा गर्ने विद्यार्थीहरूको प्रतिशत ९१ रहेको छ । कक्षा १-५ मा कुल भर्ना दरमा लैङ्गिक समता सूचाङ्क राष्ट्रिय स्तरमा १.०६ रहेको छ । कक्षा ६-८ को खुद भर्ना दर ९४.४ रहेको छ । कक्षा ८ सम्म टिकाउ दर यस गाउँ पालिकामा ८६.५ प्रतिशत रहेको छ । कक्षा १-८ को खुद भर्ना मा लैङ्गिक समता सूचक ०.९९ रहेको छ । त्यसैगरी माध्यमिक तहको शिक्षाको विश्लेषण गर्दा कक्षा ९-१० मा अध्ययन गर्ने बालबालिकाहरूको कुल भर्नादर ९४.४ रहेको छ भने खुद भर्ना दर ५५.८ प्रतिशत रहेको छ । कक्षा ११-१२ मा खुद भर्नादर २९.४ रहेको छ भने कुल भर्ना दर ६९.५ रहेको छ ।

१.३ मुद्दा, समस्या, चुनौती र अवसर

मुद्दा :

१. मातृभाषा, शिक्षणको माध्यम भाषा,
२. आवासीय विद्यालय सञ्चालन,
३. विद्यालय समायोजन,
४. एकल पथीय पाठ्यक्रम कि बहुल पथीय ।

समस्या :

वैतेश्वर गाउँपालिकाको माथि विश्लेषण गरिएको शैक्षिक अवस्था र गाउँपालिकाले अनुभूति गरेका र भोगेका समस्याहरू निम्न अनुसार रहेका छन् :

१. विद्यार्थी सिकाइ उपलब्धि सन्तोषजनक नहुनु,
२. अति सीमान्तकृत/सीमान्तकृत समुदायका बालबालिका एवम् अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरूको सिकाइ उपलब्धिको स्तर न्यून रहनु,
३. प्रविधिमैत्री शिक्षण सिकाइ वातावरणको निर्माणमा कमी हुनु,
४. शिक्षक दरबन्दी मिलान हुन नसक्नु,
५. अपेक्षित शैक्षिक गुणस्तर सुधार गर्न नसक्नु,
६. शिक्षकको पेशागत क्षमताको विकासका अवसरहरूको कमी,
७. शिक्षाप्रति सरोकारवालहरूको चासो र सहभागितामा कमी,
८. विद्यार्थीको सिकाइप्रति अभिभावक सचेत नहुनु,
९. शैक्षिक सुशासन पद्धति कमजोर हुनु,
१०. शैक्षिक संस्थाको नक्शाङ्कनको हुन नसक्नु,
११. शैक्षिक विकासको लागि आवश्यक वित्तीय स्रोतको कमी,
१२. बालमैत्री, अपाङ्गता मैत्री, सिकाइ वातावरणको निर्माणमा कमी,
१३. आवश्यक जनशक्तिको व्यवस्थापन,
१४. विद्यार्थीहरूलाई स्वास्थ्य, पोषण र दिवाखाजाको व्यवस्थापनमा कमी,
१५. विद्यार्थीको कक्षा दोहोर्‍याउने र कक्षा छाड्ने प्रवृत्ति कायमै रहनु ।

चुनौती :

१. विद्यालय बाहिर रहेका सबै बालबालिकाहरूलाई शिक्षाको मूलधारमा ल्याउन,
२. विद्यार्थी सङ्ख्याको अनुपातमा शिक्षक दरबन्दी मिलान तथा पुनर्वितरण गर्न,
३. विद्यालय भौतिक पूर्वाधार विकास,
४. रोजगारीका लागि मौसमी बसाइँसराइ,
५. छरिएर रहेको वस्ती,
६. अभिभावकको कमजोर आर्थिक अवस्था,
७. घट्दो विद्यार्थी भर्ना दर,

छवि लामा
अध्यक्ष

बहुभाषिक कक्षामा हरेक विद्यार्थीको सिकाइ सुनिश्चितता हुने गरी शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन

बाल्य बसाइसराइ,

भौगोलिक असहजता,

११. शैक्षिक योजना कार्यान्वयनका लागि आर्थिक स्रोतको सुनिश्चितता,

१२. प्राविधिक धारका विद्यालयको व्यवस्थापन,

१३. शिक्षण सिकाइ पद्धतिलाई व्यावहारिक, बालमैत्री एवम् प्रविधिमा आधारित बनाउन,

१४. सार्वजनिक शिक्षामा सबै नागरिकको विश्वास जगाउने वातावरण सिर्जना गर्न,

१५. आधारभूत तहको शिक्षालाई अनिवार्य तथा निःशुल्क एवम् माध्यमिक तहको शिक्षालाई निःशुल्क र गुणस्तरीय शिक्षाको सुनिश्चितता गर्न,

१६. प्रकोप, सङ्कट तथा महामारी लगायतका विपद्प्रति उत्थानशील विद्यालय भौतिक पूर्वाधारको विकास तथा शिक्षा क्षेत्रमा आवद्ध मानव संसाधनको क्षमता विकास गर्न,

१७. गरिब तथा सुविधाविहीन बालबालिकाहरूलाई छात्रवृत्ति लगायत अन्य सहायतासहित सिकाइमा सहभागी बनाउन,

१८. विद्यालयका समग्र प्रणालीमा समतामूलक र समावेशी वातावरण निर्माण गर्न,

१९. शिक्षाको अवसरबाट वञ्चित वर्गलाई अनौपचारिक, आजीवन तथा वैकल्पिक सिकाइको अवसरहरू विस्तार गर्न ।

अवसर :

१. संवैधानिक, नीतिगत र कानुनी प्रावधान,

२. संरचनागत व्यवस्था,

३. सार्वजनिक विद्यालयप्रति जनअपेक्षा र चासो बढ्दै जानु,

४. शैक्षिक सुधारमा सामाजिक सङ्घ/संस्थाहरूको संलग्नता र क्रियाशीलता,

५. माध्यमिक र आधारभूत शिक्षा स्थानीय तहको एकल अधिकार भए तापनि प्रादेशिक र सङ्घीय सरकारबाट समेत शिक्षामा लगानी अभिवृद्धि हुँदै जानु,

६. शैक्षिक व्यवस्थापन योजना निर्माण कार्यान्वयन अनुगमन र व्यवस्थापन जस्ता कार्य स्थानीय तहबाटै हुने व्यवस्था रहन,

७. शैक्षिक विकासका लागि स्थानीय तहको आफ्नै आन्तरिक स्रोत परिचालन ।

धर्म लामा
अध्यक्ष

परिच्छेद २ लक्ष्य निर्धारण

मानव संसाधनको विकास गरी समाजको आर्थिक, सामाजिक रूपान्तरण गर्नका लागि शिक्षा क्षेत्रको विकास हुन जरूरी छ। शैक्षिक क्षेत्रलाई पूर्वाधारको पनि पूर्वाधार मानिने भएको हुँदा यसलाई व्यवस्थित गर्न यस पालिकाले ५ वर्ष अवधिका लागि स्थानीय शिक्षा योजना तर्जुमा गरेको छ। यस योजनाले ५ वर्ष अवधिमा हासिल गर्न देहाय बमोजिमका दुर दृष्टि, ध्येय, लक्ष्य र उद्देश्यहरू निर्धारण गरेको छ।

२.१ दुर दृष्टि (Vision)

"शिक्षित, सभ्य, स्वस्थ, सक्षम र स्वावलम्बी समाज : सामाजिक न्याय, रूपान्तरण र समृद्धि"

२.२ ध्येय (Mission)

सामाजिक, आर्थिक, भौतिक पूर्वाधार सहितको समृद्ध समाज निर्माण गरी नेपाली मूल्य मान्यताप्रति सचेत, सक्षम र स्वावलम्बी नागरिकको विकास गर्ने।

२.३ लक्ष्य (Goal)

गुणस्तरीय शिक्षामा हरेक बालबालिकाको समतामूलक र सहज पहुँचको सुनिश्चितता गर्ने।

२.४ उद्देश्य (Objective)

यस वैतेश्वर गाउँपालिकाको पञ्च वर्षीय शिक्षा योजनाका निम्न लिखित उद्देश्यहरू निर्धारण गरिएका छन् :

१. शिक्षाका सबै तहमा हरेक बालबालिका विशेष गरी, अतिसीमान्तकृत समुदाय तथा अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरूको समतामूलक र सहज पहुँच तथा सहभागिता सुनिश्चित गर्नु,
२. प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा, आधारभूत तह, माध्यमिक तह, अनौपचारिक तथा आजीवन सिकाइ, प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा एवम् उच्च शिक्षामा गुणस्तर र समय सान्दर्भिकता सुनिश्चित गर्नु,
३. सबै बालबालिकाहरूलाई सुरक्षित तथा बालमैत्री सिकाइ वातावरण निर्माण गर्नु,
४. हरेक शैक्षिक संस्थामा आपत्कालीन तथा सङ्कटपूर्ण परिस्थितिमा पनि बालबालिकाहरूको सिकाइ निरन्तरता दिने अवसर सिर्जना गर्नु,
५. शैक्षिक सेवा प्रवाहमा सुशासन र व्यवस्थापन प्रणालीलाई सुदृढ गर्नु,

२.५ रणनीति

उल्लिखित उद्देश्यहरू प्राप्त गर्नका लागि निम्न लिखित रणनीतिहरू तय गरिएको छ :

१. विद्यालय शिक्षाको अवसरवाट बञ्चित विद्यालय उमेरका सीमान्तकृत, अतिसीमान्तकृत तथा अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरूको पहिचान गर्ने,
२. सबै बालबालिकाहरूलाई विद्यालय शिक्षामा भर्ना गराई अध्ययनको निरन्तरताका लागि प्रोत्साहित गर्ने, उद्देश्य
३. अतिविपन्न, सीमान्तकृत, दलित, समुदाय लक्षित प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र तालिमको अवसर विस्तार गर्ने,
४. अभिभावकहरूको आय आर्जनमा टेवा पुऱ्याउन तालिम प्रदायक सङ्घ/संस्था, सार्वजनिक तथा निजी रोजागार प्रदायक सङ्घ/संस्थाहरूसँग सहकार्य, साझेदारी तथा सजालीकरणमा जोड दिने, (उद्देश्य १)
५. गाउँ, टोल र वस्तीहरूको अवस्थिति र जनघनत्वलाई मध्यनजर राखी विद्यालय नक्साङ्कनका आधारमा विद्यालय समायोजन र पुनर्वितरण गर्ने,
६. हरेक तहको शिक्षामा न्यूनतम गुणस्तर मापदण्ड (Minimum Quality Benchmark) को निर्माण र प्रयोगलाई अनिवार्य गर्ने,
७. हरेक तहको पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्रीको पुनरावलोकन गरी समयसापेक्ष सुधार, अद्यावधिक तथा परिमार्जन गर्ने,
८. हरेक तहका शिक्षकको कार्यसम्पादन आवश्यकताको पहिचान गरी शिक्षकको निरन्तर पेसागत क्षमता विकासमा जोड दिने,

छवि लामा
अध्यक्ष

निरन्तर एवम् निर्माणात्मक मूल्याङ्कन पद्धतिको अवलम्बन माफत विद्यार्थी सिकाइ उपलब्धिको वस्तुनिष्ठ तथा विश्वसनीय मापन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीको विकासलाई प्राथमिकतामा राख्ने,
प्रारम्भिक कक्षाहरू (आधारभूत तह कक्षा १-५ सम्म) मा बहुकक्षा बहुस्तरको अवधारणा अनुरूप कक्षा सञ्चालन गर्ने,
प्रारम्भिक कक्षाहरू (आधारभूत तह कक्षा १-३ सम्म) प्रारम्भिक कक्षा सिकाइ पद्धतिको अवलम्बन गर्ने

१२. सूचना तथा सचार प्रविधिलाई हरेक तहको कक्षा शिक्षणको अभिन अङ्गको रूपमा उपयोग गर्ने,
१३. हरेक तह र कक्षामा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको सिकाइ कठिनाइस्तरको पहिचान गरी सुधारात्मक शिक्षण गर्ने,
१४. विद्यार्थीहरूले हासिल गरेका सैद्धान्तिक ज्ञान, सिप र अभिवृत्तिलाई दैनिक व्यावहारिक जीवनमा प्रयोग गरी सिकाइलाई दिगो र जीवन्त बनाउन प्रोत्साहित गर्ने,
१५. बालमैत्री सिकाइ वातावरणको निर्माण गर्ने,
१६. विपद् उत्थानशील शैक्षिक व्यवस्थापन गर्ने,
१७. विद्यालयको व्यवस्थापन प्रणालीलाई चुस्त र व्यवस्थित बनाउने,
१८. शैक्षिक गतिविधिहरूलाई नियमित रूपमा सरोकारवालाहरूलाई जानकारी गराई शैक्षिक सेवाप्रवाहलाई पारदर्शी बनाउने ।

२.६ कार्यनीति

१. घरधुरी सर्वेक्षणका आधारमा विद्यालय जाने उमेरका बालबालिकाहरूको तथ्याङ्क अद्यावधिक गरिने छ ।
२. विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिका (विद्यालय भर्ना नभएका तथा विचमा विद्यालय छुडेका) हरूको तथ्याङ्क सङ्कलन, विश्लेषण र अद्यावधिक गरिने छ ।
३. खुला विद्यालय तथा वैकल्पिक सिकाइको माध्यमबाट सिकाइ परिपूरण गरिने छ ।
४. वैकल्पिक शिक्षा प्रणाली सहजीकरण गर्न सामुदायिक सिकाइ केन्द्रहरूको कार्यक्षमतामा सबलीकरण गरिने छ ।
५. विद्यालय छड्ने विद्यार्थीको कारण पहिचान गरी उपचारात्मक कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ ।
६. विद्यालय उमेरका सबै बालबालिकाहरूको विद्यालयमा भर्ना र नियमित उपस्थितिका लागि घर दैलो अभियान सञ्चालन गरिने छ ।
७. गरिब, जेहेन्दार, अपाङ्गता भएका बालबालिका, दलित तथा अतिसीमान्तकृत समुदायका बालबालिकाहरूलाई छात्रवृत्तिको प्रबन्ध गरिने छ ।
८. सडक बालबालिका, बालश्रमिकको लागि आवश्यक व्यवस्था गरिने छ ।
९. विद्यालय पोषण तथा दिवा खाजाको प्रबन्धलाई माध्यमिक तहसम्म क्रमशः विस्तार गरिने छ ।
१०. पालिकामा आवश्यकता अनुसार आवासीय विद्यालय सञ्चालन गरिने छ ।
११. विद्यालय भर्ना भएका हरेक विद्यार्थीका लागि निःशुल्क पाठ्यपुस्तक शैक्षिक सत्र सुरु भएको २ हप्ताभित्र उपलब्ध गराइने छ ।
१२. आधारभूत तहका विद्यार्थीहरूका लागि दिवा आवासीय सुविधा उपलब्ध गराइने छ ।
१३. विद्यालय समायोजनसँग आवद्ध गरी एक वडामा बढीमा एकओटा माध्यमिक तहको विद्यालय सञ्चालन गर्ने र दूरीको आधारमा यातायात सेवाको व्यवस्थाद्वारा माध्यमिक तहमा दिवा आवासीय विद्यालय सञ्चालन गरिने छ ।
१४. अग्रज अभिभावकहरूको परिचालनद्वारा अन्य अभिभावकहरूलाई मेन्टोरिङ तथा अभिभावक शिक्षा प्रदान गरी सचेतना अभिवृद्धिमा जोड दिइने छ ।
१५. अपाङ्गता भएका बालबालिको शिक्षामा सहज पहुँचका लागि गाउँ पालिका क्षेत्रभित्र कम्तीमा एक ओटा स्रोत कक्षा सञ्चालन र व्यवस्थापनको लागि आवश्यक प्रबन्ध गरिने छ ।
१६. शिक्षाको मूलप्रवाहीकरण भन्दा बाहिर रहेका बालबालिकालाई विद्यालय शिक्षाको मूलधारमा समाहित गर्ने वातावरण तयार गरिने छ ।

छवि लामा
अध्यक्ष

- १७ बजार मागमा आधारित प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र तालिमको अवसरका लागि बजारमागको अध्ययन गरिने छ ।
- १८ प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र तालिम कार्यक्रमका लागि आवश्यक आन्तरिक तथा बाह्य पहिचान र परिचालन गरिने छ ।
- १९ प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र तालिम कार्यक्रम सञ्चालनको लागि आवश्यक दक्ष व्यवस्थापन र विकास गरिने छ ।
- २० प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र तालिम कार्यक्रमको प्रभावकारिता, दक्षता बढाउन र कार्यक्रम सञ्चालनमा दोहोरोपन हटाउन सम्बन्धित निकाय, सङ्घ/संस्थाहरूसँग समन्वयन र सहकार्य गरिने छ ।
- २१ पालिकाभित्र वा बाहिरका बजारको मागमा आधारित छोटो अवधिको व्यावसायिक तालिम तथा रोजगार प्रदायक सङ्घ संस्थाहरूको पहिचान गरी तथ्याङ्कीय आधार निर्माण गरिने छ ।
- २२ सम्भावित सङ्घ/संस्थाहरूको पहिचान ती सङ्घ/संस्थाहरूसँग नियमित सम्पर्क र सञ्चार स्थापित गरिने छ ।
- २३ लक्षित वर्गका लागि सिप विकास तालिम तथा रोजगारीको अवसर सिर्जनाका लागि पहिचान गरिएका सङ्घ/संस्थाहरूसँग समन्वय र सहकार्य गरिने छ ।
- २४ लक्षित वर्गका लागि सिप विकास तालिम तथा रोजगारीको अवसर सिर्जनाका लागि लागत साभेदारी गरिने छ ।
- २५ शिक्षामा सहज पहुँच स्थापना गर्ने अभिभावकहरूको आय आर्जन तथा अनौपचारिक र आजीवन शिक्षाको उपलब्धता गरी दिगो सामुदायिक विकासको प्रवर्द्धन गरिने छ ।
- २६ वैज्ञानिक र व्यावहारिक मापदण्डका आधारमा विद्यालय सेवा क्षेत्रको नक्साङ्कन गरिने छ ।
- २७ अद्यावधिक नक्साङ्कनका आधारमा गा.पा.ले आवश्यकताअनुसार विद्यालय स्थापना, पुनर्वितरण, तह थप-घट तथा समायोजन गरिने छ ।
- २८ विद्यालय शिक्षाको न्यूनतम मापदण्ड निर्माण गरी कार्यान्वयन गरिने छ ।
- २९ न्यूनतम गुणस्तर मापदण्डका आधारमा पाठ्यसामग्रीको विकास विकास र प्रयोग गरिने छ ।
- ३० गुणस्तर मापदण्डका आधारमा शिक्षणसिकाइ क्रियाकलापहरूको सञ्चालन गरिने छ ।
- ३१ नवनिर्मित वा परिमार्जित राष्ट्रिय एवम् स्थानीय पाठ्यक्रमको प्रबोधीकरण तथा आवधिक रूपमा शिक्षकहरूलाई पुनर्ताजगी तालिम उपलब्ध गराइने छ ।
- ३२ पाठ्यक्रमका आधारमा पाठ्यसामग्री तथा सन्दर्भ स्रोत सामग्रीहरूको निर्माण र प्रयोग गरिने छ ।
- ३३ हरेक शिक्षकको तालिम आवश्यकता पहिचान (Training Need Identification/TNA), आवधिक रूपमा गरिनेछ र सोको आधारमा शिक्षकहरूलाई उनीहरूको पेसागत दक्षता विकास, उनन्यन तथा पेसागत सहयोगका लागि वर्गीकरण तथा प्राथमिकीकरण गरिने छ ।
- ३४ हरेक शिक्षकका लागि आवश्यकतामा आधारित शिक्षण सिप विकास तथा पुनर्ताजगी तालिममा सहभागी हुनका लागि प्रोत्साहित गरिने छ ।
- ३५ विषयतः र तहगत विज्ञ शिक्षकहरूको रेस्टर निर्माण गरी शिक्षकलाई कार्यस्थलमा आधारित पेसागत सहयोग प्रणाली (Teacher Professional Support) को विकास र परिचालन गरिने छ । (रणनीति ८)
- ३६ हरेक शिक्षकका लागि शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापमा आधारित कार्यमूलक अनुसन्धानलाई उसको पेसागत विकासको अभिन अङ्गको रूपमा विकास गरिने छ ।
- ३७ गाउँपालिका र प्रधानाध्यपकविच, प्रधानाध्यापन र शिक्षकविच विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धि अभिवृद्धिका लागि कार्यसम्पादन सम्भौता अनिवार्य गरिने छ ।
- ३८ शिक्षकले अध्यापन गर्ने विषयमा विद्यार्थीले हासिल गर्ने औषत, सिकाइ उपलब्धिलाई निजको कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन पद्धतिसँग आवद्ध गरिने छ ।
- ३९ शिक्षक कार्यसम्पादनको स्तरका आधारमा शिक्षकहरूलाई प्रोत्साहित गरिने पद्धतिको अवलम्बन गरिने छ ।

४०. हरेक विद्यालयमा तहगत इन्चार्जको व्यवस्थापन गरिने छ ।
 ४१. निरन्तर मूल्याङ्कनको अभिन्न अङ्गको रूपमा हरेक विद्यालयमा विद्यार्थी कार्यसञ्चयिकाको व्यवस्थापन र कार्यान्वयनमा बढी गरिने छ ।
 ४२. निरन्तर मूल्याङ्कनमार्फत विद्यार्थीको सिकाइस्तरमा सुधार ल्याउनको लागि नियमित पृष्ठपोषण प्रदान गरिने छ ।

४३. कक्षा ५ सम्म सञ्चालित आधारभूत विद्यालयमा बहुकक्षा बहुस्तर कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ ।
४४. सिकाइकाड र माईलस्टोनका आधारमा विद्यार्थीको सिकाइ सुधारमा टेवा पुर्‍याइने छ ।
४५. बहुकक्षा बहुस्तर शिक्षण विधिका असल अभ्यासहरु अन्य विद्यालयहरुमा कार्यान्वयन गर्न विद्यालय-विद्यालय विचमा असल अभ्यास आदानप्रदान कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ ।
४६. प्ररम्भिक कक्षा सिकाइ पद्धति सबै विद्यालयमा कार्यान्वयन गरिने छ ।
४७. उमेर र स्तरअनुसार क्षमता कमजोर रहेका बालबालिकाको लागि थप उपचारात्मक शिक्षणको व्यवस्था गरिने छ ।
४८. शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापमा सूचना तथा प्रविधिको उपयोगको लागि आवश्यक पूर्वाधार (उर्जा व्यवस्थापन, उपकरण, इन्टरनेट, फर्निचर आदि) को विकास क्रमशः गरिने छ ।
४९. शिक्षकहरुलाई सूचना तथा संचार प्रविधि सम्बन्धी सिप विकास गराइने छ ।
५०. स्तरीकृत प्रश्नहरुको माध्यमबाट विद्यार्थीहरुको सिकाइको कठिनाइस्तर पहिचान गरिने छ ।
५१. विद्यार्थीको सिकाइ कठिनाइ सम्बोधन गर्न सुधारात्मक शिक्षण गरिने छ ।
५२. विद्यार्थीले हासिल गरेका सैद्धान्तिक ज्ञान, सिप र अभिवृत्तिलाई दैनिक व्यावहारिक जीवनमा प्रयोग गर्नका लागि प्रोत्साहित गरिने छ ।
५३. विद्यार्थीहरुमा श्रमप्रति सम्मान गर्ने भावनाको विकासका लागि सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ ।
५४. परियोजना कार्यलाई अनिवार्य गरी विद्यार्थीहरुमा प्रयोगात्मक विधिबाट पेशा, व्यवसाय र प्रविधिको जानकारी र उपयोगको वातावरण निर्माण गरिने छ ।
५५. माध्यमिक तहमा एक विद्यालय एक उद्यम कार्यक्रमलाई विस्तार गरिने छ ।
५६. बालमैत्री तथा अपाङ्गमैत्री भौतिक पूर्वाधार निर्माण गरिने छ ।
५७. विद्यालय भौतिक पूर्वाधार विकासलाई विपद् उत्थानशील बनाइने छ ।
५८. समतामूलक र समावेशी पद्धतिमा आधारित कक्षाकोठा व्यवस्थापन गरिने छ ।
५९. पानीको प्रबन्धसहित छात्रा, छात्र अपाङ्गता भएका विद्यार्थीहरुका लागि छुट्टाछुट्टै शौचालयको प्रबन्ध गरिने छ ।
६०. भय एवम् दण्ड र हिंसारहित विद्यालय वातावरण निर्माण गरिने छ ।
६१. सबै प्रकारका विभेद अन्त्यका लागि सचेतनामूलक कार्यक्रमको सञ्चालन गरिने छ ।
६२. प्रदेश र संघीय सरकारसँग शैक्षिक गुणस्तर सुधारमा समन्वय सहकार्य गरी लागत साभेदारीका कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ ।
६३. सङ्घ/संस्था र निजी क्षेत्रहरुसँगको सभेदारीलाई प्रोत्साहित गरिने छ ।
६४. शिक्षकको कक्षाकोठामा विताउने समयको अभिलेखीकरण गरी आवश्यक कार्ययोजना निर्माण गरिने छ ।
६५. सामाजिक परीक्षण, लेखापरीक्षण, नागरिक बडापत्र आदि सामाजिक उत्तरदायित्वका औजारहरुको प्रयोग गरी विद्यालयहरुका आर्थिक गतिविधिहरुमा पारदर्शिता कायम गरिने छ ।
६६. विपद् जोखिमको मूल्याङ्कन गरी सोको न्यूनीकरणका लागि योजना र नक्साङ्कन तयार गरी कार्यान्वयन गरिने छ ।
६७. आपतकालीन तथा संकट सम्बन्धी सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ ।
६८. आपतकालिन कोश, प्राथमिक स्वास्थ्य सामग्रीको व्यवस्थापन गरिने छ ।
६९. हरेक विद्यालयमा विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ ।
७०. योग, ध्यान, प्रणायामक, चिकित्सक र मनोपराामर्शसम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ ।

छवि कृष्णा
अध्यक्ष

७१. Real Plan बमोजिम आपतकालीन अवस्थामा बालबालिकाको सिकाइलाई निरन्तरता दिन वैकल्पिक विधिको प्रयोग गरिने छ ।
७२. हरित विद्यालयको अवधारणा अनुरूप हरेक विद्यालयमा एक विद्यालय एक उद्यान निर्माण र संरक्षण जोड दिइने छ ।
७३. अनुगमन, निरीक्षण र सुपरिवेक्षणलाई सूचककमा आधारित नतिजामूलक र सहभागितामूलक बनाइने छ ।
७४. शैक्षिक सुशासन प्रवर्धन कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ ।
७५. शैक्षिक व्यवस्थापकीय सुधार, सुशासनमा उत्कृष्ट कार्य गरेका विद्यालयलाई कार्यसम्पादनमा आधारित प्रोत्साहन अनुदानको व्यवस्था गरिने छ ।
७६. शिक्षा युवा तथा खेलकुद शाखा र प्र.अ. विच, प्र.अ. र शिक्षक विच कार्यसम्पादन सम्झौता गरी नतिजाप्रति जिम्मेवार बनाइने छ ।
७७. आवधिक समीक्षामार्फत नतिजा विश्लेषण गरी सेवा प्रवाहलाई चुस्त, दुरुस्त पारिने छ ।
७८. जेन्डर फोकल पर्सन र गुनासो सुन्ने अधिकारिको व्यवस्था गरिने छ ।
७९. सूचना अधिकारीको व्यवस्था गरी सरोकार पक्षहरूलाई सत्य तथ्य जानकारी लिने दिने व्यवस्था गरिने छ ।
८०. लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण (GESI) नीति अनुसार लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट निर्माण गरिने छ ।

२.७ अपेक्षित मुख्य उपलब्धि योजनाको अन्त्य वि.स. २०८६ सम्ममा निम्नानुसारको उपलब्धि प्राप्त हुने अपेक्षा गरिएको छ :

१. ४ वर्ष उमेरका बालबालिकाहरूमध्ये प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षामा भर्ना हुने दर ९६ प्रतिशत पुगेको हुने छ ।
२. बालशिक्षाको अनुभव सहित कक्षा १ मा प्रवेश गर्ने विद्यार्थी ९७ प्रतिशत पुगेको हुने छ ।
३. आधारभूत तहको ५ देखि १२ वर्ष उमेर समूहका बालबालिकाहरूको खुद भर्नादर ९७ प्रतिशत पुगेको हुने छ ।
४. माध्यमिक तहमा १३ देखि १६ वर्ष उमेर समूहका बालबालिकाहरूको खुद भर्नादर ६० प्रतिशत पुगेको हुने छ ।
५. उच्च शिक्षा संचालित हालको क्याम्पसको व्यवस्थापनलाई व्यवस्थित बनाइ सबैको पहुँच विस्तार भएको हुने छ ।
६. माध्यमिक तहको प्राविधिक धारको शिक्षामा विशेष गरी सीमान्तकृत, दलित, विपन्न समुदायका विद्यार्थीहरूका लागि पहुँच विस्तार भएको हुने छ ।
७. सबै तहको शिक्षाको गुणस्तर मापदण्ड निर्माण भएको हुने छ ।
८. सबै तहको शिक्षाका लागि न्यूनतम मापदण्ड सहितको बालमैत्री र प्रविधिमैत्री सिकाइ वातावरण निर्माण भएको हुने छ ।
९. हरेक तहको शिक्षामा विद्यार्थीहरूको न्यूनतम सिकाइ उपलब्धि हासिल भएको हुने छ ।
१०. शिक्षाको अवसरबाट बञ्चित रहेका बालबालिकाहरूका लागि सामुदायिक सिकाइ केन्द्रमार्फत अनौपचारिक तथा आजीवन सिकाइको अवसर विस्तार भएको हुने छ ।
११. राष्ट्रिय योग्यता प्रारूप अनुसार अतिरिक्त, अनौपचारिक तथा औपचारिक शिक्षाविच समकक्षताको लागि नीति, ऐन, नियमावली, निर्देशिका र मापदण्ड विकास भई कार्यान्वयन भएको हुने छ ।
१२. स्थानीय पाठ्यक्रम र स्रोतसामग्रीहरूको समयसापेक्ष पुनरावलोकन एवम् परिमार्जन भएको हुने छ ।
१३. विद्यालयमा विपद् उत्थानशील भौतिक संरचना निर्माण भएको हुने छ ।

छवि लामा
अध्यक्ष

२. मुख्य कार्यसम्पादन सूचक र लक्ष्य निर्धारण यस योजनाका मुख्य कार्यसम्पादन सूचक तथा परिमाणात्मक कार्यसम्पादन सूचक निर्धारण गरिएको छ ।

सूचक	आधार वर्ष २०८२	२०८३	२०८४	२०८५	२०८६	२०८७
१ बालबिकास						
१.१ बालबिकासको कुल भर्ना दर	९६.२	९६.३	९६.४	९६.५	९६.६	९७
१.२ बालबिकासको खुद भर्ना दर	९३.४	९४	९४.४	९५	९५.६	९६
१.३ प्रारम्भिक बालबिकासको अनुभव सहित कक्षा १ भर्ना हुने बालबालिका प्रतिशत	९४.५	९४.७	९५	९५.५	९६	९७
२ आधारभूत तह						
२.१ कक्षा १ को नयाँ भर्ना दर	१.६	१.५	१.४	१.३	१.२	१
२.२ कक्षा १ को कुल भर्ना दर	१०२.४	१०२	१०१.५	१०१	१००.५	१००
२.३ कक्षा १ को कक्षा दोहोर्‍याउने दर	१४.४	१४	१३.५	१३	१२	११
२.४ कक्षा १ को खुद भर्ना दर (Net Intake Rate/NIR)	९६.४	९६.५	९६.७	९६.८	९६.८	९७
२.५ कक्षा १ को कक्षा छाड्ने दर	१.६	१.५	१.४	१.३	१.२	१
२.६ कक्षा १-५ मा खुद भर्ना दर	९६.१	९६.२	९६.५	९६.७	९६.९	९७
२.७ कक्षा १-५ मा कुल भर्ना दर	१०६.५	१०६.४	१०६	१०५.६	१०५.३	१०५
२.८ कक्षा १-५ को कक्षा दोहोर्‍याउने दर	१०.५	१०	९.५	९	८.५	८
२.९ कक्षा १-५ को कक्षा छाड्ने दर	३.४	३	२.५	२	१.५	१
२.१० कक्षा १-५ को नयाँ भर्ना दर	२.८	३.२	३.५	३.७	३.९	४
२.११ कक्षा १-५ कुल भर्ना दरमा लैङ्गिक समता सूचाङ्क	०.९८	०.९६	०.९५	०.९४	०.९३	०.९२
२.१२ कक्षा ६-८ मा खुद भर्ना दर	९५.२	९५.४	९५.५	९५.७५	९६	९६.५
२.१३ कक्षा ६-८ मा कुल भर्ना दर	१०३.५	१०३	१०२.५	१०२	१०१.५	१०१
२.१४ कक्षा ६-८ को कक्षा दोहोर्‍याउने दर	६	५.५	५	४.५	४	३.५
२.१५ कक्षा ६-८ को कक्षा छाड्ने दर	३	२.७५	२.५	२	१.७५	१.५
२.१६ कक्षा ६-८ को नयाँ भर्ना दर	३.८	३.९	४	४.५	५	५.५
२.१७ कक्षा ६-८ कुल भर्ना दरमा लैङ्गिक समता सूचाङ्क	०.९८	०.९८	०.९७	०.९५	०.९४	०.९३
२.१८ कक्षा १-८ मा खुद भर्ना दर	९५.२	९५.५	९६	९६.३	९६.७	९७
२.१९ कक्षा १-८ मा कुल भर्ना दर	१०५.४	१०५	१०४.८	१०४.५	१०४	१०३.५
२.२० कक्षा ८ सम्मको टिकाउ दर	८७.८	८८	८८.४	८८.६	८८.८	८९
२.२१ कक्षा १-८ को खुद भर्ना दरमा लैङ्गिक समता सूचाङ्क	०.९९	०.९७	०.९६	०.९५	०.९४	०.९३
२.२२ आधारभूत तहमा महिला शिक्षकको प्रतिशत	४५.५	४६	४७	४८	४९	५०
३ माध्यमिक तह						
३.१ कक्षा ९-१० मा कुल भर्ना दर	८६.३	८७	८८	८९	९०	९०.५

१४
धवि लामा
अध्यक्ष

३.२	कक्षा ९-१० मा खुद भर्ना दर	७४.५	७५	७५.५	७६	७७	७७.५
३.३	कक्षा ९-१०को कक्षा छाड्ने दर	३.४	३	२.८	२.५	२.२	२.१
३.४	कक्षा ९-१०को कक्षा दोहोर्न्याउने दर	४.५	४	३.५	३	२.५	२.४
३.५	कक्षा ९-१० को नयाँ भर्ना दर	३	३.५	४	४.५	५	५.५
३.६	कक्षा ९-१० मा खुद भर्ना दरमा लैङ्गिक समता सूचाङ्क	१.१	१.०	०.९९	०.९८	०.९६	०.९५
३.७	कक्षा ११-१२ मा कुल भर्ना दर	५४	५४.८	५५	५५.५	५६	५७
३.८	कक्षा ११-१२ मा खुद भर्ना दर	३०.५	३१	३१.५	३२	३३	३४
३.९	कक्षा ११-१२ को कक्षा छाड्ने दर	१.८	१.६	१.५	१.३	१.२	१
३.१०	कक्षा ११-१२ को कक्षा दोहोर्न्याउने दर	२.६	२	१.५	१.३	१.२	१
३.११	कक्षा ११-१२ को नयाँ भर्ना दर	६.५	७	७.५	८	८.५	९
३.१२	कक्षा ११-१२ मा खुद भर्ना दरमा लैङ्गिक समता सूचाङ्क	१.०	०.९९	०.९८	०.९७	०.९६	०.९५
३.१३	कक्षा ९-१२ को कुल भर्नादर	६९.४	७०	७०.५	७१	७१.५	७२
३.१४	कक्षा ९-१२ मा खुद भर्ना दर	५०	५२	५५	५८	६०	६२
३.१५	कक्षा ११-१२ को कक्षा छाड्ने दर	१.७	१.६	१.५	१.४	१.३	१.०
३.१६	कक्षा ९-१२ मा कार्यरत महिला शिक्षक प्रतिशत	१२	१२.५	१३	१४	१५	१६
४	प्राविधिक शिक्षा						
४.१	प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा विद्यार्थी भर्नाप्रतिशत	२.०७	२.५	३	३.५	४	५
५	अनुपात						
५.१	कक्षा १-५ मा विद्यार्थी: शिक्षक अनुपात (सामुदायिक विद्यालय)	८	९	१०	११	१२	१३
५.२	कक्षा ६-८ मा विद्यार्थी: शिक्षक अनुपात (सामुदायिक विद्यालय)	१७.५	१८	१९	२०	२१	२२
५.३	कक्षा १-८ मा विद्यार्थी: शिक्षक अनुपात (सामुदायिक विद्यालय)	८.५	९	९.५	१०	११	१२
५.४	कक्षा ९-१० मा विद्यार्थी: शिक्षक अनुपात (सामुदायिक विद्यालय)	१८	१९	२०	२१	२२	२३
५.५	कक्षा ९-१२ मा विद्यार्थी: शिक्षक अनुपात	२०	२१	२२	२३	२४	२५
६	शिक्षामा लगानी						
६.१	कुल बजेटमध्ये शिक्षा क्षेत्रका लागि विनियोजित बजेटको प्रतिशत	१०.७५	१२	१३	१४	१५	१६
६.२	सङ्घीय तहबाट विनियोजित बजेट	३०.५	३३	३६.५	४०	४२.५	४५
६.३	प्रदेशबाट विनियोजित बजेट	३	३.५	४.५	६	७	८
६.४	स्थानीय तहबाट विनियोजित बजेट	५.०८	६	८	१०	१२	१६

परिच्छेद ३

३.१ प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा

३.१.१ प्राथमिक

प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा बालबालिकाहरूलाई आधारभूत शिक्षाका लागि तयार गराउने कार्यक्रम हो । यस कार्यक्रमले विद्यालय जाने उमेर पूर्वका बालबालिकाहरूको शारीरिक, मानसिक तथा बौद्धिक, सामाजिक र संवेगात्मक जस्ता सर्वाङ्गीण विकासमा सहयोग गर्दछ । नेपालको अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा सम्बन्धी ऐन, २०७५ तथा राष्ट्रिय शिक्षा नीति, २०७६ मा चार वर्ष उमेर पुगेका बालबालिकाका लागि एकवर्षको प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन गरिने कुरा उल्लेख गरिएको छ । नेपालको पन्ध्रौं योजनामा पनि प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा कार्यक्रमलाई जोड दिइएको सन्दर्भमा वैतेश्वर गाउँपालिकाको पञ्च वर्षीय गाउँ शिक्षा योजनामा पनि सो कार्यक्रमलाई उच्च प्राथमिकताका साथ समावेश गरिएको छ । यस कार्यक्रमलाई सबै बालबालिकाहरूको पहुँचमा पुर्याउनका लागि सरकारी तथा गैर सरकारी संस्था, स्थानीय सरकार, समुदाय, विद्यालयहरू तथा आम सरोकारवालाहरूको हातेमालो वा सहयोग हुन आवश्यक छ ।

३.१.२ वर्तमान अवस्था

वैतेश्वर गाउँपालिका अन्तर्गत कुल २७ वटा बालविकास केन्द्रहरू सञ्चालनमा रहेका छन् । गाउँपालिकाभित्र २४९ छात्रा र ४३१ छात्र गरी कुल ६८० जना बालबालिकाहरू रहेका छन् । यस पालिकामा रहेका चार वर्ष उमेर समूहका कुल बालबालिकाहरूमध्ये ९६.२ प्रतिशत बालबालिकाहरू प्रारम्भिक बालविकास केन्द्रमा भर्ना हुने गरेका छन् भने कक्षा १ मा बालविकास केन्द्रको अनुभवसहित भर्ना हुने प्रवृत्ति (९५.६ प्रतिशत) पनि बढ्दो क्रममा रहेको तथ्य २०८१ सालको IEMIS बाट उजागर भएको छ । बालविकास विद्यालयमा सञ्चालित बालविकास केन्द्रको अवस्था सन्तोषजनक देखिन्छ । समुदायमा आधारित बालविकास केन्द्रहरूको व्यवस्थापन कमजोर रहेको पाइन्छ । बालविकास केन्द्रका बालशिक्षकहरूको सेवा, सुविधा समेत स्पष्ट गर्नु पर्ने अवस्था रहेको छ ।

३.१.३ मुद्दा, समस्या, चुनौती र अवसर

मुद्दा:

१. विद्यालयमा आधारित कि समुदायमा आधारित,
२. सञ्चारको माध्यम भाषा नेपाली वा मातृभाषा,
३. प्रारम्भिक बालविकास कक्षाको अनुभव सहित कि विना अनुभव कक्षा १ मा भर्ना,
४. प्रारम्भिक बालविकास केन्द्रको अवधि एक वर्ष नै कायम राख्ने कि २ वर्ष वा ३ वर्ष बनाउने । निजी विद्यालयहरूद्वारा हाल सञ्चालन गरिरहेको प्रारम्भिक बालविकास कक्षाहरू तीन वर्षको हुने गरेका छन् । यस अतिरिक्त कतिपय सामुदायिक विद्यालयहरूले मसेत ३ वर्षको प्रारम्भिक बालविकास केन्द्रको रूपमा कक्षाहरू सञ्चालन गर्ने प्रयास गरिरहेका छन् ।

समस्या:

१. बालविकास केन्द्रको नक्साङ्कन हुन नसक्नु,
२. प्रारम्भिक उमेरका बालबालिकाहरूको उमेर र स्तर अनुकूल प्रविधि मैत्री र बालमैत्री सिकाइ वातावरणको निर्माण नहुनु,
३. सिकाइ मापदण्डहरूको पूर्ण कार्यान्वयन हुन नसक्नु,
४. बालबालिकाहरूको चौतर्फी विकासमा टेवा पुऱ्याउन सिकाइ अनुसारको सिकाइ सामग्रीको अपर्याप्तता,
५. प्रारम्भिक बाल शिक्षकको पेसागत क्षमताको विकासका अवसरहरूको कमी,
६. प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको व्यवस्थापनप्रति सरोकारवालहरूको चासो र न्यून सहभागिता,
७. प्रारम्भिक बालबालिकाहरूको विकास र सिकाइप्रति अभिभावकहरूको सचेतनाको कमी हुनु,
८. आवश्यक वित्तीय स्रोत व्यवस्था नहुनु,
९. विद्यार्थीहरूलाई स्वास्थ्य, पोषण र दिवाखाजाको व्यवस्थापनमा कठिनाई हुनु ।

चुनौती:

१. विद्यार्थी सङ्ख्याको अनुपातमा बालशिक्षकको दरबन्दी मिलान गर्न,

रवि लामा
अध्यक्ष

२. प्रारम्भिक बालकक्षाको भौतिक पूर्वाधार विकास,
३. रोजगारीका लागि भौसमी बसाइँसराई,
४. भौगोलिक विकटता एवम् छरिएर रहेको बस्ति हुँदा साना बालबालिकाहरूका लागि घर र विद्यालयसम्मको दूरी टाढा हुने,
५. अभिभावकको कमजोर आर्थिक अवस्था,
६. चारवर्ष उमेरका सबै बालबालिकालाई विद्यालयमा ल्याउने,
७. घट्दो विद्यार्थी भर्नाप्रवृत्ति,
८. प्रारम्भिक बालबालिकाको विकास र सिकाइ व्यावहारिक, बालमैत्री एवम् प्रविधिमा आधारित बनाउन ।

अवसर:

१. संवैधानिक, नीतिगत र कानुनी प्रावधान,
२. शैक्षिक सुधारमा सामाजिक सङ्घ/संस्थाहरूको संलग्नता र क्रियाशीलता,
३. शैक्षिक विकास र न्यूनतम पारिश्रमिकको लागि स्थानीय तहको आफ्नै आन्तरिक स्रोत परिचालन ।

३.१.४ उद्देश्य, रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य:

१. चार वर्ष उमेरका सबै बालबालिकाहरूलाई बालविकास तथा शिक्षामा पहुँचको विस्तार गर्नु,
२. प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाका गुणस्तर सुनिश्चित गर्नु,
३. प्रारम्भिक बालविकास कक्षा/केन्द्रमा सुरक्षित, भयरहित, बालमैत्री, प्रविधिमैत्री सिकाइ वातावरणको निर्माण गर्नु ।

रणनीति:

१. चारवर्ष उमेरका सबै बालबालिका विशेष गरी अवसरवाट वञ्चित अति सीमान्तकृत तथा अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरूको पहिचान गर्ने, (उद्देश्य १)
२. सबै बालबालिकाहरूलाई प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षामा भर्ना तथा निरन्तरताका लागि प्रोत्साहित गर्ने, (उद्देश्य १)
३. बालबालिकाको उचित संरक्षण, स्याहार, पोषण तथा विकासका लागि अभिभावक शिक्षालाई अभियानको रूपमा सञ्चालन गर्ने, (उद्देश्य १,२)
४. प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको क्षेत्रमा क्रियाशील सङ्घ/संस्थाहरूसँग सहकार्य, साभेदारी तथा सञ्जालीकरणमा जोड दिने, (उद्देश्य १)
५. गाउँ, टोल र बस्तीहरूको अवस्थिति र जनघनत्वलाई मध्यनजर राखी नक्शाङ्कनका आधारमा कक्षा/केन्द्र समायोजन र पुनर्वितरण गर्ने, (उद्देश्य १)
६. प्रारम्भिक बालसिकाइ मापदण्डको निर्माण र कार्यान्वयन गर्ने, (उद्देश्य २)
७. बाल सिकाइ क्षेत्र अनुसारको आवश्यक सामग्री सहित सिकाइ कुनाको व्यवस्थापन गर्ने, (उद्देश्य २)
८. हरेक बालविकास कक्षा/केन्द्रमा बालउद्यानको निर्माण र व्यवस्थापन गर्ने, (उद्देश्य २)
९. बाल विकास शिक्षकको निरन्तर पेसागत क्षमता विकासमा जोड दिने, (उद्देश्य २)
१०. सूचना तथा संचार प्रविधिलाई विकास र सिकाइको अभिन्न अङ्गको रूपमा उपयोग गर्ने, (उद्देश्य २)
११. विपद् उत्थानशील भौतिक पूर्वाधारको विकास र व्यवस्थापनमा जोड दिने, (उद्देश्य ३)
१२. बालविकास कक्षामा कार्यरत बाल विकास शिक्षक तथा कर्मचारीहरूद्वारा गरिने व्यवहार बालमैत्री बनाउने । (उद्देश्य ३)

कार्यनीति:

१. घरधुरी सर्वेक्षणका आधारमा चार वर्ष उमेरका बालबालिकाहरूको तथ्याङ्क आवधिक गरिने छ । (रणनीति १)
२. विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकालाई विद्यालयमा भर्ना गराउन भर्ना अभियानलाई थप व्यवस्थित गरिने छ । (रणनीति २)

जेहेन्दार, अपाङ्गता भएका बालबालिका, दलित तथा अतिसीमान्तकृत समुदायका बालबालिको तथा खाजालाई व्यवस्थित गरिने छ । (रणनीति ३)

बालकक्षा व्यवस्थापन र सिकाइ सहजीकरणका लागि विभिन्न संस्थाहरूसँग लागत साभेदारीमा कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ । (रणनीति ४)

५. बालविकास केन्द्रको नक्साङ्कनका आधारमा वस्ती र विद्यालयबिचको दूरीलाई मध्यनजर गरी बालविकास कक्षाहरूको पुनःवितरण तथा समायोजन गरिने छ । (रणनीति ५)

६. बालविकासको न्यूनतम सिकाइ उपलब्धि सुनिश्चित गर्नको लागि सिकाइ मापदण्ड निर्माण गरी कार्यान्वयन गरिने छ । (रणनीति ६)

७. सिकाइ क्षेत्र अनुसार सिकाइ कुना र बालउद्यान निर्माणका लागि अनुदानको व्यवस्था गरिने छ । (रणनीति ६, ७)

८. गाउँ पालिकाद्वारा विभिन्न क्षमता विकास तालिम (मन्टेश्वरी, न्यूनतम मापदण्ड प्रबोधीकरण आदि) प्रदान गरिने छ । (उद्देश्य ८)

९. सङ्घ/संस्थाहरू, विभिन्न क्लब, निजिक्षेत्रसँग समन्वय तथा सहकार्यद्वारा बालउद्यान, खेल सामग्री र सूचना तथा संचार प्रविधिको व्यवस्थापन गरिने छ । (उद्देश्य ७, ९)

१०. भवन निर्माण आचारसंहिताको आधारमा बालविकास कक्षाहरूका विद्यमान भौतिक पूर्वाधारहरूको परीक्षण गरिने छ । (उद्देश्य १०)

११. सूचना प्रविधिको पहुँचका लागि निःशुल्क इन्टनेटको व्यवस्थापन गरिने छ । (उद्देश्य १०)

१२. बालमैत्री, अपाङ्गमैत्री र सुरक्षित बालकक्षाकोठाको निर्माण गर्न स्रोत व्यवस्थापन गरिने छ । (उद्देश्य ११)

१३. समतामूलक र समावेशी पद्धतिमा आधारित बालविकास केन्द्रहरूको सञ्चालन र व्यवस्थापन गरिने छ । (उद्देश्य ११)

३.१.५ उपलब्धि र नतिजा

उपलब्धि:

१. सबै प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा केन्द्रहरूले न्यूनतम मापदण्ड पूरा गरेका हुने छन् ।

२. सबै बालबालिकाहरूलाई गुणस्तरीय प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको अवसर सुनिश्चित भएको हुने छ ।

।

नतिजा

क्र.स.	सूचक	२०८२ /८३	२०८३ /८४	२०८४ /८५	२०८५ /८६	२०८६ /८७
१	तोकिएको न्यूनतम मापदण्ड पूरा गरेका प्रारम्भिक बालविकास केन्द्र	२५	२५	२५	२५	२५
२	प्रारम्भिक बालविकासको अनुभव सहित कक्षा १ भर्नाहुने बालबालिका प्रतिशत	९६	९७.१	९७.५	९८	९९
३	बालविकासको भर्नादर	९५	९५.५	९६	९६.५	९८

३.१.६ प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

क्र.सं.	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य					जम्मा	कै.
			२०८२ /०८३	२०८३ /०८४	२०८४ /०८५	२०८५ /०८६	२०८६ /०८७		
१	प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको न्यूनतम मापदण्डको निर्माण	पटक	१	-	-	-	-	१	
२	प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको न्यूनतम मापदण्ड प्रबोधीकरण गर्ने	जना	-	३१	३१	३१	३१	३१	

१८

छवि लामा
अध्यक्ष

३	प्रारम्भिक बालविकासको वडागत नक्साङ्कन	वडा संख्या	-	८	-	-	-	-	२७
४	प्रारम्भिक बालविकास केन्द्रका लागि अपाङ्गमैत्री शौचालयको व्यवस्था	संख्या	-	१२	१५	-	-	-	२७
५	सबै बालविकास केन्द्रहरूमा बालमैत्री तथा सवि धाजनक सिकाइ कक्ष व्यवस्था	वटा	-	१२	१०	२	-	-	२४
६	बालउद्यान निर्माण	बाविके	-	१०	१०	४	-	-	२४
७	खेलकुद तथा सिकाइ सामग्रीको व्यवस्था	बाविके	-	१०	१२	४	-	-	२६
८	अभिभावक शिक्षा	संख्या	-	-	-	-	-	-	-
९	सहजकर्तालाई मन्टेश्वरी तालिम	जना	-	३१	३१	३१	३१	३१	३१
१०	व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारीलाई अभिमुखीकरण	जना	-	२४	२४	२४	२४	२४	२४
११	बालविकास केन्द्रहरूलाई सूचना तथा सञ्चार प्रविधिमैत्री बनाउने	केन्द्र	-	१०	१०	४	-	-	२४
१२	अनुगमन, सपरीवेक्षण सहयोग तथा सहजीकरण	केन्द्र	२४	२४	२४	२४	२४	२४	१४
१३	न्यूनतम पारिश्रमिकको व्यवस्था	संख्या	३१	३१	३१	३१	३१	३१	३१
१४	आमा समूह गठन तथा आमा दिवा खाजा कार्यक्रम	संख्या	२४	२४	२४	२४	२४	२४	२४
१५	क्लष्टर बैठक	संख्या	१	२	२	२	३	१०	१०
१६	हरेक क्लस्टरमा उत्कृष्ट बालशिक्षक सम्मान कार्यक्रम	संख्या	१०	१०	१०	१०	१०	५०	५०
१७	नमूना बालविकास केन्द्र अवलोकन भ्रमण	संख्या	-	१	-	१	१	३	३

३.१.७ बालविकास तथा शिक्षाका प्रमुख क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्न अनुमानित बजेट (रु हजारमा)

क्र.सं.	प्रमुख क्रियाकलापहरू	बजेट					जम्मा	कै.
		२०८२ /०८३	२०८३ /०८४	२०८४ /०८५	२०८५ /०८६	२०८६ /०८७		
१	प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको न्यूनतम मापदण्डको निर्माण	-	५०	-	-	-	५०	

	प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको न्यूनतम मापदण्ड प्रबोधीकरण गर्ने	-	१००	-	-	-	१००	
	प्रारम्भिक बालविकासको वडागत नक्साङ्कन	-	१००	-	-	-	१००	
४	प्रारम्भिक बालविकास केन्द्रका लागि अपाङ्गमैत्री शौचालयको व्यवस्था	-	२००	२५०	२५०	३००	१०००	
५	सबै बालविकास केन्द्रहरूमा बालमैत्री तथा सुविधाजनक सिकाइ कक्षा व्यवस्था	-	१००	१२०	१५०	१०	४९०	
६	बालउद्यान निर्माण	-	५०	१००	१५०	२००	५००	
७	खेलकुद तथा सिकाइ सामग्रीको व्यवस्था	-	१००	१२०	१५०	१०	४९०	
८	अभिभावक शिक्षा	-	५०	१००	१५०	२००	५००	
९	सहजकर्तालाई मन्देश्वरी तालिम	-	-	४००		४००	८००	
१०	व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारीलाई अभिमुखीकरण	-	१००	-	१००	-	२००	
११	बालविकास केन्द्रहरूलाई सूचना तथा सञ्चार प्रविधिमैत्री बनाउने	९०	९०	९०	९०	९०	४५०	
१२	अनुगमन, सपरीवेक्षण सहयोग तथा सहजीकरण	५०	५०	५०	५०	५०	२५०	
१३	न्यूनतम पारिश्रमिकको व्यवस्था	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	५०००	
१४	आमा समूह गठन तथा आमा दिवा खाजा कार्यक्रम	-	५०	-	१००	-	१५०	
१५	क्लष्टर बैठक	-	३०	७०	१००	१००	३००	
१६	हरेक क्लष्टरमा उत्कृष्ट बालशिक्षक सम्मान कार्यक्रम	२७	३६	४५	५४	५४	५४	२१६
१७	नमूना बालविकास केन्द्र अवलोकन भ्रमण	-	५०	-	१००	१००	२५०	

३.२ आधारभूत शिक्षा

३.२.१ परिचय

मानव जीवनयापनका लागि आवश्यक पर्ने ज्ञान, सिप आर्जन गर्ने गरी घर परिवार तथा समुदायमा आफ्ना विचारहरू अभिव्यक्त गर्न र समाजमा घुलमिल तथा आफूलाई सामाजिक परिवेशमा समायोजन गरी सामाजिकीकरणमा सहज बनाउने प्रारम्भिक बालविकासदेखि कक्षा ८ सम्मको शिक्षालाई आधारभूत शिक्षा भनिन्छ। नेपालको संविधान २०७२ को धारा ३१ मा र शिक्षा ऐन, २०२८ ले समेत आधारभूत शिक्षा निःशुल्क र अनिवार्य हुनेछ भन्ने व्यवस्था मौलिक हक अन्तर्गत राखेको छ। हाल आधारभूत शिक्षालाई मौलिक अधिकारको रूपमा स्थापित गरिएको छ। शिक्षामा सबैको पहुँचका लागि राजनैतिक प्रतिबद्धताको कमी रहेको र गरिएका प्रतिबद्धताहरू पनि कार्यान्वयनमा आएको पाइँदैन। एकातर्फ निर्दिष्ट सिकाइलाई मात्र स्तरीयता माने र अर्कोतर्फ कागजी काम कावाहीलाई मात्र आफ्नो जिम्मेवारी र दायित्व सम्झने स्थिति देखिरहेको विद्यमान अवस्थामा व्यावहारिक परिवर्तन, श्रमको सम्मान, जीवनोपयोगी खोज, अनुसन्धान, संस्कार र संस्कृतिप्रति लगाव, नैतिक आचरण र जिम्मेवारी, विज्ञान र प्रविधिको उपयोग गर्नसक्ने गुणस्तरीय आधारभूत

२०

छवि लामा
अध्यक्ष

शिक्षा प्रदान गर्ने उद्देश्यमा केन्द्रित रही यस खण्डमा आधारभूत शिक्षाको कक्षा १ देखि ८ सम्म आगामी ५ वर्षभित्रका विभिन्न क्रियाकलापहरू यस योजनामा समावेश गरिएको छ ।

३.२.२ वर्तमान अवस्था

गाउँपालिकामा शैक्षिक सत्र २०८१ सम्ममा कक्षा १-८ सम्म सञ्चालन भएका जम्मा १५ ओटा विद्यालयमा कक्षा १-३ सञ्चालित २ ओटा, कक्षा १-५ सञ्चालित ७ ओटा, र कक्षा १-८ सञ्चालित ६ ओटा विद्यालयहरू रहेका छन् । कक्षा १ देखि ८ सम्म कुल विद्यार्थी संख्या २,२३८ जना अध्ययनरत छन् भने कक्षा १-५ मा १,३४६ रहेका छन् । यस गाउँ पालिकाको वर्तमान अवस्था केलाएर हेर्दा आधारभूत तह, कक्षा १-८ मा खुद भर्ना दर ९५.७ प्रतिशत, कुल भर्ना दर १०५.२ प्रतिशत, प्रारम्भिक बालविकासको अनुभवसहित कक्षा १ मा भर्ना भएका बालबालिकाको ९५.६ प्रतिशत रहेको छ भने कक्षा ८ को टीकाउदर ८७.७ प्रतिशत रहेको छ ।

३.२.३ मुद्दा, समस्या, चुनौती र अवसर

मुद्दा:

१. आधारभूत तहमा नेपाली बाहेक अन्य मातृभाषा हुने बालबालिकाहरूका लागि शिक्षणसिकाइको माध्यम भाषा मातृभाषा छनोट गर्ने कि नेपाली गर्ने ? बहुभाषिक कक्षामा कुनै एक भाषालाई शिक्षण सिकाइको मातृभाषा बनाउँदा हरेक बालबालिकाका लागि सिकाइमा सहज हुने अवस्था कसरी सुनिश्चित गर्ने ?
२. आवासीय विद्यालय सञ्चालन:- कुन तहका लागि आवासीय गर्ने ? आवासीय विद्यालयको सञ्चालन र व्यवस्थापन प्रणाली कस्तो बनाउने ? आवासीय विद्यालय सञ्चालनका लागि आवश्यक वित्तीय व्यवस्थाको दिगो स्रोत के हुने ? अभिभावकबाट लागत साभेदारी गर्ने की नगर्ने ?
३. डे बोर्डसञ्चालन: सञ्चालन अवधि, सञ्चालन, व्यवस्थापन, दिगो वित्तीय स्रोतको सुनिश्चितता,
४. विद्यालय समायोजन:- विद्यालय र समुदायविचको दूरी, समुदायको स्वीकार्यता, बालबालिकाहरूको उमेरको अवस्था, विद्यालय समायोजनको मापदण्ड र कार्यविधि जस्ता विषयमा गहन अध्ययन जरुरी हुन्छ ।

समस्या:

१. अपेक्षित शैक्षिक गुणस्तर सुधार गर्न नसक्नु,
२. विद्यालयमा तहगत र विषयगत शिक्षक दरबन्दीको उचित व्यवस्थापन गर्न नसकिनु,
३. शिक्षकको पेसागत क्षमताको विकासका अवसरहरूको कमी,
४. विद्यालयमा शिक्षण सिकाइ अनुकूल वातावरणको निर्माणको कमी,
५. शिक्षण प्रविधिमैत्री हुन नसक्नु,
६. शैक्षिक संस्थाको नक्साङ्कनका आधारमा विद्यालयहरूको समायोजन र पुनर्वितरण हुन नसक्नु,
७. विद्यार्थीहरूको सिकाइ सहजीकरणका लागि हरेक विद्यालयमा पर्याप्त सन्दर्भ/स्रोत सामग्रीहरू सहितको पुस्तकालयको सञ्चालन र व्यवस्थापन गर्न नसकिनु,
८. विद्यार्थीको सिकाइप्रति अभिभावक सचेत नहुनु,
९. शैक्षिक विकासका लागि आवश्यक वित्तीय स्रोतको कमी,
१०. विद्यार्थीहरूलाई स्वास्थ्य, पोषण र दिवाखाजाको व्यवस्थापनमा कमी,
११. हरेक तह र कक्षामा विद्यार्थीको कक्षा दोहोर्‍याउने र कक्षा छाड्ने दर कायमै रहनु ।

चुनौती:

१. कक्षागत र विषयगत शिक्षक दरबन्दी व्यवस्थापन गर्न,
२. अपाङ्गतामैत्री, बालमैत्री, विपद/प्रकोप उत्थानशील विद्यालय भौतिक पूर्वाधार विकास गर्न,
३. रोजगारीका लागि मौसमी बसाइँसराइले गर्दा बालबालिकाहरू विद्यालयमा नियमित गराउन,
४. वाह्य बसाइँसराइ,
५. घट्दो दरमा रहेको विद्यार्थी,
६. भौगोलिक विकटता,
७. अभिभावकको कमजोर आर्थिक अवस्था,
८. विद्यालय उमेरका सबै बालबालिकालाई विद्यालयमा ल्याउने,

१७. घटने विद्यार्थी भर्ना प्रवृत्ति,
 १८. शैक्षिक योजना कार्यान्वयनमा आर्थिक अभाव,
 १९. आधारभूत तहको शिक्षालाई अनिवार्य तथा निःशुल्क गराउनु,
 २०. विद्यालय शिक्षालाई प्रकोप, सडक तथा महामारी लगायतका विपद्प्रति उत्थानशील बनाउनु,
 २१. विद्यालयमा समतामूलक र समावेशी वातावरण सिर्जना गर्ने,
 २२. अपाङ्गता भएका र अति सीमान्तकृत समुदायका बालबालिकाहरूको शिक्षामा समतामूलक पहुँच विस्तार गर्नु र निरन्तरता दिनु ।

अवसर:

१. संवैधानिक, नीतिगत र कानुनी प्रावधान,
२. सार्वजनिक शिक्षाप्रति जनअपेक्षा र चासो बढ्दै जानु,
३. शैक्षिक सुधारमा सामाजिक सङ्घ/संस्थाहरूको संलग्नता र क्रियाशीलता,
४. आधारभूत शिक्षा स्थानीय तहको एकल अधिकार भए तापनि प्रादेशिक र सङ्घीय सरकारबाट समेत शिक्षामा लगानी अभिवृद्धि हुँदै जानु,
५. शैक्षिक व्यवस्थापन योजना निर्माण कार्यान्वयन अनुगमन र व्यवस्थापन जस्ता कार्य स्थानीय तहबाटै हुने व्यवस्था हुनु,
६. शैक्षिक गुणस्तर सुधारको कार्यमा स्थानीय तहको आफ्नै आन्तरिक स्रोत परिचालन हुनु,

३.२.४ उद्देश्य, रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य:

१. आधारभूत तहको शिक्षामा यस तहको उमेर समूहका सबै बालबालिकाको समतामूलक पहुँच र सहभागिता सुनिश्चित गर्नु,
२. आधारभूत शिक्षा पूरा गरेका सबै बालबालिकाहरूमा न्यूनतम सिकाइउपलब्धि हासिल हुने अवस्था सुनिश्चित गर्नु ।
३. आधारभूत विद्यालय उमेरका सबै बालबालिकालाई निर्धारित समयावधिमा आधारभूत तहको शिक्षा पूरा गर्ने अवस्था सुनिश्चित गर्नु,

रणनीति:

१. सामुदायिक सचेतताका लागि अभियानमूलक कार्यक्रम सञ्चालनमा जोड दिने, (उद्देश्य १)
२. विद्यालय नक्साङ्कनको विद्यालय समायोजन/पुनर्वितरण गर्ने, (उद्देश्य १)
३. मातृभाषा/स्थानीय पाठ्यक्रमको कार्यान्वयनको वातावरणको निर्माण गर्ने, (उद्देश्य १)
४. विद्यालय स्वास्थ्य र पोषण, दिवा खाजा, छात्रवृत्ति, सिकाइ सामग्री वितरण जस्ता प्रोत्सहनमूलक कार्यक्रम सञ्चालनमा विशेष जोड दिने, (उद्देश्य १)
५. अतिसीमान्तकृत, विपन्न, अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरूको अवस्था पहिचान गरी सम्बन्धित वर्गलक्षित कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने (उद्देश्य १)-
६. आधारभूत तह उमेर समूहका विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकालाई औपचारिक शिक्षाभित्र सहभागी गराउन वैकल्पिक शिक्षण सिकाइ कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, (उद्देश्य १)
७. विद्यालयहरूमा भयरहित, प्रविधिमैत्री, सुरक्षित र बालमैत्री, अपाङ्गमैत्री भौतिक पूर्वाधार विकास गरी समता मूलक र समावेशी सिकाइ वातावरण निर्माण गर्ने; (उद्देश्य १, २, ३)
८. कक्षा (१-३) सम्मका बालबालिकाको पढाइ सिकाइको विकास गर्नसघन कार्यक्रम अभियानका रूपमा सञ्चालन गर्ने, (उद्देश्य २, ३)
९. विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धिलाई शिक्षकको कार्यसम्पदन मूल्याङ्कनको अभिन्न अङ्गको रूपमा विकास गरी शिक्षकलाई विद्यार्थीको सिकाइप्रति जवाफदेही बनाउने प्रणालीको विकास गर्ने, (उद्देश्य २, ३)
१०. शिक्षकहरूलाई शिक्षण विधि र प्रविधिमा अद्यावधिक गर्न शिक्षकको निरन्तर पेसागत क्षमता विकासका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने, (उद्देश्य २, ३)

११. शिक्षकलाई पेसागत निरन्तर सहयोग पुऱ्याउनका लागि विषयगत विज्ञ एवम् अनुभवी पूर्वशिक्षक कर्मचारीहरूको सहभागितामा शिक्षक पेसागत सहयोग समूह (Roster) निर्माण र परिचालन गर्ने। (उद्देश्य २, ३)

१२. विद्यार्थीहरूलाई कम्तिमा हप्तामा एक दिन कक्षामा सिकेका सैद्धान्तिक ज्ञान, सिप तथा अभिव्यक्तिहरूको व्यवहारमा प्रयोग गर्ने वातावरण सिर्जना गर्ने। (उद्देश्य २, ३)

कार्यनीति:

१. शैक्षिक सत्रको सुरुमा अभिभावक शिक्षा, सामुदायिक सचेतना, घरदैलो कार्यक्रम, जस्ता सचेतना कार्यक्रमहरूको सञ्चालन गरिने छ। (रणनीति १)
२. भौगोलिक अवस्था, जनघनत्व, सामुदायिक आवश्यकता, विद्यालय-विद्यालयबिचको दूरीसमेतका आधारमा विद्यालयको नक्साङ्कन गरी विद्यमान विद्यालय तह घटाउने वा बढाउने, गाभ्ने, पुनःवितरण गर्ने गरी विद्यालय समायोजन गरिने छ। (रणनीति २)
३. कारण र प्रभावको विश्लेषण गरी विद्यालय समायोजन गरिने छ। विषयगत गाउँ अनुदान शिक्षकको व्यवस्था गरी सिकाइ उपलब्धि वृद्धि गरिने छ। (रणनीति २)
४. विद्यालय समायोजन गर्दा विषयगत दरबन्दी नभएका विद्यालयमा प्रतिस्पर्धाका आधारमा गाउँ पालिका अनुदान शिक्षकको छनोट तथा परिचालन गर्ने, (रणनीति २)
५. विद्यालय नजिक सञ्चालित स्वास्थ्य संस्थासँगको समन्वय र सहकार्यमा आवधिक रूपमा विद्यार्थीहरूको स्वास्थ्य परीक्षणको व्यवस्था मिलाइने छ, (रणनीति ३)
६. हाल व्यवस्थापन हुँदै आएको दिवाखाजालाई थप व्यवस्थित गर्दै कक्षा ८ सम्म दिवा खाजाको व्यवस्था गरिने छ। (रणनीति ३)
७. विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिका (विद्यालय भर्ना नभएका, कक्षा छाड्ने तथा बिचमा विद्यालय छाडेका) हरूको तथ्याङ्क सङ्कलन, विश्लेषण र अद्यावधिक गरिने छ। (रणनीति ४)
८. विद्यालय छाड्ने र दोहोयाउने विद्यार्थीको कारण पहिचान गरी उपचारात्मक कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ। (रणनीति ५)
९. स्थानीय तहको लागत साभेदारीमा विद्यालय व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारीहरूको विद्यालय व्यवस्थापन सम्बन्धी क्षमता विकास कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ। (रणनीति ६)
१०. औपचारिक शिक्षाबाट बचित बालबालिकालाई अनौपचारिक तथा आजीवन सिकाइमा जोड्ने अनुकूल वातावरण निर्माण गरिने छ। (रणनीति ६)
११. निर्माण भइसकेका भौतिक संरचनाहरूलाई व्यवस्थित बनाउने र बन्ने भौतिक संरचनाहरू विपद् उत्थानशील तथा विपद् कार्ययोजना अनुरूप निर्माण गरिने छ। (रणनीति ६)
१२. EGLP लाई थप व्यवस्थित रूपमा कार्यान्वयन गरिने छ। (रणनीति ७)
१३. सिकाइ क्षति परिपूरणका कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ साथै कक्षा ६-८ मा डेवडसको व्यवस्था गरिने छ। (रणनीति ८, ९)
१४. विद्यालयमा तहगत इन्चार्जको व्यवस्था गरी वडा वा क्लस्टर तहमा शिक्षकहरूबिच शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप सम्बन्धी असल अभ्यासहरूको आदान-प्रदान गर्नेप्रचलनको थालनी गरिने छ। (रणनीति ९)
१५. विद्यार्थीहरूको आवधिक परीक्षा तथा मूल्याङ्कनबाट हासिल भएको, नतिजा विश्लेषण गरी सुधारका कार्ययोजना निर्माण कार्यान्वयन गरिने छ। (रणनीति ९)
१६. विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धिको आधारमा विद्यार्थी, शिक्षक र विद्यालयलाई प्रोत्साहन गर्ने कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ। (रणनीति ९)
१७. निरन्तर मूल्याङ्कनको सहजीकरणका लागि विद्यार्थी कार्यसञ्चयीका, एकीकृत पाठ्यक्रमसम्बन्धी कस्तेमाइज्ड तालिम, विद्यालयमा कार्यान्वयनको अवस्थाको पहिचान आदिमार्फत विद्यार्थीको निरन्तर मूल्याङ्कनको वातावरण सृजना गरिने छ। (रणनीति १०)
१८. कक्षा शिक्षण, विषयवस्तुको एकीकृत सिकाइ, व्यवहार कुशल सिपहरूको एकीकरण तथा विद्यार्थी मूल्याङ्कन सम्बन्धी शिक्षक राक्षमता विकास गरिने छ। (रणनीति ११)

शिक्षकहरूलाई मागमा आधारित पुनर्ताजगी र शिक्षकको पेसागत विकास तालिम प्रदान गरिने छ । (रणनीति ११)

विद्यालय शिक्षामा सूचना तथा संचार प्रविधिलगायतका प्रविधिको प्रयोगमा विस्तार तथा सहज उपयोगका लागि शिक्षकहरूका लागि न्यूनतम अवधिको तालिम प्रदान गरिने छ । (रणनीति ११)

२१. प्रत्येक बालबालिकालाई आत्म सम्मानपूर्वक स्वतन्त्र रूपमा सिक्ने वातावरण निर्माण गरिने छ । यसका लागि सम्बन्धित विद्यालयका शिक्षक, शिक्षक अभिभावक सङ्घ तथा विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई जिम्मेवार बनाइने छ । (रणनीति १२)

२२. हरेक विद्यालयमा हप्तामा एक दिन कक्षा शिक्षणभन्दा बाहिर, सामुदायिक गतिविधि वा रचनात्मक कार्यकलापमा सहभागी हुने अवसरको सिर्जना गरिने छ । (रणनीति १२)

३.२.५ उपलब्धि र नतिजा

उपलब्धि :

१. अनिवार्य तथा निःशुल्क आधारभूत शिक्षामा सबैको पहुँच र सहभागिता सुनिश्चित भएको तथा गुणस्तर अभिवृद्धि भएको हुने छ ।

२. आधारभूत विद्यालय उमेरका सबै बालबालिकाले निर्धारित समयावधिमा आधारभूत तहको शिक्षा पूरा गरेका हुने छन् ।

नतिजा :

क्र.स.	सूचक	२०८२ /८३	२०८३ /८४	२०८४ /८५	२०८५ /८६	२०८६ /८७
१	न्यूनतम सिकाइ सवलीकरण मापदण्ड (Minimum Enabling Conditions) पूरा गरेका आधारभूत तहका विद्यालयका	१०	२	२	२	२
२	आधारभूत तह (कक्षा १-५) खुद भर्नादर	९६	९६.५	९७	९७.५	९८
३	कक्षा १-५ को कक्षा छाड्ने दर	३	२.५	२	१.५	१
	कक्षा १-८ मा खुद भर्ना दर	९५.५	९६	९६.५	९७	९८
	कक्षा ८ सम्मको टिकाउ दर	८८	८९	९०	९१	९२
	कक्षा १-८ को खुद भर्नादरमा लैङ्गिक समता सूचाङ्क	०.९८	०.९७	०.९६	०.९५	०.९४

३.२.६ प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

क्र.सं.	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य					जम्मा	कै.
			२०८२ /०८३	२०८३ /०८४	२०८४ /०८५	२०८५ /०८६	२०८६ /०८७		
१	आधारभूत तहका सबै बाल बालिकाहरूलाई विद्यालयमा भर्ना गराउन सचेतनामूलक कार्यक्रम सँगै भर्ना अभियान सञ्चालन गर्ने	पटक	१	१	१	१	१	५	
२	विद्यालय नक्साङ्कन पुनः वितरण तथा समायोजन	पटक	-	१	-	-	-	१	
३	गाउँ अनुदान शिक्षकको व्यवस्था	निरन्तर	१	१	१	१	१	५	
४	स्वास्थ्य सिविरमार्फत अपाङ्गताको पहिचान	पटक	१	१	१	१	१	५	

छवि लामा
अध्यक्ष

५	कक्षा ८ सम्म पोषण तथा स्वास्थ्य कार्यक्रम र दिवाखाजा प्रवन्ध ।	दिन	१८०	१८०	१८०	१८०	१८०	७२०	
६	विद्यालयमा विद्यार्थीको सिकाइ निरन्तरता सम्बन्धी छलफल तथा अन्तक्रिया कार्यक्रम	ओटा	१०	१०	१०	१०	१०	५०	
७	प्रकोप, सङ्कट तथा महामारी लगायतका परिस्थितिबाट वाञ्छ सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन	संख्या	९	९	९	९	९	४५	
८	टुहुरा बालबालिकको लागि आवसीय विद्यालय सञ्चालन	विद्यालय	-	-	-	-	-	-	
९	डे बोर्डर्स सञ्चालन	विद्यालय	१	१	१	१	१	५	
१०	सिकाइ क्षति परिपूरण कार्यक्रम	विद्यालय	२४	२४	२४	२४	२४	१२०	
११	सामुदायिक सिकाइ केन्द्रको सक्रियतामा वैकल्पिक सिकाइ सहजीकरण कार्यक्रम	संख्या	५	५	५	५	५	२५	
१२	विद्यालयमा न्यूनतम भौतिक पूर्वाधार विकास	विद्यालय	-	२	३	४	५	१४	
१२	प्रारम्भिक कक्षाहरुमा पढाइ लेखाइको क्षमता विकास कार्यक्रम	विद्यालय	२४	२४	२४	२४	२४	१२०	
१४	तहगत इन्चार्जहरुको क्लस्टर बैठक	संख्या	१	१	१	१	१	५	
१५	विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धि परीक्षण	संख्या	४	४	४	४	४	२०	
१६	आधारभूत तहमा स्तरीकृत परीक्षा सञ्चालन र व्यवस्थापन संख्या	संख्या	३	३	३	३	३	१५	
१७	उत्कृष्ट शिक्षक तथा विद्यार्थी सम्मान तथा पुरस्कार वितरण कार्यक्रम सञ्चालन	संख्या	१	१	१	१	१	५	
१८	सिकाइमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग र क्षमता विकास	विद्यालय	२४	२४	२४	२४	२४	१२०	
१९	शैक्षिक प्रदर्शनी	विद्यालय	८	८	८	८	८	४०	

विभिन्न संघ	विद्यालय	८	८	८	८	८	४०	
संस्थाहरुसंगको लागत								
सोभेदारीमा कार्यक्रम								
सञ्चालन								

३.२.७ आधारभूत शिक्षाका प्रमुख क्रियाकलापहरु सञ्चालन गर्न अनुमानित बजेट (रु हजारमा)

क्र.सं.	प्रमुख क्रियाकलापहरु	बजेट					जम्मा	कै.
		२०८२ /०८३	२०८३ /०८४	२०८४ /०८५	२०८५ /०८६	२०८६ /०८७		
१	आधारभूत तहका सबै बाल बालिकाहरुलाई विद्यालयमा भर्ना गराउन सचेतनामूलक कार्यक्रमसँगै भर्ना अभियान सञ्चालन गर्ने	१००	१००	१००	१००	१००	५००	
२	विद्यालय नक्साङ्कन पुनः वितरण तथा समायोजन	-	१००	-	-	-	१००	
३	गाउँ अनुदान शिक्षकको व्यवस्था	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	५०००	
४	स्वास्थ्य शिविर मार्फत अपाङ्गताको पहिचान	-	५०	५०	५०	५०	२०	
५	कक्षा ८ सम्म पोषण तथा स्वास्थ्य कार्यक्रम र दिवाखाजा प्रबन्ध ।	प्रति विद्यार्थी रु २० का दरले १८० दिनको						
६	विद्यालयमा विद्यार्थीको सिकाइ निरन्तरता सम्बन्धी छलफल तथा अन्तर्क्रिया कार्यक्रम	१०	१०	१०	१०	१०	४५०	
७	प्रकोप, सङ्कट तथा महामारी लगायतका परिस्थितिबाट बाँच्न सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन	-	१०	-	१०		१८०	
८	टुहुरा बालबालिकको लागि आवसीय विद्यालय सञ्चालन	-	-	-	-	-	-	
९	डे बोर्डस सञ्चालन	१००	१००	१००	१००	१००	५००	
१०	सिकाइ क्षति परिपूरण कार्यक्रम	१००	१००	१००	१००	१००	५००	
११	सामुदायिक सिकाइ केन्द्रको सक्रियतामा वैकल्पिक सिकाइ सहजीकरण कार्यक्रम	१००	१००	१००	१००	१००	५००	
१२	विद्यालयमा न्यूनतम भौतिक पूर्वाधार विकास	-	२००	२००	२००	२००	८००	
१३	प्रारम्भिक कक्षाहरुमा पढाइ लेखाइको क्षमता विकास कार्यक्रम	-	१००	१००	१००	१००	४००	
१४	तहगत इन्चार्जहरुको क्लस्टर बैठक	१००	१००	१००	१००	१००	५००	
१५	विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धि परिक्षण	१००	१००	१००	१००	१००	५००	
१६	आधारभूत तहमा स्तरीकृत परीक्षा सञ्चालन र व्यवस्थापन संख्या	२००	२००	२००	२००	२००	१०००	
१७	उत्कृष्ट शिक्षक तथा विद्यार्थी सम्मान तथा पुरस्कार वितरण कार्यक्रम सञ्चालन	२००	२००	२००	२००	२००	१०००	
१८	सिकाइमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग र क्षमता विकास	१००	१००	१००	१००	१००	५००	

१९	शैक्षिक प्रदर्शनी	२००	२००	२००	२००	२००	१०००
२०	विभिन्न संघ संस्थाहरुसंगको लागत साभेदारीमा कार्यक्रम सञ्चालन	१००	१००	१००	१००	१००	१०००

सुदूरपश्चिम प्रदेश
पाँचथर गाउँपालिका
सुदूरपश्चिम प्रदेश
सुदूरपश्चिम प्रदेश
२०७३

३.३ माध्यमिक शिक्षा

३.३.१ परिचय

नेपालको विद्यालय शिक्षाको संरचनामा कक्षा ९ देखि १२ सम्मको चार वर्षको शिक्षालाई माध्यमिक शिक्षाको रूपमा परिभाषित गरिएको छ। नेपालको संविधानले माध्यमिक तहको शिक्षा निःशुल्क प्राप्त गर्ने हक स्थापित गरेको छ भने अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा ऐन, २०७५ ले पनि प्रत्येक नागरिकलाई माध्यमिक तहसम्मको शिक्षा प्रदान गर्ने दायित्व राज्यको हुने व्यवस्था गरेको छ। माध्यमिक शिक्षाका धारहरू साधारण, परम्परागत र प्राविधिक तथा व्यावसायिक धार हुन। यस तहमा एकलपथीय पाठ्यक्रमको नीति अवलम्बन गर्ने गरिएको छ। कक्षा ९ र १० मा वार्षिक ३२ घण्टा र कक्षा ११ र १२ मा वार्षिक कम्तीमा २७ देखि ३२ पाठ्यघण्टाको विषयवस्तु राखिएको छ। मानवीय मूल्य, मान्यता र लोकतान्त्रिक संस्कार अवलम्बन गर्दै राष्ट्र र राष्ट्रियताको प्रवर्द्धनका लागि सचेत नागरिकको जिम्मेवारी बहन गर्न सक्ने, विविधता, सद्भाव र सहअस्तित्वलाई आत्मसात गर्दै सभ्य, सुसंस्कृत र समतामूलक समाज निर्माणका लागि भूमिका निर्वाह गर्न सक्ने, दैनिक जीवनमा भाषिक एवम् सञ्चारका साथै गणितीय सिपको प्रयोग गर्नसक्ने, श्रमप्रति सम्मान गर्दै कामको संसारमा प्रवेश गर्नसक्ने, प्राकृतिक एवम् सामाजिक घटनाको विश्लेषण गर्दै सकारात्मक व्यवहार प्रदर्शन गर्ने जस्ता सक्षमताहरू यस तहमा अध्ययन गर्ने विद्यार्थीहरूका लागि तोकिएका छन्। साथै विद्यार्थीहरूको मूल्याङ्कन एवम् स्तर निर्धारणका लागि राष्ट्रिय परीक्षा बोर्डअन्तर्गत कक्षा १० को अन्तिम परीक्षा प्रदेश स्तरबाट र कक्षा १२ को अन्तमा लिईने परीक्षा संघबाट सञ्चालन हुने व्यवस्था छ।

३.३.२ वर्तमान अवस्था

गाउँ पालिकामा शैक्षिक सत्र २०८१ सम्ममा कक्षा १-१२ सम्म सञ्चालन भएका सामुदायिक विद्यालयहरू ८ ओटा (कक्षा १-१० का १, कक्षा १-१२ का ७) रहेका छन्। माध्यमिक तहको लैङ्गिक समता सूचकाङ्क ०.९० रहेको छ। यस तह (कक्षा ९-१२) मा शैक्षिक सत्र २०८० मा जम्मा ८९४ विद्यार्थीहरू अध्ययनरत रहेका छन्। गाउँ पालिकाको वर्तमान अवस्था केलाएर हेर्दा माध्यमिक तह कक्षा ९-१२ को खुद भर्ना दर ५०.५ प्रतिशत, कुल भर्ना दर ६९.५ प्रतिशत रहेको छ। सामुदायिक माध्यमिक विद्यालयको माध्यमिक तह कक्षा (९-१२) मा जम्मा ४१ शिक्षकहरू (दरबन्दी, अनुदान र राहत समेत) रहेका छन्। एउटा नेपाल सरकारबाट अनुमति प्रदान गरिएको प्राविधिक धारको माध्यमिक विद्यालय सञ्चालनमा रहेको छ। शैक्षिक सुधारका लागि नियमित कार्यक्रमको सञ्चालन गरिएको छ। भौतिक तथा शैक्षिक वातावरण बालमैत्री, समावेशी र सुरक्षित बनाउन आवश्यक प्रयास गरिएको छ। शिक्षकको क्षमता विकासका लागि विभिन्न क्षमता विकासका कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको छ।

३.३.३ मुद्दा, समस्या, चुनौती र अवसर

मुद्दा:

१. आधारभूत तहमा नेपाली बाहेक अन्य मातृभाषी हुने बालबालिकाहरूका लागि शिक्षणसिकाइको माध्यम भाषा मातृभाषा छनोट गर्ने कि नेपाली गर्ने? बहुभाषिक कक्षामा कुनै एक भाषालाई शिक्षण सिकाइको मातृभाषा बनाउँदा हरेक बालबालिकाका लागि सिकाइमा सहज हुने अवस्था कसरी सुनिश्चित गर्ने?
२. आवासीय विद्यालय सञ्चालन:- कुन तहका लागि आवासीय गर्ने? आवासीय विद्यालयको सञ्चालन र व्यवस्थापन प्रणाली कस्तो बनाउने? आवासीय विद्यालय सञ्चालनका लागि आवश्यक वित्तीय व्यवस्थाको दिगो स्रोत के हुने? अभिभावकबाट लागूत साभेदारी गर्ने की नगर्ने?
३. डे बोर्डसञ्चालन:- सञ्चालन अत्रिधि, सञ्चालन, व्यवस्थापन, दिगो वित्तीय स्रोतको सुनिश्चितता,
४. विद्यालय समायोजन:- विद्यालय र समुदायविचको दूरी, समुदायको स्वीकार्यता, बालबालिकाहरूको उमेरको अवस्था, विद्यालय समायोजनको मापदण्ड र कार्यविधि जस्ता विषयमा गहन अध्ययन जरुरी हुन्छ।

छवि लाला
अध्यक्ष

स्थानीय तहमा साधारणधार कि प्राविधिकधारको विद्यालयको आवश्यकता छ ? अनुमति, स्वीकृति, जनशक्ति व्यवस्थापन, भौतिक व्यवस्थापन र वित्तीय व्यवस्थापन र दिगोपन स्पष्ट हुन जरुरी हुन्छ ।

समस्या :

१. विद्यार्थी सिकाइ उपलब्धि न्यून हुनु,
२. शिक्षण प्रविधिमैत्री हुन नसक्नु,
३. शिक्षक व्यवस्थापन हुन नसक्नु,
४. अपेक्षित शैक्षिक गुणस्तर सुधार गर्न नसक्नु,
५. विद्यार्थीको सिकाइप्रति अभिभावक सचेत नसक्नु,
६. विद्यालय विद्यार्थीको सिकाइप्रति सचेत नसक्नु,
७. शैक्षिक संस्थाको नक्साङ्कनको हुन नसक्नु,
८. शैक्षिक विकासका लागि आवश्यक वित्तीय स्रोतको कमी,
९. सिकाइअनुकूल वातावरणको निर्माणको कमी,
१०. आवश्यक जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्न नसक्नु,
११. विद्यार्थीहरूलाई स्वास्थ्य, पोषण र दिवाखाजाको व्यवस्थापनमा कमी,
१२. विद्यार्थीको कक्षा दोहोयाउने र कक्षा छाड्ने दर शून्यमा झार्न नसक्नु ।

चुनौती:

१. संवैधानिक प्रावधान अनुरूप माध्यमिक तहको शिक्षालाई निःशुल्क गर्न,
२. माध्यमिक शिक्षाको पहुँचबाट बाहिर रहेका बालबालिकाहरू विशेष गरी छात्रा, दलित, अपाङ्गता भएका अति सीमान्तकृत वर्ग र लोपोन्मुख समुदायका बालबालिकाहरू, कठिन परिस्थितिमा रहेका बालबालिकाहरूको माध्यमिक शिक्षामा समतामूलक पहुँच सुनिश्चित गर्न,
३. सबै माध्यमिक विद्यालयमा न्यूनतम सक्षमताका अवस्था पूरा गरी विद्यालयको भौतिक तथा शैक्षिक वातावरणमा सुधार ल्याई विद्यालयलाई बालमैत्री बनाउन,
४. विद्यार्थी संख्याको अनुपातमा शिक्षक दरबन्दी मिलान तथा पुनर्वितरण र विषयगत शिक्षकको व्यवस्थापन गर्न,
५. शतप्रतिशत न्यूनतम सिकाइ सवलीकरण मापदण्ड (Minimum Enabling Conditions) पूरा गरेका माध्यमिक विद्यालय व्यवस्थापन गर्न,
६. रोजगारिका लागि मौसमी बसाइँसराइ तथा बाह्य बसाइँसराइ,
७. अभिभावकको कमजोर आर्थिक अवस्था,
८. घट्दो विद्यार्थी संख्या,
९. भौगोलिक विकटता,
१०. प्राविधिक धारका विद्यालयको व्यवस्थापन,
११. शिक्षण सिकाइ पद्धतिलाई व्यावहारिक बालमैत्री एवम् प्रविधिमा आधारित बनाउन,
१२. सार्वजनिक शिक्षामा सबै नागरिकको विवास जगाउने वातावरण सिर्जना गर्न,
१३. विद्यालय शिक्षालाई प्रकोप, सङ्कट तथा महामारी लगायतका विपद्प्रति उत्थानशील बनाउन,
१४. विद्यालयमा समावेशी र समतामूलक वातावरण सिर्जना गर्न,
१५. अनौपचारिक तथा आजीवन सिकाइको अवसरमा वृद्धि गर्न,
१६. सूचना तथा सचार लगायतका प्रविधिमा शिक्षक तथा विद्यार्थीको पहुँच विस्तारमा विस्तार गर्न ।

अवसर:

१. संवैधानिक, नीतिगत र कानुनी प्रावधान,
२. संरचनागत व्यवस्था,
३. सार्वजनिक विद्यालयप्रति जनअपेक्षा र चासो बढ्दै जानु,
४. शैक्षिक सुधारमा सामाजिक सङ्घसंस्थाहरूको संलग्नता र क्रियाशीलता,
५. माध्यमिक र आधारभूत शिक्षा स्थानीय तहको एकल अधिकार भएता पनि प्रादेशिक र सङ्घीय सरकारको समेतबाट शिक्षामा लगानी अभिवृद्धि हुँदै जानु,

६. शैक्षिक व्यवस्थापन योजना निर्माण कार्यान्वयन अनुगमन र व्यवस्थापन जस्ता कार्य स्थानीय तहबाटै हुने व्यवस्था हुनु,
७. शैक्षिक विकासका लागि स्थानीय तहको आफ्नै आन्तरिक स्रोत परिचालन, शैक्षिक व्यवस्थापन तीनै तहका सरकारबाट शैक्षिक सेवा प्रवाह हुने अवसर प्राप्त हुनु,
८. शैक्षिक व्यवस्थापन, योजना, निर्माण कार्यान्वयन, अनुगमन र व्यवस्थापन जस्ता कार्य स्थानीय तहबाटै हुने व्यवस्था हुनु,
९. शैक्षिक गुणस्तर सुधारका लागि गाउँपालिकाको आन्तरिक स्रोतको परिचालन हुनु ।

३.३.४ उद्देश्य, रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य:

१. माध्यमिक शिक्षामा सबैको पहुँच विस्तार गर्नु,
२. माध्यमिक तहमा सबै बालबालिकाको सिकाइ उपलब्धिस्तरमा सुधार गर्नु,
३. माध्यमिक शिक्षामा कक्षोन्नति र टिकाउ दर बढाउनु,
४. विद्यालय शिक्षाको शासकीय र व्यवस्थापकीय प्रबन्धमा सुधार गर्नु,
५. प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षाको अवसरलाई सहज बनाउनु ।

रणनीति:

१. माध्यमिक शिक्षा उमेरसमूहका विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकाहरूको पहिचान गर्ने, (उद्देश्य १)
२. निर्धारित मापदण्डअनुसार सङ्घ र प्रदेश सरकारसँग गको समन्वय र साभेदारीमा विद्यालय नक्साङ्कनमार्फत आवश्यकताअनुसार विद्यालयहरूलाई समायोजन तथा स्थापना गर्ने, (उद्देश्य १)
३. विद्यालयहरूलाई प्रकोप, संकट तथा महामारी र जलवायु परिवर्तन लगायतका परिस्थितिप्रति उत्थानशील बनाउने, (उद्देश्य १)
४. तहगत र विषयगत आवश्यकताका आधारमा शिक्षक व्यवस्थापन गर्ने, (उद्देश्य २)
५. माध्यमिक विद्यालयहरूमा गुणस्तर सुधारका लागि विद्यार्थी केन्द्रित रचनात्मक तथा नवप्रवर्तनात्मक कार्यक्रमहरू सञ्चालनमा जोड दिने, (उद्देश्य २,३)
६. सम्पूर्ण माध्यमिक विद्यालयमा इ-पुस्तकालय विज्ञान प्रयोगशाला, पुस्तकालय तथा कम्प्युटर ल्याबको अनिवार्य व्यवस्थागतका साथै विपद् उत्थानशील भवन निर्माण गर्ने, (उद्देश्य २, ३)
७. अति सीमान्तकृत विपन्न, छात्रा, अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरूको पहिचान गरी उचित छात्रवृत्ति, आवसीय विद्यालय आदिको माध्यमबाट माध्यमिक तहको शिक्षाको निरन्तरताका लागि प्रोत्साहित गर्ने, (उद्देश्य २,३)
८. माध्यमिक विद्यालयमा सक्षम र उत्प्रेरित प्रधानाध्यापकको व्यवस्था गरी विद्यालय व्यवस्थापन तथा विकासप्रति प्र. अ. लाई उत्तरदायी बनाउने, (उद्देश्य ४)
९. विद्यालयको कार्यसम्पादन परीक्षण गरी जवाफदेहिता, जिम्मेवारी, उत्तरदायित्व सुनिश्चितगर्ने, (उद्देश्य ४)
१०. सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहको साभेदारीमा माध्यमिक तहमा प्राविधिक धारको शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । (उद्देश्य ५)

कार्यनीति:

१. घरघरी सर्वेक्षणद्वारा विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकाहरूको पहिचान गरी विद्यालय भर्ना गराइने छ, (रणनीति १)
२. जनघनत्व, भौगोलिक अवस्था, विद्यालय-विद्यालयविचको दूरीसमेतका आधारमा विद्यालय नक्शाङ्कन गरी विद्यालयको समायोजन र पुनः वितरण गरिने छ । (रणनीति २)
३. सङ्घीय र प्रदेश सरकार एवम् सङ्घ/सं स्थाहरूसँग गको सहकार्यमा माध्यमिक शिक्षालाई निःशुल्क बनाउनका लागि आवश्यक स्रोतको आकलन गरिने छ र दिगो स्रोत व्यवस्थापनका वैकल्पिक उपायहरू अवलम्बन गरिने छ । (रणनीति ३)
४. आवश्यकतामा आधारित छात्रवृत्ति प्रदान गरी न्यून आर्थिक, सामाजिक पृष्ठभूमि भएका विद्यार्थीहरूको माध्यमिक शिक्षामा पहुँच अभिवृद्धि गरिने छ । (रणनीति ३)

- आनौपचारिक तथा आजीवन सिकाइको माध्यमबाट औपचारिक शिक्षाबाट वञ्चित बालबालिकाको सिकाइ निरन्तरताको वातावरण सृजना गरिने छ । (रणनीति ३)
- अपाङ्गता भएका र अनाथ बालबालिकाहरुको पहिचान र सिकाइ निरन्तरताको लागि सहायता कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ । (रणनीति ३)
७. आवासीय विद्यालय, छात्रवृत्ति, दिवाखाजा विस्तार, अभिभावकको आयआर्जनका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिने छ । (रणनीति ३)
८. सिकाइप्रति उत्प्रेरणा जगाउने मनोपरांमर्श, योग, ध्यानको व्यवस्था गरिने छ । (रणनीति ४,५)
९. विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धि को आधारमा उत्कृष्ट शिक्षक, विद्यार्थी र विद्यालय सम्मान तथा पुरस्कृत गरिने छ । (रणनीति ५)
१०. विद्यालयको आवश्यकता, विद्यार्थी संख्या र दिगोपन सुनिश्चितको आधारमा प्रयोगशाला निर्माण तथा व्यवस्थापनका लागि अनुदान उपलब्ध गराइने छ । (रणनीति ६)
११. इन्चार्जहरुको क्लष्टर बैठकमा नतिजा विश्लेषण गरी असल अभ्यासको आदानप्रदान गरी सुधारात्मक शिक्षण सिकाइको वातावरण सृजना गरिने छ । (रणनीति ७)
१२. विद्यालय विकास प्रस्तावका आधारमा कार्यसम्पादन सूचक निर्माण गरी प्र.अ. छनौट गरी कार्यसम्पादन सम्झौता गरिने छ । (रणनीति ८)
१३. शैक्षिक व्यवस्थापनका विभिन्न सवालहरुमा सेमिनार, बहस, अन्तरक्रिया आदिको माध्यमबाट प्रधानाध्यापकको शैक्षिक नेतृत्व क्षमता विकास गरिने छ । (रणनीति ८)
१४. सूचकमा आधारित नतिजामूलक र सहभागितामूलक अनुगमन तथा सुपरीवेक्षण गरी विद्यालयको कार्यसम्पादनको अवस्थाको विश्लेषण गरिने छ । (रणनीति ९)
१५. नेपाल सरकारको एक स्थानीय तह एक प्रविधिक विद्यालयको अवधारणा अनुरूप पालिकाले अनुमति प्रदान गरी सञ्चालन गर्ने र CTEVT को TECS अन्तर्गत सञ्चालित कार्यक्रमलाई थप व्यवस्थित गरिने छ । (रणनीति १०)
१६. प्राविधिक धारको माध्यमिक शिक्षा अध्ययन गर्ने छात्र-छात्राहरुलाई छात्रवृत्ति, आवासीय सुविधा, शिक्षाका नविनतम सोच, प्रविधिको प्रबन्ध गरिने छ । (रणनीति १०)

३.३.५ उपलब्धि र नतिजा

उपलब्धि:

१. माध्यमिक शिक्षामा सबैको पहुँच सुनिश्चित भएको हुने छ ।
२. माध्यमिक शिक्षाको सान्दर्भिकता र गुणस्तरमा सुधार भएको हुने छ ।

नतिजा :

क्र.स.	सूचक	२०८२ /८३	२०८३ /८४	२०८४ /८५	२०८५ /८६	२०८६ /८७
१	न्यूनतम सिकाइ सवलीकरण मापदण्ड (Minimum Enabling Conditions) पूरा गरेका आधारभूत तहका विद्यालयको संख्या	-	८	८	८	८
२	आवसिय रुपमा सञ्चालन भएको विद्यालय संख्या	-	-	-	-	-
३	कक्षा ९-१० मा खुद भर्ना दर	७६	७७	७८	७९	८०
४	कक्षा ११-१२मा खुद भर्ना दर	३०	३२	३३	३६	३८
५	कक्षा ९-१२ मा खुद भर्ना दर	५४	५५	५६	५८	६०
६	कक्षा ९- १०को कक्षा छाड्ने दर	३	२.५	२	१.५	१
७	कक्षा ११-१२को कक्षा छाड्ने दर	१.७	१.५	१.४	१.२	१

बसि लामा
अध्यक्ष

३.३.६ प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

क्र.सं.	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य					जम्मा	टिप्पणी
			२०८२ /०८३	२०८३ /०८४	२०८४ /०८५	२०८५ /०८६	२०८६ /०८७		
१	विद्यार्थी भर्ना अभियान कार्यक्रम सञ्चालन तथा व्यवस्थापन	पटक	१	१	१	१	१	५	
२	विद्यालय नक्साङ्कन कार्यक्रम सञ्चालन तथा व्यवस्थापन	पटक	-	१	-	-	-	१	
३	अति सीमान्तकृत, सीमान्तकृत, दलित र विषम बालबालिकाको लागि छात्रवृत्तिको व्यवस्था	विद्यालय	८	८	८	८	८	४०	
४	विद्यालयमा यातायातको व्यवस्था	संख्या	-	१	१	१	१	४	
५	माध्यमिक तहसम्म दिवाखाजा विस्तार कार्यक्रम सञ्चालन	विद्यालय	१२	१२	१२	१२	१२	६०	
६	सिकाइ क्षति परिपूरणको लागि learning camp कार्यक्रम सञ्चालन तथा व्यवस्थापन विद्यालय	विद्यालय	८	८	८	८	८	४०	
७	अपाङ्ग विद्यार्थी पहिचानको लागि स्वास्थ्य शिविरको व्यवस्था	विद्यालय	८	८	८	८	८	४०	
८	एक विद्यालय एक नर्स कार्यक्रम विस्तार	विद्यालय	५	१	१	-	१	८	
९	योग, ध्यान र प्रणयामको लागिक्षमता विकास कार्यक्रम	विद्यालय	८	८	८	८	८	४०	
१०	बालक्लव, जुरेस, स्काउटको टुप, बालसजाल गठन	विद्यालय	८	८	८	८	८	४०	
११	प्रतिभा पहिचान तथा उत्कृष्ट विद्यार्थी, शिक्षक र विद्यालय पुरस्कार तथा सम्मान कार्यक्रम	संख्या	३	३	३	३	३	१५	
१२	भौतिक संरचना नियमित मर्मत, सम्भार,	विद्यालय	-	५	१	१	१	८	

जम्मा
५. बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७३

१३	निर्माण र विषयगत प्रयोगशाला आदिको व्यवस्थापन								
१४	तहगत इन्चार्जको क्लष्टर बैठक	संख्या	१२	१२	१२	१२	१२	६०	
१४	प्र.अ र शिक्षकसँग कार्यसम्पादन सम्झौता कार्यक्रम	विद्यालय	१२	१२	१२	१२	१२	६०	
१५	नेतृत्व तथा क्षमता विकास कार्यक्रम	संख्या	-	१	-	-	१	२	
१६	सहभागितामूलक र नतिजामूलक अनुगमन र मूल्याङ्कन	विद्यालय	८	८	८	८	८	४०	
१७	कक्षा १२ सम्म विज्ञान विषयको अध्ययन गर्ने अवसरको सृजना	विद्यालय	-	१	१	१	१	४	
१८	प्राविधिक धारको विद्यालयको लागि अनुदान	विद्यालय	१	-	-	-	१	२	
१९	शिक्षणमा स्टिमको प्रयोग	विद्यालय	-	१	-	-	१	२	
२०	न्यूनतम सिकाइ सवलीकरण मापदण्ड (Minimum Enabling Conditions) पूरा गरेका माध्यमिक विद्यालय संख्या	विद्यालय	३	२	१	१	१	८	

३.३.७ माध्यमिक शिक्षाका प्रमुख क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्न अनुमानित बजेट (रु हजारमा)

क्र.सं.	प्रमुख क्रियाकलापहरू	बजेट					जम्मा	कै.
		२०८२ /०८३	२०८३ /०८४	२०८४ /०८५	२०८५ /०८६	२०८६ /०८७		
१	विद्यार्थी भर्ना अभियान कार्यक्रम सञ्चालन तथा व्यवस्थापन	-	५०	५०	५०	५०	२००	
२	विद्यालय नक्साङ्कन कार्यक्रम सञ्चालन तथा व्यवस्थापन	-	१००	-	-	-	१००	
३	अति सीमान्तकरत, सीमान्तकृत, दलित र विपन्न बालबालिकाको लागि छात्रवृत्तिको व्यवस्था	-	२००	२००	२००	२००	८००	
४	विद्यालयमा यातायातको व्यवस्था	१००	१००	१००	१००	१००	५००	
५	माध्यमिक तहसम्म दिवांखाजा विस्तार कार्यक्रम सञ्चालन	१८० दिनको लागि रु २० का दरले						

६	सिकाइ क्षति परिपूरणको लागि learning camp कार्यक्रम सञ्चालन तथा व्यवस्थापन विद्यालय	१००	१००	१००	१००	१००	१००	१००
७	अपाङ्ग विद्यार्थी पहिचानको लागि स्वास्थ्य शिविरको व्यवस्था	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०
८	एक विद्यालय एक नर्स कार्यक्रम विस्तार	प्रदेश सरकार सँग समन्वय						
९	योग, ध्यान र प्रणयामको लागि क्षमता विकास कार्यक्रम	-	५०	५०	५०	५०	२००	
१०	बालक्लब, जुरेस, स्काउटको टुप, बालसजाल गठन	-	१००	१००	१००	१००	४००	
११	प्रतिभा पहिचान तथा उत्कृष्ट विद्यार्थी, शिक्षक र विद्यालय पुरस्कार तथा सम्मान कार्यक्रम	२००	२००	२००	२००	२००	१०००	
१२	भौतिक संरचना नियमित मर्मत, संभार, निर्माण र विषयगत प्रयोगशाला आदिको व्यवस्थापन	५०	५०	५०	५०	५०	२५०	
१२	तहगत इन्चार्जको क्लस्टर बैठक	१००	१००	१००	१००	१००	५००	
१४	प्र.अ र शिक्षकसँग करार कार्यसम्पादन सम्झौता कार्यक्रम	विद्यालय सँग समन्वय गर्ने						
१५	नेतृत्व तथा क्षमता विकास कार्यक्रम	२००	२००	२००	२००	२००	१०००	
१६	सहभागितामूलक र नतिजामूलक अनुगमन र मूल्याङ्कन	१००	१००	१००	१००	१००	५००	
१७	कक्षा १२ सम्म विज्ञान विषयको अध्ययन गर्ने अवसरको सृजना	-	५००	५००	५००	५००	२०००	
१८	प्राविधिक धारको विद्यालयको लागि अनुदान	५००	५००	५००	५००	५००	२५००	
१९	शिक्षणमा स्टिमको प्रयोग	-	१००	-	-	१००	२००	
२०	न्यूनतम सिकाइ सवलीकरण मापदण्ड (Minimum Enabling Conditions) पूरा गरेका माध्यमिक विद्यालय संख्या	३००	२००	२००	२००	२००	११००	

३.४ अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइ

३.४.१ परिचय

औपचारिक शिक्षा प्रणालीको संरचनाभन्दा बाहिर मानवजीवनका लागि आवश्यक ज्ञान, सिप र प्रक्रियाको प्रशोधन गर्ने जीवनपर्यन्त अर्थात् आजीवन सिकाइ प्रणाली अनौपचारिक तथा आजीवन सिकाइ हो । औपचारिक पद्धतिभन्दा बाहिर लचिलो ढङ्गबाट दिइने शिक्षा नै अनौपचारिक शिक्षा हो । निरक्षरका लागि साक्षरता, साक्षरका लागि साक्षरोत्तर, सिकाइ अवसरका लागि स्तरवृद्धि, शिक्षासँगै सिप र आमदनी जोड्दै शिक्षित समाजको विकासका लागि अनौपचारिक एवम् आजीवन शिक्षाले काम गर्दछ । वैकल्पिक शैक्षिक कार्यक्रम, आनौपचारिक तथा खुला शैक्षिक कार्यक्रम, आजीवन सिकाइ स्वरूपमा र साक्षर नेपाल वर्ष कार्यक्रम सञ्चालन, आनौपचारिक तथा खुला सिकाइ कार्यक्रमका साथै अनौपचारिक शिक्षाको राष्ट्रिय योग्यता प्रारूप, २०७७, सामुदायिक सिकाइ केन्द्र सञ्चालन एवम् व्यवस्थापन मापदण्ड २०७८, परम्परागत शैक्षिक संस्था सञ्चालन एवम् व्यवस्थापन मापदण्ड, २०७९ आदिलाई आधार बनाई अनौपचारिक तथा आजीवन

शिक्षा व्यवस्थित गर्दै आइरहेको छ । सविधानमा शिक्षा पाउने हक, राष्ट्रिय शिक्षा नीतिको सिद्धान्त, दिगो विकासको लक्ष्य नं ४, आवधिक योजनामा समेत नागरिकले शिक्षा पाउने हकको कार्यान्वयन गर्न औपचारिक शिक्षासँगै अनौपचारिक शिक्षा प्रणालीले समेत योगदान गर्दछ । विभिन्न सिकाइ अवस्थाका आधारमा थप सिकाइ अवसरको निर्माण गरी आजीवन सिकाइ संस्कृतिको विकास गर्न आवश्यक छ । यसका लागि अनौपचारिक तथा आजीवन सिकाइको पहुँचको विस्तार, गुणस्तर वृद्धि र संस्थागत क्षमताको विकास गर्नु पर्दछ । वि. सं. २०८५ बैशाख १ गतेदेखि आधारभूत शिक्षा प्राप्त नगरेको व्यक्ति नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार, स्थानीय तहको कुनै पनि सरकारी सेवामा वा नेपाल सरकार प्रदेश सरकार वा स्थानीय तहको पूर्ण वा आंशिक स्वामित्व, अनुदान वा नियन्त्रणमा रहेको कुनै पनि पदमा निर्वाचित, नियुक्ति वा मनोनयन हुन वा कुनै रोजगारी प्राप्त गर्ने नपाउने व्यवस्था भएसँगै निरन्तर शिक्षा, खुला सिकाइ, अनौपचारिक शिक्षा, जीवनपर्यन्त सिकाइ र शिक्षाको भूमिका अझै महत्वपूर्ण रहेको देखिन्छ ।

३.४.२ वर्तमान अवस्था

आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षाको जिम्मेवारी स्थानीय तहमा हस्तान्तरण भएसँगै स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ ले अनौपचारिक सिकाइको व्यवस्थापन अन्तर्गत संरचना, लगानी, अपनत्व जिम्मेवारी स्थानीय तहलाई प्रदान गरेको छ । शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्रबाट प्रकाशित तथ्याङ्क, २०७६ अनुसार हालसम्म राष्ट्रियस्तरमा युवा साक्षरता १५-२४ वर्षको ९२ प्रतिशत र राष्ट्रिय प्रौढ साक्षरता १५+ वर्षको ५८ प्रतिशत रहेको छ । राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार नेपालको ५ वर्ष माथिको साक्षरता दर ७६.३ रहेको छ भने गाउँ पालिकाको साक्षरता दर ७२.८२ प्रतिशत रहेको छ । हालै सार्वजनिक गरिएको चौथो राष्ट्रिय जीवनस्तर सर्वेक्षण प्रतिवेदन (२०२२/२३) ले ५ वर्षभन्दा माथिको राष्ट्रिय औषत साक्षरता दर ७७.४ प्रतिशत र १५ वर्षभन्दा माथिको साक्षरता दर ७२.५ प्रतिशत पुगेको तथ्य उजागर गरिएको छ । यो दर राष्ट्रिय जनगणना २०६८ मा भन्दा १.१ प्रतिशत बढी हो । यो स्थितिमा साक्षरतादरमा वृद्धि गर्न आनौपचारिक तथा आजीवन सिकाइको महत्त्वपूर्ण भूमिका रहेको छ । अतिसीमान्तकृत समुदायको बसोबास, दलित, विपन्नको शिक्षामा पहुँच, मौसमी बसाइँसराइ आदि कारणले शतप्रतिशत विद्यार्थीलाई भर्ना गराउन नसकिरहेको र सिकाइ निरन्तरताको वातावरण सृजना गर्न नसकेको वर्तमान अवस्थामा आनौपचारिक तथा आजीवन सिकाइलाई व्यवस्थित गर्नु अति सन्दर्भिक देखिन्छ । गाउँ पालिकाकामा हालको वडा नम्बर १, ३, ५, ६, ८, एक/एक वटा गरी ५ ओटा सामुदायिक सिकाइ केन्द्रहरू सञ्चालनमा रहेका छन् । कम्प्युटर तालिम, सिलाइ-कटाइ तालिम, विद्यार्थीका प्रतिभा पहिचानका कार्यक्रम, स्थानीयटरी प्याड निर्माण तालिम, पुस्तकालयको व्यवस्थापन, साक्षरता कार्यक्रम आदिजस्ता कार्यक्रमहरू गाउँ पालिकाभित्रका सिकाइकेन्द्रले सञ्चालन गर्ने गरेका छन् ।

३.४.३ मुद्दा, समस्या, चुनौती र अवसर

मुद्दा:

१. औपचारिक र अनौपचारिक शिक्षाबिच पारगम्यता,
२. वैकल्पिकधारबाट उच्चशिक्षासम्म हासिल गर्ने अवसरको विस्तार ।

समस्या:

१. साक्षरता सिपको दिगोपना हुन नसक्नु,
२. साक्षरता सिपलाई दैनिक व्यावहारिक जीवनसँग आबद्धता कायम गर्न नसक्नु,
३. आधारभूत साक्षरता कक्षा लिएका नवसाक्षरहरूलाई साक्षरोत्तर र निरन्तर शिक्षा एवम् आय आर्जनका कार्यक्रमसहित साक्षरता सिपको दिगोपना एवम् दैनिक जीवनयापनमा आइपर्ने समस्या समाधानका लागि उपयोग गर्नका लागि ठोस कार्यक्रमको कमी,
४. साक्षरता, निरन्तर सिकाइ र आयमूलक कार्यक्रमहरूबिच तालमेल गर्न,
५. अनौपचारिक शिक्षा प्रदायक संस्थाहरूको संस्थागत स्वरूप दिगो नहुनु,
६. अनौपचारिक शिक्षाका कार्यक्रम सञ्चालन गर्नेसंस्थाहरूबिच संस्थागत र विधागत समन्वयमा कमी,
७. सामुदायिक सिकाइ केन्द्र यसको स्थापनाको मर्म र भावना अनुसार प्रभावकारी ढङ्गले सञ्चालन हुन नसक्नु,
८. अनौपचारिक शिक्षाका कक्षाहरू शिक्षण प्रविधिमैत्री हुन नसक्नु,

९. सामुदायिक सिकाइ केन्द्रको सञ्चालनका लागि न्यूनतम बजेटको व्यवस्था नहुनु,
१०. सामुदायिक सिकाइ केन्द्रका परिचालिका र व्यवस्थापन समितिको क्षमता अभिवृद्धि हुन नसक्नु,
११. युवा तथा प्रौढहरूमा कार्यमूलक साक्षरता पढ्ने बानीको कमी र अनौपचारिक शिक्षा खुला तथा सिकाइको अवसरलाई एकीकृत सिकाइ प्रणालीका रूपमा संस्थागत विकास हुन नसक्नु ।

चुनौती:

१. साक्षरता सिपको दिगोपना: - वैतेश्वर गाउँ पालिकालाई साक्षर गाउँ पालिका घोषणा गरिएको भए तापनि अझै ठुलो सङ्ख्यामा निरक्षरता विद्यमान रहेका छन्,
२. अनौपचारिक शिक्षाबाट हासिल गरिएको साक्षरता सिप र औपचारिक शिक्षाविच समकक्षता कायम गर्ने,
३. अनौपचारिक शिक्षा कार्यक्रममार्फत हासिल भएको साक्षरता सिपलाई दैनिक व्यावहारिक जीवनसँग आवद्धता कायम गर्ने।

अवसर:

१. सवैधानिक प्रावधान, नीति र कानुनी प्रावधान,
२. संरचनागत व्यवस्था,
३. शैक्षिक सुधारमा सामाजिक सङ्घ/संस्थाहरूको संलग्नता र क्रियाशीलता,
४. शैक्षिक विकासका लागि स्थानीय तहको आफ्नै आन्तरिक स्रोत परिचालन ।
- ३.४.४ उद्देश्य, रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य :

१. शिक्षाको अवसरबाट वञ्चित भएका वर्गसमुदायका नागरिकहरूलाई वैकल्पिक माध्यमबाट निरन्तर एवम् आजीवन शिक्षाको अवसर विस्तार गर्नु,
२. साक्षरता, निरन्तर एवम् आजीवन शिक्षा दैनिक व्यावहारिक जीवनका लागि आवश्यक सिपसँग आवद्ध गर्नु,
३. विभिन्न कारणले विद्यालय बाहिर रहेका र बिचैमा विद्यालय छाड्ने बालबालिकाहरूलाई औपचारिक शिक्षामा पुनः प्रवेशको अवसर सिर्जना गर्नु।

रणनीति :

१. साक्षरतासम्बन्धी तथ्याङ्कीय आधार (database) अद्यावधिक गर्ने, (उद्देश्य १)
२. साक्षरता तथा साक्षरोत्तर शिक्षालाई अभियानको रूपमा सञ्चालन गर्ने, (उद्देश्य १)
३. सरोकारवालासँगको समन्वय, सहकार्य र साभेदारीमा अनौपचारिक प्रौढ विद्यालय, वैकल्पिक, खुला तथा परम्परागत विद्यालयको सुदृढीकरण गर्ने, (उद्देश्य १)
४. सामुदायिक सिकाइ केन्द्रलाई शैक्षिक सूचना केन्द्र एवम् आजीवन सिकाइको थलोका रूपमा विकास गर्न, (उद्देश्य १, २)
५. सिकाइका आवश्यकताअनुसार तहगत पाठ्यक्रम, सिकाइ मोडुल र भाषिक विविधता अनुरूपका सामग्रीको प्रयोग गर्ने, (उद्देश्य २)
६. सामुदायिक सिकाइ केन्द्रमार्फत विभिन्न सिप विकास र आयआर्जन तथा सिपमूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, (उद्देश्य २)
७. सामुदायिक सिकाइ केन्द्रका सञ्चालक, व्यवस्थापन एवम् परिचालकहरूको निरन्तर क्षमता विकासमा जोड दिने, (उद्देश्य २)
८. दैनिक व्यावहारिक जीवनमा आइपर्ने ज्ञान तथा सिपसँग आवद्ध गराई अनौपचारिक, निरन्तर एवम् जीवनपर्यन्त सिकाइका लागि आवश्यक स्तरीकृत सिकाइ सामग्रीहरूको निर्माण र प्रयोगमा जोड दिने, (उद्देश्य २)
९. अनौपचारिक माध्यमबाट सिकिएका ज्ञान तथा सिपहरूको परीक्षण र प्रमाणीकरण गरी राष्ट्रिय योग्यता प्रारूपले गरेको व्यवस्थाबमोजिम प्रमाणपत्रको व्यवस्था मिलाउने, (उद्देश्य २)
१०. सामुदायिक सिकाइ केन्द्रमार्फत समुदायमा विभिन्न सिप विकास तथा आयमूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, (उद्देश्य २)
११. विद्यालय बाहिर रहेका विद्यालय उमेरका बालबालिकाहरूको पहिचान गर्ने, (उद्देश्य ३)

१२. विद्यालय बाहिरका बालबालिकाहरूको सिकाइको स्तरअनुसार समूहमा विभाजन गरी द्रुत सिकाइको माध्यमबाट वैकल्पिक सिकाइ प्रणालीअनुसार तहगत पाठ्यक्रमबमोजिम सिकने अवसर उपलब्ध गराउने, (उद्देश्य ३)

नेपाल सरकार
शिक्षा विभाग

कार्यनीति:

१. आवश्यक रूपमा घरधुरी सर्वेक्षण गरिने छ । (रणनीति १)
२. साक्षरता तथा अनौपचारिक शिक्षासम्बन्धी NFEMIS पद्धतिको निर्माण र अद्यावधिकरण गरी एकीकृत शैक्षिक व्यवस्थापन सूचना प्रणालीलाई सुचारू गरिने छ । (रणनीति १)
३. सरकारी तथा स्थानीयस्तरमा क्रियाशील गैरसरकारी सङ्घ/संस्था, समुदायमा आधारित सामाजिक संस्थाहरू, निजी क्षेत्रहरूसँग सजालीकरणद्वारा समन्वय र सहकार्य गरिने छ । (रणनीति २, ३)
४. उमेर र अवस्थाले मूल धारमा आउन नसक्ने वर्गका लागि खुला विद्यालय तथा वैकल्पिक विद्यालय जस्ता कार्यक्रमहरू ल्याइने छ । (रणनीति ३)
५. सामुदायिक सिकाइ केन्द्रलाई आधारभूत सुविधासम्पन्न पुस्तकालय, सामुदायिक सूचना केन्द्र, एफएम सञ्चालन र सेवाप्रवाह गर्ने बहुउद्देश्यीय संयन्त्रका रूपमा सुदृढीकरण गरी समावेशी एवम् समतामा आधारित रूपमा विकास गरिने छ । (रणनीति ४)
६. सामुदायिक सिकाइ केन्द्र सञ्चालन एवम् व्यवस्थापन मापदण्ड २०७८ अनुसार स्थानीय तहको मापदण्ड तय गरिने छ । (रणनीति ४)
७. सामुदायिक सिकाइ केन्द्र मार्फत लक्षित वर्गको सिकाइ आवश्यकता सङ्कलन गरी निरक्षर नागरिकहरूलाई आवश्यकतामा आधारित जीवनोपयोगी सिप एवम् शिक्षा उपलब्ध गराइने छ । (रणनीति ५)
८. पालिकामा ८ ओटा बडा रहे तापनि हाल क्रियाशील ५ ओटा मात्रै सिकाइ केन्द्र रहेको सन्दर्भमा कम्तिमा एक बडा एक सामुदायिक सिकाइ केन्द्र हुने गरी विस्तार गरी प्रवाह गरिने छ । (रणनीति ६)
९. सामुदायिक सिकाइ केन्द्रमार्फत प्रवाह हुने शैक्षिक सेवा, सिप विकास कार्यक्रम लगायत अन्य सेवाहरूलाई विविधीकरण गरिने छ । (रणनीति ६)
१०. स्थानीय परिवेश अनुसारको सिप विकास तालिम सञ्चालन गरी आय आर्जनमा टेवा पुऱ्याइने छ । (रणनीति ६)
११. सामुदायिक सिकाइ केन्द्रका सञ्चालक, व्यवस्थापन एवम् परिचालकहरूका लागि आवश्यकतामा आधारित क्षमता विकास कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिने छ । (रणनीति ७)
१२. अनौपचारिक तथा जीवनपर्यन्त सिकाइको पाठ्यक्रममा आधारित स्रोत सामग्रीहरूको निर्माण गरी प्रयोगमा ल्याइने छ । (रणनीति ८)
१३. राष्ट्रिय योग्यता प्रारूपको ढाँचाभित्र अनौपचारिक माध्यमबाट सिकिएका ज्ञान तथा सिपहरूको आवधिक रूपमा परीक्षण गर्न आवश्यक संयन्त्रको निर्माण र परिचालन गरिने छ । (रणनीति ९)
१४. सरकारी तथा गैरसरकारी सङ्घ/संस्थाहरू र तालिम प्रदायक संस्थाहरूसँगको समन्वय र साभेदारीमा लक्षित समूहका लागि समुदाय एवम् बजारको मागमा आधारित छोटो अवधिको सिप विकास गराइने छ । (रणनीति १०)
१५. विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकाहरूको तथ्याङ्क अद्यावधिक गरी वैकल्पिक तथा द्रुत सिकाइका माध्यमबाट उनीहरूको शिक्षालाई निरन्तरता दिइने छ । (रणनीति ११, १२)
१६. विद्यालय बाहिर रहेका वा सिकाइ कठिनाई भएका बालबालिकाहरूको पहिचान गरी वैकल्पिक शिक्षासम्बन्धी कार्यविधिद्वारा निर्दिष्ट समयवधिसम्म वैकल्पिक माध्यमबाट कक्षाहरू सञ्चालन गरिने छ । (रणनीति १३)

३.४.५ उपलब्धि र नतिजा

उपलब्धि :

१. सबै नागरिकका लागि साक्षरता, निरन्तर शिक्षा र आजीवन सिकाइका अवसर प्राप्त हुने छन् ।

नतिजा :

क्र.सं.	सूचक	२०८२ /८३	२०८३ /८४	२०८४ /८५	२०८५ /८६	२०८६ /८७
१	लागत साभेदारीमा आधारित साक्षरता कार्यक्रम तथा अनौपचारिक शिक्षा/आजीवन सिकाइ कार्यक्रम सञ्चालन	१	२	२	३	३
२	सामुदायिक पुस्तकालयको संख्या	१	२	२	२	१
३	आधारभूत सुविधा सम्पन्न सामुदायिक सिकाइ केन्द्रको संख्या	-	१	-	-	-
४	NFEMIS प्रविष्ट गर्ने सामुदायिक सिकाइ केन्द्र	५	६	६	६	६
५	सामुदायिक सिकाइ केन्द्रका आजीवन सदस्य संख्या	५००	६००	६००	६००	६००

३.४.६ प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

क्र.सं.	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य					जम्मा	कै.
			२०८२ /०८३	२०८३ /०८४	२०८४ /०८५	२०८५ /०८६	२०८६ /०८७		
१	घरघुरी सर्वेक्षण साक्षर निरक्षरको तथ्याङ्क सङ्कलन	पटक	१	-	१	-	१	३	
२	सामुदायिक सिकाइ केन्द्रको स्तरोन्नति र परिचालिकाको क्षमता अभिवृद्धि तालिम	संख्या	१	१	१	१	१	५	
३	अनौपचारिक तथा आजीवन सिकाइसम्बन्धी लागत साभेदारीमा कार्यक्रम सञ्चालन	पटक	-	१	-	-	-	१	
४	४ वैतेश्वर गाउँपालिकाको सामुदायिक सिकाइ केन्द्र सञ्चालन एवम् व्यवस्थापन मापदण्ड निर्माण	संख्या	-	१	-	-	-	१	
५	महिला तथा प्रौढहरूलाई साक्षरता निरन्तर शिक्षा र जीवनपर्यन्त सिकाइ कार्यक्रम सञ्चालन	संख्या	१	१	१	१	१	५	
६	सामुदायिक सिकाइकेन्द्रको विस्तार	वडा	१	-	१	-	१	३	
७	प्रौढहरूलाई सिप विकास तालिम र आयआर्जनका कार्यक्रम प्रदान	संख्या	-	-	१	१	१	३	

३.३.७ अनौपचारिक तथा आजीवन शिक्षाका प्रमुख क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्न अनुमानित बजेट (रु हजारमा)

क्र.सं.	प्रमुख क्रियाकलापहरू	बजेट					जम्मा	कै.
		२०८२ /०८३	२०८३ /०८४	२०८४ /०८५	२०८५ /०८६	२०८६ /०८७		
१	घरघुरी सर्वेक्षण साक्षर निरक्षरको तथ्याङ्क सङ्कलन	१००	-	-	१००	-	२००	
२	सामुदायिक सिकाइ केन्द्रको स्तरोन्नति र परिचालिकाको क्षमता अभिवृद्धि तालिम	२५	२५	२५	२५	२५	१२५	
३	अनौपचारिक तथा आजीवन सिकाइसम्बन्धी लागत साभेदारीमा कार्यक्रम सञ्चालन	-	५०	-	-	-	५०	
४	४ वैतेश्वर गाउँ पालिकाको सामुदायिक सिकाइ केन्द्र सञ्चालन एवम् व्यवस्थापन मापदण्ड निर्माण	१००	१००	१००	१००	१००	५००	
५	महिला तथा प्रौढहरूलाई साक्षरता निरन्तर शिक्षा र जीवनपर्यन्त सिकाइ कार्यक्रम सञ्चालन	१००	१००	१००	१००	१००	५००	
६	सामुदायिक सिकाइकेन्द्रको विस्तार	-	१००	-	१००	१००	३००	
७	प्रौढहरूलाई सिप विकास तालिम र आयआर्जनका कार्यक्रम प्रदान	-	-	१००	१००	१००	३००	
	जम्मा	३५०	३७५	३२५	५२५	४२५	१९५०	

३.५ प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र तालिम

३.५.१ परिचय

उच्च दक्षता र सिपयुक्त जनशक्ति उत्पादन गर्नु नै शिक्षाको मूल अभिप्राय रही आएको छ । गरिखाने शिक्षा, आजको आवश्यकता भन्ने उक्तिलाई साकार पार्नका लागि प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र तालिम एक उच्च प्राथमिकता प्राप्त उपक्षेत्र सावित भएको छ । विकासलाई निकास दिने प्राविधिक शिक्षाबाट मात्र सम्भव छ । प्राविधिक शिक्षा विनाको शिक्षाबाट केवल शिक्षित बेरोजगार मात्र उत्पादन हुन्छन् । हाम्रो शिक्षा प्रणालीलाई संरचनागत रूपमा बदल्न र शिक्षाबाट जीवन यापनमा सहयोग पुऱ्याउन प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षाको महत्त्व भन्नु बढेको पाइन्छ । वैतेश्वर गाउँ पालिकालाई समृद्ध गाउँ पालिका बनाउन गाउँ पालिकामा उपलब्ध स्रोत र साधनलाई अधिकतम उपयोग गर्नसक्ने जनशक्ति उत्पादन गर्न अपरिहार्य हुन्छ । श्रमलाई सिप, सिपलाई रोजगार र रोजगारलाई उत्पादन र उत्पादनलाई बजारसँग जोड्न सक्ने शिक्षा प्रणालीको विकास र विस्तार गरेर सबल सुदृढ तथा आत्मनिर्भर अर्थतन्त्रको विकास गर्नु आजको अपरिहार्य आवश्यकता हो । राज्यलाई शैक्षिक बेरोजगारको भिड थिग्न स्वदेशमा नै उपलब्ध स्रोत साधनको अधिकतम प्रयोग गर्दै उद्यमशिलता, व्यवसायिकता र रोजगारीको अवसर वृद्धि गर्दै जानु आवश्यक छ । नेपालमा सिप र व्यवसायको विकास, हस्तकला, मूर्तिकला र वास्तुकलाका वस्तुहरूको उत्पादन लिच्छवीकालदेखि नै हुँदै आएको पाइन्छ । औपचारिक रूपमा प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षाको सुरुवात वि.सं. १९९९ सालमा स्थापित प्राविधिक तालिम शिक्षालय (हालको पुल्चोक इन्जिनियरिङ कलेज) बाट भएको हो । सधन रूपमा प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षाको विस्तार गर्न वि.सं. २०६८/०६९ देखि भएको हो । हाल नेपाल सरकार शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र र प्राविधिक तथा व्यावसायिक तालिम परिषद् (CTEVT) ले प्राविधिक तथा व्यावसायिक धारका विद्यालयहरू सञ्चालन गरिरहेका छन् । नेपाल सरकारको एक स्थानीय तह एक प्राविधिक विद्यालय नीति समेत रहेको छ ।

३.५.२ वर्तमान अवस्था

छवि लामा
अध्यक्ष

वैतेश्वर गाउँ पालिकालाई यसको भौगोलिक बोनोट तथा हावापानीअनुसार कृषि तथा पशुपालनका लागि उपयुक्त क्षेत्रमा मानिन्छ । विगतदेखि नै यस क्षेत्रमा कृषि वा भेटेनरी अन्तर्गत प्राविधिक शिक्षालय स्थापना गर्ने यहाँका जनताहरूको उच्च आकाङ्क्षाहरू भए पनि यस क्षेत्रको वडा नं. ४ अन्तर्गत पर्ने श्री हनुमानेश्वर माध्यमिक विद्यालयमा सिभिल इन्जिनियरिङ्ग अन्तर्गत प्राविधिक धारको विद्यालय सञ्चालन २०७४ सालदेखि यस गाउँ पालिकामा प्राविधिक तथा व्यावसायिक माध्यमिक विद्यालय स्थापना भएको छ । त्यसैगरी यस विद्यालयबाट एसईई मा विद्यार्थी सहभागी भई कक्षा ११ र १२ को पठनपाठन भइरहेको छ । यसैगरी शिक्षा स्थानीय स्तरमा स्रोत साधनमा आधारित व्यावसायिक सिप र उद्यमशीलतामा आधारित आय आर्जनमा संलग्न भई आत्मनिर्भर र स्वावलम्बी हुन सक्नु पर्छ । प्राविधिक विद्यालयको विकासका लागि आम सरोकारवाला स्थानीय सरकार, प्रदेश र सङ्घीय सरकारसमेतको अपनत्व विकास हुन जरुरी छ । कम्प्युटर इन्जिनियरिङ, इलेक्ट्रिकल इन्जिनियरिङ, कार्पेन्ट्री, सङ्गीत, ललितकला जस्ता विषयमा समेत प्राविधिक धारको शिक्षा सञ्चालन गर्ने सम्भाव्यता रहेको छ ।

३.५.३ मुद्दा, समस्या, चुनौती र अवसर

मुद्दा:

१. साधारण विद्यालयमा प्राविधिक तथा व्यावसायिक विषय समायोजन गर्ने वा प्राविधिक धारको छुट्टै विभागगत विद्यालय सञ्चालन गर्ने,
२. बजारको मागमा आधारित छोटो अवधिको प्राविधिक तथा व्यावसायिक तालिमको अवसर विस्तार गर्ने वा यस विषयमा प्राज्ञिक कोर्सहरू सञ्चालन गरी उच्च शिक्षासम्म लैजाने ।

समस्या:

१. प्राविधिक तथा व्यावसायिक धारमा शैक्षिक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नका लागि आवश्यक भौतिक पूर्वाधार पर्याप्त नहुनु,
२. प्राविधिक धारका विषयहरू अध्यापनका लागि दक्ष जनशक्ति शिक्षक/प्रशिक्षकको न्यून उपलब्धता,
३. आवश्यक वित्तीय स्रोतको कमी,
४. प्राविधिक तथा व्यावसायिक विषयहरूको विविधीकरण हुन नसक्नु,
५. विद्यार्थी सिकाइ उपलब्धि न्यून,
६. शिक्षण प्रविधिमैत्री हुन नसक्नु,
७. प्राविधिक शिक्षामा आर्थिक सामाजिक रूपले पछिपरेका वर्गसमुदायको पहुँच सहज हुन नसक्नु ।

चुनौती:

१. व्यावसायिक तथा प्राविधिक शिक्षाको प्रणालीगत विकास, विस्तार, उद्यमशीलताको विकास गर्नका लागि व्यावसायिक शिक्षामा सार्वजनिक क्षेत्रको लगानी वृद्धि,
२. राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय बजारको मागलाई पूर्ति गर्नसक्ने जनशक्तिको उत्पादन,
३. विपद् उत्थानशील एवम् प्रविधिमैत्री भौतिक पूर्वाधारको विकास ।

अवसर:

१. प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षाप्रति आज अभिभावक तथा विद्यार्थीहरूको बढ्दो आकर्षण,
२. प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षाका लागि स्थानीय सरकारको लगानी बढ्दो क्रममा हुनु,
३. प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षाअन्तर्गत कृषि विज्ञान विषय सञ्चालनप्रति सरोकारवालाहरूको चासो बढ्दै जानु,
४. सङ्घ तथा प्रदेश सरकारसमेतको नीति तथा कार्यक्रममा प्राविधिक शिक्षा उच्च प्राथमिकतामा पर्नु,
५. वैतेश्वर गाउँ पालिकाभित्र उपलब्ध प्राकृतिक स्रोत साधनहरू उर्वरायुक्त जमिन, जैविक विविधता, पर्यटकीय क्षेत्रहरूका आधारमा यस क्षेत्रको प्राविधिक शिक्षासँग उचित मेल खाने,
६. शैक्षिक विकासका दृष्टिकोणले गुणस्तरीय शिक्षा र प्राविधिक शिक्षाका हिसावले शैक्षिक हवका रूपमा विकास गर्ने सम्भावना हुनु,
७. कृषि, पशु र फलफूल उत्पादनको हिसावले दोलखा जिल्लाकै सम्भावना बोकेको ठाउँको रूपमा रहनु,

 छवि लामा
अध्यक्ष

८. प्राविधिक शिक्षामार्फत विद्यालय तहबाटै सिक्दै कामउदै गर्ने कार्यक्रम सिपमूलक र उद्यमशीलतामा आधारित व्यावसायिक र रोजगारमूलक प्रकृतिका बहुप्राविधिक विषय र कार्यक्रमलाई व्यवस्थित बनाउन सकिने आधार हुनु,

३.५.४. उद्देश्य, रणनीति र कार्यनीति

१. प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र तालिममा पहुँच विस्तार गर्नु,

२. प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षाको गुणस्तर सुधार गर्नु,

३. स्वरोजगारीको अवसर अभिवृद्धि गर्नु ।

रणनीति:

१. गाउँ पालिका प्राविधिक धारका विद्यालय सञ्चालन गर्न आवश्यक पूर्वाधार विकास गर्ने, (उद्देश्य १)

२. गाउँ पालिका क्षेत्रभित्र सञ्चालित सामुदायिक विद्यालयहरूमा कम्तीमा ३ ओटा मुख्य प्राथमिकतामा रहेका बजारको मागमा आधारित प्राविधिक विषय (कृषि, कम्प्युटर इन्जिनियरिङ्ग, सिभिल) मा प्राविधिक शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन गर्न उच्च प्राथमिकता दिने, (उद्देश्य १)

३. प्राविधिक धारको विषयमा अध्ययन गर्न इच्छुक विद्यार्थीहरूलाई प्रोत्साहनको व्यवस्था गर्ने, (उद्देश्य १)

४. प्राविधिकधारको शिक्षामा अध्यापन गर्ने शिक्षक/प्रशिक्षक नियुक्ति गर्ने पद्धतिलाई प्रतिस्पर्धी बनाई योग्य, दक्ष र क्षमतावान व्यक्ति नियुक्ति हुने अवस्था सुनिश्चित गर्ने, (उद्देश्य २)

५. प्राविधिकधारको शिक्षामा अध्यापन गर्ने शिक्षक/प्रशिक्षक तथा अन्य प्राविधिक जनशक्तिको निरन्तर पेसागत क्षमता विकासमा विशेष जोड दिने, (उद्देश्य २)

६. प्राविधिक धारको शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालित विद्यालयमा ICT ल्याब, पुस्तकालय एवम् प्रयोगशालाको उचित प्रबन्ध मिलाउने, (उद्देश्य २)

७. प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा आर्जन गरेका युवाहरूलाई गाउँ पालिकाभित्रै रोजगारीको अवसर प्रदान गर्ने, (उद्देश्य ३)

८. प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षाका उत्पादनलाई स्वरोजगार तथा रोजगारको अवसरका लागि सहजीकरण गरी श्रमबजारसँग आवद्ध गराई दिने । (उद्देश्य ३)

कार्यनीति:

१. प्राविधिक धारका विद्यालयहरूको पूर्वाधार विकासका लागि आवश्यक स्रोत व्यवस्थापनका लागि सङ्घ, प्रदेश, गैरसरकारी सङ्घ/संस्था एवम् निजी क्षेत्रहरूसँग समन्वय, सहकार्य तथा लागत साभेदारीको सिद्धान्त अवलम्बन गरिने छ । (रणनीति १)

२. प्राविधिक धार सञ्चालन गर्न चाहने माध्यमिक विद्यालय तथा शिक्षालयहरूलाई प्रोत्साहित गरिने छ । (रणनीति २)

३. बजारको मागमा आधारित उच्च प्राथमिकतामा रहेका प्राविधिक विषय शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालन गर्न शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र तथा प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम परिषदसँग समन्वय र सहकार्य गरिने छ । (रणनीति २)

४. प्राविधिकधारका विषयहरू अध्ययन गर्ने विद्यार्थीहरूलाई आवसीय सुविधा, अति गरिब, विपन, दलित, अपाङ्गता भएका र अतिसीमान्तकृत समुदायका बालबालिकाका लागि छात्रवृत्ति लगायतको व्यवस्थाद्वारा प्रोत्साहित गरिने छ । (रणनीति ३)

५. प्राविधिकधार सञ्चालित विद्यालयहरूमा शिक्षक तथा प्राविधिक कर्मचारीको छनोट प्रक्रियालाई प्रतिस्पर्धी बनाइनेछ, (रणनीति ४)

६. शिक्षक एवम् कर्मचारीहरूको निरन्तर पेसागत विकासका अवसर उपलब्ध गराइनेछ, (रणनीति ५)

७. पर्याप्त सन्दर्भ सामग्रीहरू सहितको सुविधा सम्पन्न पुस्तकालय, सूचना तथा सञ्चारप्रविधि ल्याब एवम् विषयगत प्रयोगशालाको स्थापना, सञ्चालन र व्यवस्थापन गरिने छ । (रणनीति ६)

८. प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा आर्जन गरेका युवाहरूलाई स्वरोजगार बनाउन सुरुवाती चरणमा आर्थिक सहयोग गरी समय-समयमा माग र आवश्यकताको आधारमा व्यावसायिक तालिम उपलब्ध गराइनेछ । (रणनीति ७)

९. प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा आर्जन गरेका युवाहरूलाई गाउँ पालिकाभित्रै रोजगारीको अवसर प्रदान गरिने छ। (रणनीति ८)

१०. प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षाका उत्पादनलाई स्थानीय, राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय श्रमबजारमा आबद्ध गराइने छ। (रणनीति ८)

३.५.५ उपलब्धि र नतिजा

उपलब्धि:

१. विपन्न, अतिसीमान्तकृत, अपाङ्गता भएका युवाहरूको प्राविधिकधारको शिक्षामा पहुँच विस्तार भएको हुने छ।

२. गाउँ पालिकामा रहेका प्राविधिक धारका विद्यालयहरूमा प्रशासनिक र व्यवस्थापकिय रूपले व्यवस्थित भएका हुने छन्।

३. प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा अध्यापन गराउने प्रशिक्षकहरूको क्षमता अभिवृद्धि भएको हुने छ।

नतिजा:

क्र.सं.	सूचक	२०८२ /८३	२०८३ /८४	२०८४ /८५	२०८५ /८६	२०८६ /८७
१	TECS अन्तर्गत अध्ययन गर्ने विद्यार्थी संख्या	१५	२०	३०	३५	४०
२	प्राविधिक धारमा अध्ययन गर्ने विद्यार्थी संख्या	६०	६५	७०	७५	८०
३	उत्पादित जनशक्तिले गाउँ पालिकामा नै रोजगारी पाउने संख्या	-	२	३	४	५

३.५.६ प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

क्र.सं.	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य					जम्मा	कै.
			२०८२ /०८३	२०८३ /०८४	२०८४ /०८५	२०८५ /०८६	२०८६ /०८७		
१	प्राविधिकधार सञ्चालित विद्यालयको शिक्षक व्यवस्थापनका लागि शिक्षक अनुदानको व्यवस्था संख्या	संख्या	-	१	१	१	१	४	
२	प्राविधिकधार सञ्चालित विद्यालयको क्षमता विकासको लागि लागत साभेदारीका कार्यक्रम सञ्चालन	विद्यालय	-	१	१	१	१	४	
३	गरिब तथा जेहेन्दार, दलित विद्यार्थीलाई छात्रवृत्ति वितरण	जना	-	५	६	७	८	२६	
४	जनशक्तिको क्षमता विकास कार्यक्रम सञ्चालन	वटा	-	१	१	१	१	४	
५	प्रयोगशाला व्यवस्थापन	विद्यालय	-	१	१	१	१	४	
६	अनुसन्धानकार्यको लागि प्रोत्साहन	विद्यालय	-	१	१	१	१	४	
७	लागत साभेदारीमा व्यवसायिक तथा	संख्या	-	१	-	१	-	२	

सिपमूलक तालिम सञ्चालन									
उत्पादित जनशक्तिलाई गाउँ पालिकामा नै रोजगारीको प्रवन्ध	जना	-	२	२	२	२	२	८	

३.५.७ प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षाका प्रमुख क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्न अनुमानित बजेट (रु हजारमा)

क्र.सं.	प्रमुख क्रियाकलापहरू	बजेट					जम्मा	कै
		२०८२ /०८३	२०८३ /०८४	२०८४ /०८५	२०८५ /०८६	२०८६ /०८७		
१	प्राविधिकधार सञ्चालित विद्यालयको शिक्षक व्यवस्थापनका लागि शिक्षक अनुदानको व्यवस्था संख्या	-	५००	५००	५००	५००	२०००	
२	प्राविधिकधार सञ्चालित विद्यालयको क्षमता विकासको लागि लागत साभेदारीका कार्यक्रम सञ्चालन	-	५०	७५	१००	१००	३२५	
३	गरिव तथा जेहेन्दार, दलित विद्यार्थीलाई छात्रवृत्ति वितरण	-	४०	५०	६०	७०	२२०	
४	जनशक्तिको क्षमता विकास कार्यक्रम सञ्चालन	-	५०	५०	५०	५०	२००	
५	प्रयोगशाला व्यवस्थापन	-	-	६००	-	६००	१२००	
६	अनुसन्धानकार्यको लागि प्रोत्साहन	-	३००	३००	३००	३००	१२००	
७	लागत साभेदारीमा व्यावसायिक तथा सिपमूलक तालिम सञ्चालन	-	-	१००	-	१००	२००	
८	उत्पादित जनशक्तिलाई गाउँ पालिकामा नै रोजगारीको प्रवन्ध	-	-	४००	५००	६००	१५००	
	जम्मा	-	५७०	१८०५	१२४०	२०५०	६६००	

३.६ उच्च शिक्षा

३.६.१ परिचय

नेपालको संविधानले उच्च शिक्षा प्राप्त गरिसके पछि न्युन, मध्यम, दक्ष र उच्च दक्ष जनशक्ति उत्पादन गर्ने लक्ष्य राखेको छ । स्नातक उत्तीर्णपछि मध्यम जनशक्ति उत्पादन गर्ने लक्ष्य राखेको छ भने स्नातकोत्तर र सोभन्दा माथि उत्तीर्णपछि उच्च दक्ष जनशक्ति उत्पादन गर्ने लक्ष्य राखेको छ । वैतेश्वर गाउँ पालिकाभित्र हनुमन्तेश्वर क्याम्पस र त्रिपुरा क्याम्पसमा उच्च शिक्षा अन्तर्गत स्नातक तहसम्मको अध्यापन हुने गर्दछ । उच्च शिक्षाका लागि यस वैतेश्वर गाउँ पालिकामा रहेका सो क्याम्पसबाट मध्यम दक्ष जनशक्ति उत्पादन गर्ने लक्ष्य राखेको पाइन्छ । दोलखा जिल्लाको सदरमुकाम चरिकोट बजारदेखि करिब ३६ किलोमिटरमा हनुमन्तेश्वर क्याम्पस तथा ३० किलोमिटरमा त्रिपुरा क्याम्पस वैतेश्वर गाउँ पालिकाको गहनाको रूपमा रहेको छन् । ग्रामीण क्षेत्रमा बसोबास गर्ने बालबालिकाहरूको उच्च शिक्षाको आवश्यकता परिपूर्ति गर्ने उद्देश्यका साथ उक्त क्याम्पस स्थापना भएका हुन् । क्याम्पसले त्रिभुवन विविविद्यालयबाट सम्बन्धन प्राप्त गरी स्नातक तह सञ्चालन गरेको छ । दोलखा जिल्लामा सञ्चालित ८ वटा क्याम्पसमध्ये वैतेश्वर गाउँ पालिकामा दुइवटा उच्च शिक्षा प्रदायक संस्था हुनु वैतेश्वरवासीका निम्ति गौरवको कुरा हो । नेपालका दूरदराजमा यस्ता क्याम्पस खुल्नु र गाउँ ठाउँ, कुटो कोदालो गर्दै उच्च शिक्षा हासिल गर्न पाउनु यस भेगका युवाका लागि उज्यालो तर्फको यात्रा हुने कुरामा दुईमत रहँदैन । यसबाट व्यक्ति समाज र राष्ट्रसबैलाई सकारात्मक प्रभाव पर्न जान्छ । वि.सं. २०५८ मा त्रिभुवन विश्वविद्यालयबाट सम्बन्धन प्राप्त गरी

सञ्चालनमा आएको उक्त क्याम्पसहरूमा शिक्षाशास्त्र सङ्गै सञ्चालित छ । उक्त क्याम्पसहरूले वैतेश्वर गाउँ पालिका सेवाक्षेत्रभित्र महत्वपूर्ण भूमिका खेलेको छ । आर्थिक रूपमा सबल नभए पनि शैक्षिक क्षेत्रको योगदानलाई कदापि नकार्न सकिन्न । यस क्याम्पसहरूले शैक्षिक जनशक्ति उत्पादन गरे पनि विद्याका जनशक्ति उत्पादन गर्ने गरी क्याम्पस बहुमुखीका रूपमा सञ्चालन गर्न गाउँ पालिकालाई आम बासीको अपेक्षा रहेको छ ।

३.६.२ वर्तमान अवस्था

वैतेश्वर गाउँ पालिकामा बसोबास गर्ने क्याम्पस पढ्ने उमेरका धेरै जसो बालबालिकाहरू गाउँ पालिकाभन्दा बाहिर अध्ययन गर्न गएको पाइन्छ । गुणस्तरीय शिक्षा, सुविधा, आदि कारण देखाई राजधानी जाने विद्यार्थीहरूको ठूलो समूह रहेको छ । तथापि गाउँ ठाउँमा पढ्ने इच्छा राख्ने, आफ्नो घरको आँटोपिठो खाएर पढ्छु भने उद्देश्य राखेर न्यून आम्दानी हुने बालबालिकाका लागि हनुमन्तेश्वर क्याम्पस र त्रिपुरा क्याम्पस वरदान सावित भएका छन् । वैतेश्वर गाउँ पालिकामा रहेको दुइवटा उच्च शिक्षा प्रदायक शैक्षिक संस्थाले शिक्षा शास्त्र सङ्गै दक्ष जनशक्ति उत्पादनमा दिएको योगदान अतुलनीय छ । क्याम्पसको सुरु गर्ने समयमा स्थानीय तथा शिक्षकहरूबाट आर्थिक जोहो, मनकारी व्यक्तिहरूको सहयोग, चन्दा गरेर तथा विद्यार्थीको शुल्क र विश्वविद्यालय अनुदान आयोगको अनुदानबाट हाल क्याम्पस सञ्चालन हुँदै आइरहेका छन् ।

३.६.३ मुद्दा, समस्या, चुनौती र अवसर

मुद्दा :

१. स्थानीय तहमा सञ्चालित उच्च शिक्षाका लागि आवश्यक लगानी ।

समस्या:

१. उच्च शिक्षामा सीमित विषयगत छनोटको अवस्था हुनु,
२. उच्च शिक्षामा शैक्षिक विकासका लागि आवश्यक लगानीको स्रोत सुनिश्चित हुन नसक्नु,
३. दक्ष शिक्षकको कमी हुनु,
४. अपेक्षित शैक्षिक गुणस्तर सुधार गर्न नसक्नु,
५. उच्च शिक्षामा विद्यार्थी सहभागिता अति न्यून हुनु,
६. शिक्षकको पेसागत क्षमताको विकासका अवसरहरूको कमी ।

चुनौती:

१. वैतेश्वर गाउँ पालिकामा रहेको २ क्याम्पसमा विद्यार्थी भर्नादरमा वृद्धि गराउनु,
२. भौतिक पूर्वाधारको व्यवस्थापन,
३. विषयगत तथा पूर्णकालीन शिक्षक व्यवस्थापन,
४. क्याम्पसका नियमित आय स्रोतको अभाव हुनु,
५. गुणस्तरीय र जीवनोपयोगी शिक्षा प्रदान गर्ने,
६. सूचना तथा संचार प्रविधिको पहुँच,
७. राजधानी केन्द्रित विद्यार्थीलाई रोक्नु,
८. अभिभावकको कमजोर आर्थिक अवस्था,
९. माध्यमिक विद्यालयहरूसँग सुमधुर सम्बन्ध कायम गर्ने,
१०. विद्यालय शिक्षा सम्पन्न गरेका विद्यार्थीहरूलाई गाउँ पालिकामै गुणस्तरीय शिक्षा उपलब्ध गराउने,
११. भौगोलिक विकटता,
१२. शैक्षिक योजना कार्यान्वयनमा आर्थिक अभाव,
१३. विद्यालय शिक्षालाई प्रकोप, सङ्कट तथा महामारी लगायतका विपद्प्रति उत्थानशील बनाउनु,
१४. गरिव तथा सुविधाविहीन बालबालिकाहरूलाई छात्रवृत्ति लगायत अन्य सहायता सहित सिकाइमा सहभागी बनाउनु ।

अवसर:

१. संवैधानिक, नीतिगत र कानूनी प्रावधान,
२. शैक्षिक विकासका लागि स्थानीय तहको आफ्नै आन्तरिक स्रोत परिचालन,

३. शैक्षिक व्यवस्थापन योजना निर्माण कार्यान्वयन अनुगमन र व्यवस्थापन जस्ता कार्य स्थानीय तहबाटै हुने
 ३.६.५ उद्देश्य, रणनीति र कार्यनीति

१. माध्यमिक तह पूरा गरेका विद्यार्थीहरूको उच्चशिक्षामा प्रवेश दरमा वृद्धि गर्नु,
२. उच्च शिक्षामा विद्यार्थीहरूको शैक्षिक उपलब्धिस्तर अभिवृद्धि हुनु,
३. उच्च शिक्षामा सुशासन र व्यवस्थापन प्रणालीमा सुधार हुनु।

रणनीति:

१. माध्यमिक तह पूरा गरेका विद्यार्थीहरूलाई आफ्नै गाउँ ठाउँ मा उच्च शिक्षा अध्ययन गर्ने प्रोत्साहन गर्ने, (उद्देश्य १)
२. पालिकाभित्र र छिमेकी पालिकाहरूमा सञ्चालित माध्यमिक विद्यालयहरू र उच्च शिक्षा प्रदायक संस्थाहरू सँग शैक्षिक सम्बन्ध कायम गर्ने। (उद्देश्य १)
३. शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिमैत्री वातावरणको निर्माण गर्ने, (उद्देश्य २)
४. अद्यावधिक स्रोत तथा सन्दर्भ सामग्रीहरू सहितको पुस्तकालयको प्रबन्ध गर्ने, (उद्देश्य २)
५. शिक्षकको पेसागत दक्षता अभिवृद्धि गर्नु, (उद्देश्य २)
६. सक्षम र सबल नेतृत्व चयनको प्रबन्ध गर्ने, (उद्देश्य ३)
७. उच्च शिक्षा प्रदायक संस्थालाई आवश्यक अनुदान उपलब्ध गराउने। (उद्देश्य ३)

कार्यनीति:

१. गाउँ पालिकाभित्रका माध्यमिक विद्यालयबाट विद्यालय शिक्षा पूरा गरेका सीमान्तकृत, विपन, अपाङ्गता भएका युवालाई उच्च शिक्षामा अध्ययन गर्न आवास-सुविधासहितको छात्रवृत्ति लगायतका प्रोत्साहन उपलब्ध गराइने छ। (रणनीति १)
२. गाउँ पालिकाभित्र एवम् अन्य छिमेकी गाउँ पालिकाहरूमा सञ्चालित माध्यमिक विद्यालयहरूसँग बैठक तथा अन्तर्क्रिया सञ्चालन गरी उच्च शिक्षाका शैक्षिक कार्यक्रमको बारेमा जानकारी गराइने छ, (रणनीति २)
३. सम्भावित अभिभावकहरूको भेला बैठकको आयोजना गरी उच्च शिक्षा सम्बन्धी कार्यक्रमहरूको बारेमा जानकारी गराइने छ। (रणनीति २)
४. क्याम्पसका कक्षाहरूलाई सूचना तथा सञ्चार प्रविधिमैत्री बनाई शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापको अभिन्न अङ्गको रूपमा उपयोग गरिने छ। (रणनीति ३)
५. ई-पुस्तकालयको अवधारणा अनुरूप विद्यार्थीहरूलाई अनलाईन अध्ययन सामग्रीहरू उपलब्ध गराइने छ। (रणनीति ४)
६. प्रयाप्त स्रोत तथा सन्दर्भसामग्रीहरूको व्यवस्थापन सहितको पुस्तकालयको व्यवस्थापन गरिने छ। (रणनीति ४)
७. त्रि.वि.वि.सँगको सहकार्यमा उच्च शिक्षामा अध्यापनरत शिक्षकहरूलाई गोष्ठी, सेमिनार, तालिम, अध्ययन भ्रमण लगायतका उपाहरूको अवलम्बन गरी पेसागत क्षमता अभिवृद्धिमा टेवा पुऱ्याइने छ। (रणनीति ५)
८. उच्च शिक्षामा अध्यापनरत अध्यापकहरूलाई विभिन्न विद्यालयहरूमा नमुना कक्षाका लागि आग्रह गरी उचित प्रोत्साहन प्रदान गरिने छ। (रणनीति ५)
९. सम्बन्धित निकायहरूसँगको सहकार्यमा नेतृत्व क्षमताका आधारमा क्याम्पसको नेतृत्व चयन गरिने छ। (रणनीति ६)
१०. उच्च शिक्षाका लागि गाउँ पालिकाबाट उपलब्ध गराइने अनुदान रकमलाई क्याम्पसको कार्यसम्पादनसँग आवद्ध गराइ प्रोत्साहनको रूपमा उपलब्ध गराइने छ। (रणनीति ७)

३.६.५ उपलब्धि र नतिजा

उपलब्धि:

१. गाउँ पालिकाभित्र सञ्चालित उच्च शिक्षा कार्यक्रममा विद्यार्थी भर्नादरमा वृद्धि भएको हुने छ।

२. विद्यार्थीहरूको शैक्षिक उपलब्धिस्तरमा सुधार भएको हुने छ ।
३. उच्च शिक्षामा सुशासन र व्यवस्थापन पद्धति सुदृढ भएको हुने छ ।

नतिजा:

क्र.सं.	सूचक	२०८२ /८३	२०८३ /८४	२०८४ /८५	२०८५ /८६	२०८६ /८७
१	कुल विद्यार्थी मध्ये उच्च शिक्षा लिने विद्यार्थी प्रतिशत	०.५०	०.६०	०.८०	०.९०	०.९५
२	१५ वर्ष माथिका जम्मा जनसंख्या मध्ये उच्च शिक्षा प्राप्त गर्ने जनसंख्या प्रतिशत	१	२	२.५	३	४

३.६.६ प्रमुख क्रियाकलापहरू र लक्ष्य

क्र.सं.	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य					जम्मा	कै.
			२०८२ /०८३	२०८३ /०८४	२०८४ /०८५	२०८५ /०८६	२०८६ /०८७		
१	माध्यमिक तह पूरा गरेका बालबालिकालाई गाउँ पालिकामा नै अध्ययन गराउन छात्रवृत्तिको व्यवस्था	संख्या	१०	२०	२५	३०	३५	१२०	
२	छिमेकी गाउँ पालिकाका उच्च शिक्षा प्रादयकहरूसँग असल अभ्यास आदानप्रदान कार्यक्रम सञ्चालन	पटक	१	१	१	१	१	५	
३	उच्च शिक्षा सम्बन्धी सचेतनामूलक तथा अभिभावक शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन	पटक	-	१	१	१	१	४	
४	सूचना प्रविधियुक्त कक्षाकोठा व्यवस्थापन	विद्यालय	२	२	२	२	२	१०	
५	प्रयोगशाला व्यवस्थापन	विद्यालय	-	१	-	१	-	२	
६	क्षमता विकास कार्यक्रम सञ्चालन	पटक	१	१	१	१	१	५	
७	प्राविधिक जनशक्ति व्यवस्थापनका लागि अनुदानको व्यवस्था	जना	-	३	४	५	६	१८	
८	अभिभावकको आयआर्जन अभिवृद्धिका लागि सिपमूलक कार्यक्रम सञ्चालन	संख्या	-	-	१	-	१	२	

३.६.७ उच्च शिक्षाका प्रमुख क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्न अनुमानित बजेट (रु हजारमा)

क्र.सं.	प्रमुख क्रियाकलापहरू	बजेट					जम्मा	कै.
		२०८२ /०८३	२०८३ /०८४	२०८४ /०८५	२०८५ /०८६	२०८६ /०८७		
१	माध्यमिक तह पूरा गरेका बालबालिकालाई गाउँ पालिकामा नै अध्ययन गराउन छात्रवृत्तिको व्यवस्था	५०	५०	५०	५०	५०	२५०	

छवि लामा
अध्यक्ष

बनेश्वर माध्यमिक
विद्यालय
पोखरा
बागमती प्रदेश
२०७२

	छिमेकी गाउँ पालिकाका उच्च शिक्षा प्रादयकहरुसँग असल अभ्यास आदानप्रदान कार्यक्रम सञ्चालन	२५	२५	२५	२५	२५	१२५	
३	उच्च शिक्षा सम्बन्धी सचेतना मूलक तथा अभिभावक शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन	-	५०	-	५०	१००	२००	
४	सूचना प्रविधियुक्त कक्षाकोठा व्यवस्थापन	-	२००	२००	२००	२००	८००	
५	प्रयोगशाला व्यवस्थापन	-	२००	-	१००	१००	४००	
६	क्षमता विकास कार्यक्रम सञ्चालन	१००	१००	१००	१००	१००	५००	
७	प्राविधिक जनशक्ति व्यवस्थापनका लागि अनुदानको व्यवस्था	३००	४००	५००	६००	७००	२०००	
८	अभिभावकको आयआर्जन अभिवृद्धिका लागि सिपमूलक कार्यक्रम सञ्चालन	-	-	१००	५०	५०	२००	

छवि लामा
अध्यक्ष

परिच्छेद ४

४.१ पाठ्यक्रम र मूल्याङ्कन

४.१.१ परिचय

शिक्षा पद्धतिलाई मार्गदर्शन गर्ने महत्वपूर्ण आधार पाठ्यक्रम हो । पाठ्यक्रमको माध्यमबाट प्राप्त हुने ज्ञान, सिप तथा अभिवृत्तिबाट व्यक्तिलाई समाज तथा विश्वपरिवेश अनुकूल सयोजन हुन, रोजगारी प्राप्त गर्न, पेसा, व्यवसाय छनोट तथा सञ्चालन गर्न र आर्थिक क्रियाकलापमा संलग्न हुन सहयोग पुग्दछ । पाठ्यक्रम सान्दर्भिक, विभेदरहित, समतामूलक, समावेशी, प्रविधिमैत्री, सिकारुकेन्द्रित र तथ्यपरक हुनुपर्दछ । वास्तवमा मानवीय आवश्यकता, बालबालिकाको रुचि, सामाजिक मूल्य-मान्यता र समाज तथा विश्व परिवेशमा विकास भएका ज्ञान, सिप तथा परिवेश अनुकूल पाठ्यक्रम एउटा गतिशील र लचिलो प्रक्रिया हो । व्यावसायिक शिक्षा, स्वास्थ्य, शारीरिक र वातावरण शिक्षा, सिर्जनशील तथा अभिव्यक्तिशील कला जस्ता परम्परागत विषयलाई निरन्तरता दिँदै हस्तकला, वास्तुकला, चित्रकला, नृत्य, संगीत, धर्म तथा संस्कृति जस्ता मौलिक विषयहरू संलग्न गरी पाठ्यक्रमलाई सान्दर्भिक र व्यावहारिक बनाउनु न्यायोचित देखिन्छ । विद्यालय तहको पाठ्यक्रमलाई प्रभावकारी बनाउन आवश्यकताअनुसार मातृभाषा स्थानीय भाषा वा बहुभाषा प्रयोग गरी सिकाइ सहजीकरण गर्ने, सूचना तथा सचार प्रविधिलाई जीवनोपयोगी तथा व्यवहारकुशल सिपका रूपमा एकीकृत गर्नुपर्छ ।

४.१.२ वर्तमान अवस्था

विद्यालय शिक्षाको राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०७६ ले कक्षा १-३ सम्म अन्तरसम्बन्धित विषयहरूलाई एकीकृत गरेको छ । विद्यालय तहको पाठ्यक्रम निर्माण गर्ने जिम्मेवारी पाठ्यक्रम विकास केन्द्रलाई प्रदान गरिए तापनि कक्षा (१-३) सम्म ५ पाठ्यघण्टा, १६० कार्यघण्टा र कक्षा (४-८) सम्म ४ पाठ्यघण्टा, १२८ कार्यघण्टा रहेको मातृभाषा/स्थानीय पाठ्यक्रम स्थानीय तहले निर्माण गर्ने व्यवस्था गरिएको छ । यस गाउँपालिकामा कक्षा (१-८) को स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण भईसकेको छ । मूल्याङ्कनसम्बन्धी नीतिगत व्यवस्थालाई हेर्दा कक्षा (१-३) सम्म सबै निरन्तर मूल्याङ्कनका आधारमा कक्षोन्नति गर्ने व्यवस्था रहेको छ । कक्षा (४-८) मा ५०% निरन्तर र ५०% आवधिक परीक्षाबाट हुने व्यवस्था रहेको छ ।

४.१.३ मुद्दा, समस्या, चुनौती र अवसर

मुद्दा:

१. स्थानीय पाठ्यक्रम र राष्ट्रिय पाठ्यक्रमबिच तालमेल,
२. पाठ्यक्रमको अपनत्व र स्वामित्व,
३. पाठ्यक्रमको तत्त्वले समेट्ने क्षेत्रहरू,
४. शैक्षिक केन्द्रीकरण, विकेन्द्रीकरण र यसको स्थानीयकरणको प्रभावकारिता,
५. मूल्याङ्कन प्रणाली आवधिक कि निरन्तर ।

समस्या:

१. राष्ट्रिय र स्थानीय पाठ्यक्रमको मर्मअनुरूप शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन हुन कठिनाई,
२. शिक्षकद्वारा लिइएको पेसागत सिप विकास तालिमको प्रभाव न्यून हुनु,
३. पाठ्यपुस्तकमा आधारित शिक्षण सिकाइमा मात्र जोड दिइनु,
४. पाठ्यक्रम कार्यान्वयनमा सरोकारवालाको प्राथमिकता न्यून हुनु,
५. निरन्तर मूल्याङ्कनको प्रभावकारी कार्यान्वयन हुन नसक्नु,
६. पाठ्यक्रम कार्यान्वयनमा स्रोत र साधनहरू अपर्याप्त हुनु ।

चुनौती:

१. पाठ्यक्रम कार्यान्वयन अवस्था पत्ता लगाउन सूचकको आधारमा सहभागितामूलक र नतिजामूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्न,
२. पाठ्यक्रमका ज्ञान, सिप र प्रविधिलाई आधुनिक प्रविधि (ICT) सँग सामञ्जस्य गर्न,
३. पाठ्यक्रमलाई सैद्धान्तिक मात्र नभई व्यावहारिक जीवनोपयोगी बनाउन,
४. पाठ्यक्रम विकास एवम् कार्यान्वयनका लागि संस्थागत संयन्त्रको विकास गर्न र भएका संयन्त्रको संस्थागत क्षमता सबलीकरण गर्न,

स्थानीय तहको सक्रियतामा मातृभाषाका पाठ्यक्रम, स्थानीय पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामग्री अपेक्षित रूपमा विकास तथा परिमार्जन गर्न,

६. निरन्तर मूल्याङ्कन पद्धतिलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न,

७. स्थानीय स्रोत, साधन, स्थापित मूल्य मान्यता तथा मौलिक परम्परामा आधारित पाठ्यसामग्री निर्माण गर्न ।

अवसर:

१. संवैधानिक, नीतिगत र कानुनी प्रावधान,

२. शैक्षिक सुधारमा सामाजिक सङ्घ/संस्थाहरूको संलग्नता र क्रियाशीलता रहनु,

३. शैक्षिक विकास लागि स्थानीय तहको आफ्नै आन्तरिक स्रोत परिचालन गर्न नसक्नु,

४. स्थानीय तहको क्रियाशीलतामा स्थानीय पाठ्यक्रमको निर्माण र कार्यान्वयन हुनु

५. गाउँ पालिकाको सबै विद्यालयमा इन्टरनेटको पहुँच हुनु ।

४.१.४ उद्देश्य, रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य:

१. पाठ्यक्रमको उद्देश्य अनुरूप सिकारुमा ज्ञान, सिप र व्यवहार विकासमा सहजीकरण गर्नु,

२. स्थानीय पाठ्यक्रम र सम्बन्धित पाठ्यसामग्रीको परिमार्जन गरी कार्यान्वयन गर्नु ,

३. आवधिक र निरन्तर मूल्याङ्कनको प्रभाकारी कार्यान्वयन गर्नु ,

४. सूचकमा आधारित सहभागीतामूलक र नतिजामूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्नु ।

रणनीति:

१. विद्यालय शिक्षाको राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप कार्यान्वयन गर्ने , (उद्देश्य १)

२. पाठ्यक्रम विकास केन्द्रद्वारा विकास गरिएका पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामग्रीको सम्बन्धित शिक्षक तथा सरोकारवालहरूलाई प्रबोधीकरण गर्ने , (उद्देश्य १)

३. पाठ्यक्रम कार्यान्वयनका लागि शिक्षकहरूको पेसागत क्षमता अभिवृद्धि गर्ने, (उद्देश्य १)

४. विपद्, महामारी तथा सङ्कटको अवस्थामा वैकल्पिक विधिबाट शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने, (उद्देश्य १)

५. शिक्षकका लागि शिक्षक निर्देशिका तथा स्रोतसामग्री तथा विद्यार्थीका लागि सिकाइसामग्री, स्व:अध्ययन तथा सन्दर्भसामग्रीहरू उपलब्ध हुने व्यवस्थाको सुनिश्चितता गर्ने, (उद्देश्य १)

६. माध्यम भाषाका रूपमा आवश्यकताअनुसार मातृभाषा, स्थानीयभाषा, बहुभाषा प्रयोग गर्ने, (उद्देश्य १)

७. समावेशिता, लैङ्गिक पक्ष, हरित विद्यालय निर्माण, जलवायु परिवर्तन, वातावरण सं रक्षण जस्ता विषयवस्तुहरूलाई प्राथमिकता दिई स्थानीय पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्रीको परिमार्जन र अभिमुखीकरण गर्ने, (उद्देश्य २)

८. मातृभाषाको पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्रीको विकास तथा प्रयोगलाई व्यवस्थित गर्ने, (उद्देश्य २)

९. विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धिलाई शिक्षकको कार्यसम्पादनसँग ग आवद्ध गरी पाठ्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने वातावरण सृजना गर्ने, (उद्देश्य ३)

१०. निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कनलाई शिक्षण सिकाइको अभिन्न अङ्गको रूपमा प्रयोग गर्ने, (उद्देश्य ३)

११. पाठ्यक्रम र मूल्याङ्कनको कार्यान्वयनको स्थिति पहिचान र आवश्यक प्राविधिक सहायता उपलब्ध गराउन सूचकमा आधारित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने । (उद्देश्य ४)

कार्यनीति:

१. शिक्षकहरूलाई परिमार्जित पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्रीको अभिमुखीकरण गरिने छ । (रणनीति १,२)

२. शिक्षकको क्षमता विकासको लागि आवश्यकता र मागमा आधारित तालिम सञ्चालन गरिने छ । (रणनीति ३)

३. आवश्यकता पहिचान गरी विभिन्न सङ्घ/संस्थाहरूसँग लागत साभेदारीमा विद्यार्थीको सिकाइ क्षति परिपूरणको कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ । (रणनीति ४)

४. शिक्षकका लागि शिक्षक निर्देशिका तथा स्रोतसामग्री तथा विद्यार्थीका लागि सिकाइसामग्री, स्व:अध्ययन तथा सन्दर्भसामग्रीहरू नि:शुल्क उपलब्ध गराइने छ । (रणनीति ५)

५. माध्यम भाषाका रूपमा आवश्यकताअनुसार मातृभाषा, स्थानीयभाषा, बहुभाषा प्रयोग गर्ने विद्यालय सृजना गरिने छ । (रणनीति ६)
६. कार्यान्वयनमा रहेको स्थानीय पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्री परिमार्जन गरी कार्यान्वयन गरिने छ । आवश्यकताको आधारमा मातृभाषाको पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्रीको विकास गरिने छ । (रणनीति ७)
७. विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धिलाई शिक्षकको कार्यसम्पादन मूल्याङ्कनसँग आवद्ध गरिने छ । (रणनीति ८)
८. स्तरीकृत परिक्षा सञ्चालन तथा मूल्याङ्कनसँग सम्बन्धित कार्यशाला, गोष्ठी, सेमिनार, तालिम सञ्चालन गरिने छ । (रणनीति १०)
९. विद्यालय र शिक्षकको मूल्याङ्कनको लागि सूचकको निर्माण गरिने छ । (रणनीति ११)

४.१.५ उपलब्धि र नतिजा

उपलब्धि:

१. पाठ्यक्रमको उद्देश्य अनुरूप सिकारुमा ज्ञान, सिप र व्यवहारमा सकारात्मक परिवर्तन भएको हुने छ ।
२. स्थानीय पाठ्यक्रम र सम्बन्धित पाठ्यसामग्रीको परिमार्जन गरी कार्यान्वयन भएको हुने छ ।
३. आवधिक, निरन्तर मूल्याङ्कनको प्रभाकारी कार्यान्वयन र सूचकमा आधारित सहभागितामूलक र नतिजामूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन भई विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धिमा सुधार आएको हुने छ ।

नतिजा:

क्र.स.	सूचक	२०८२ /८३	२०८३ /८४	२०८४ /८५	२०८५ /८६	२०८६ /८७
१	एकीकृत पाठ्यक्रम लागु गरेका विद्यालय संख्या	२२	२३	२५	२६	२७
२	स्थानीय पाठ्यक्रमको परिमार्जन	-	-	-	१	-
३	स्थानीय पाठ्यक्रमसँग सम्बन्धित पाठ्यसामग्रीको परिमार्जन	-	-	-	-	१
४	स्तरीकृत प्रनको प्रयोग गर्ने विद्यालय	२७	२७	२७	२७	२७
५	परिमार्जित स्थानीय पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्री प्रयोग गर्ने विद्यालय	२७	२७	२७	२७	२७
६	जलवायु परिवर्तन तथा उत्थानशीलता सम्बन्धी सामग्री प्रयोग गर्ने विद्यालय संख्या	२७	२७	२७	२७	२७
७	सिकाइ क्षति परिपूरण कार्यक्रम सञ्चालन भएका विद्यालय	-	२७	२७	२७	२७

४.१.६ प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

क्र. सं.	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य					जम्मा	कै.
			२०८२ /०८३	२०८३ /०८४	२०८४ /०८५	२०८५ /०८६	२०८६ /०८७		
१	पाठ्यक्रम र शैक्षणिक योजना सम्बन्धी क्षमता विकास कार्यक्रम	संख्या	-	१	१	१	१	४	
२	पाठ्यक्रम, पाठ्यसामग्री सम्बन्धी प्रबोधीकरण	पटक	-	-	१	-	१	२	
३	शैक्षिक सामग्री निर्माण कार्यशाला	पटक	-	१	-	१	-	२	
४	निर्माण भएको स्थानीय पाठ्यक्रम र सम्बन्धित स्रोत सामग्रीको परिमार्जन	पटक	-	-	-	-	१	१	

छवि लामा
अध्यक्ष

स्तरीकृत परीक्षा तथा मूल्याङ्कन सम्बन्धी क्षमता विकास कार्यक्रम	पटक	-	१	-	-	१	२	
६ अनुगमन र मूल्याङ्कन सम्बन्धी सूचक निर्धारण कार्यक्रम	पटक	-	१	-	-	१	२	

४.१.७ पाठ्यक्रम र मूल्याङ्कनसँग सम्बन्धित क्रियाकलाप कार्यान्वयनको लागि अनुमानित बजेट (रु हजारमा)

क्र. सं.	प्रमुख क्रियाकलापहरू	बजेट					जम्मा	कै.
		२०८२ / ०८३	२०८३ / ०८४	२०८४ / ०८५	२०८५ / ०८६	२०८६ / ०८७		
१	पाठ्यक्रम र शैक्षणिक योजना सम्बन्धी क्षमता विकास कार्यक्रम	-	१००	१००	१००	१००	४००	
२	पाठ्यक्रम, पाठ्यसामग्री सम्बन्धी प्रबोधीकरण	-	-	१००	-	-	१००	
३	शैक्षिक सामग्री निर्माण कार्यशाला	-	१००	-	१००	-	२००	
४	निर्माण भएको स्थानीय पाठ्यक्रम र सम्बन्धित स्रोत सामग्रीको परिमार्जन	-	५०	-	५०	-	१००	
५	स्तरीकृत परीक्षा तथा मूल्याङ्कन सम्बन्धी क्षमता विकास कार्यक्रम	१००	-	-	१००	-	२००	
६	अनुगमन र मूल्याङ्कन सम्बन्धी सूचक निर्धारण कार्यक्रम	-	१००	-	-	१००	२००	

४.२ शिक्षक व्यवस्थापन र विकास

४.२.१ परिचय

शिक्षकको व्यवस्थापन अन्तर्गत दरबन्दी सिर्जना, रिक्त स्थानको पहिचान, पदपूर्ति, माग प्रतिशत निर्धारण, दरखास्त आव्हान तथा संकलन, जाँच तथा स्वीकृति लिने, परीक्षा सञ्चालन (लिखित, मौखिक, प्रयोगात्मक), उम्मेदवारहरूको मूल्याङ्कन तथा छनोट, नतिजा प्रकाशन, सूचना प्रकाशन, नियुक्तिका लागि सिफारिस, नियुक्ति पदस्थापन, कार्य विवरण तयार गर्नेसम्मका कार्यहरू पर्दछन्। यसका अतिरिक्त कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन, जिम्मेवारी, वृत्तिविकास, सरुवा, बढुवा आदि गरिने गर्दछ। शिक्षकहरूको तालिम, अवलोकन भ्रमण, अनुसन्धान, जिम्मेवारी, बढुवा; तह वृद्धि, सेवा, सुविधा, सामाजिक सुरक्षा जस्ता कार्यहरू पनि पर्दछन्।

४.२.२ वर्तमान अवस्था

गाउँ पालिकामा आधारभूत तह कक्षा (१-३) र कक्षा (१-५) संचालित विद्यालयहरूमा शिक्षकको दरबन्दी पर्याप्तता रहेको तर विषयगत शिक्षकको प्रावधान नरहेकाले गणित, अङ्ग्रेजी, विज्ञान अध्यापन गराउन के ही कठिन देखिएको छ। आधारभूत तह कक्षा (६-८) मा विषयगत शिक्षकको दरबन्दी न्यून रहेकाले गाउँ पालिकाले गाउँपालिका अनुदान शिक्षकको व्यवस्था गरेको छ। माध्यमिक तहमा पनि सोहीअनुसारको समस्या जिवित रहेको छ। शिक्षकको वृत्ति विकासका लागि गाउँ पालिकाले विभिन्न क्षमता विकासका कार्यक्रम सञ्चालन गरेको छ। प्रदेश र सङ्घसँग समन्वय सहकार्य गरी तालिम सञ्चालन गरेको छ। तालिममा सिकेका विषयवस्तु व्यावहारिक रुपमा कक्षाकोठामा प्रयोगको स्थिति के ही सुधार्नु पर्ने देखिन्छ। पुनर्ताजगी तालिम सञ्चालन गर्नसहज भए पनि शिक्षक पेसागत विकास (TPD) तालिम शिक्षकहरूको माग बढी भएपनि स्थानीय तहले सञ्चालन गर्नसक्ने प्रावधान नरहेकाले शिक्षकहरूलाई तालिम प्रदान गर्न सकिएको छैन।

४.२.३ मुद्दा, समस्या, चुनौती र अवसर

द्वि ताना
अध्यक्ष

मुद्दा:

१. सवैधानिक प्रावधानानुरूप कक्षा १२ सम्मको विद्यालय व्यवस्थापन स्थानीय तहको जिम्मेवारीमा रहनु, तर शिक्षक व्यवस्थापनको जिम्मेवारी सङ्घ, प्रदेश वा स्थानीय तहमध्ये कसले गर्ने भन्ने अस्पष्टता कायम हुनु,
२. शिक्षक पेसागत विकास तालिम विद्यालय/कक्षामा आधारित वा तालिम केन्द्रमा आधारित,
३. नतिजा र कार्य सम्पादन मूल्याङ्कनको समन्वय,
४. शिक्षक पेसागत विकास तालिम र पेसागत सहयोगको तालमेल।

समस्या:

१. विद्यालयमा आवश्यक कक्षागत/विषयगत शिक्षक दरबन्दी कमी हुनु,
२. वस्तुनिष्ठ मापदण्डका आधारमा शिक्षक दरबन्दी मिलान गर्न कठिनाई,
३. शिक्षकको पेसागत उनयनका लागि आवश्यकतामा आधारित तालिमको कमी,
४. शिक्षकको निरन्तर पेसागत विकासका लागि पेसागत सहयोग जस्तै: कोचिङ, मेन्टोरिङ, उपलब्ध गराउन नसकिनु,
५. उत्तरदायित्व र जवाफदेहितामा कमी हुनु।

चुनौती:

१. विद्यालयमा आवश्यक शिक्षक दरबन्दी सुनिश्चित गर्न,
२. शिक्षण पेसालाई मर्यादित र रोजाइको पेसाका रूपमा विकास गर्न,
३. पाठ्यक्रमले निर्धारण गरेका सिकाइउपलब्धि हासिल गर्न/ गराउन,
४. विद्यार्थी सिकाइउपलब्धिलाई शिक्षकको कार्यसम्पादन मूल्याङ्कनसँग गाभेर गराउन।

अवसर:

१. संवैधानिक, नीतिगत र कानुनी प्रावधान,
२. स्थानीय शिक्षा ऐन र नियमावली बनिस्केर,
३. शैक्षिक सुधारमा सामाजिक सङ्घ/संस्थाहरूको सक्रिय संलग्नता रहनु,
४. शैक्षिक विकासका लागि स्थानीय तहले आफ्नै आन्तरिक स्रोत परिचालन गर्नु।

४.२.४. उद्देश्य, रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य:

१. विषयगत र कक्षागत रूपमा शिक्षक व्यवस्थापन गर्नु,
२. शिक्षक तालिम र शिक्षक सक्षमता प्रारूपको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नु,
३. शिक्षकको निरन्तर पेसागत विकासका अवसरको सुनिश्चितता गर्नु।

रणनीति:

१. शिक्षक विद्यार्थी अनुपातको आधारमा तहगत र विषयगत शिक्षक दरबन्दी मिलान तथा व्यवस्थापन गर्ने, (उद्देश्य १)
२. रिक्त शिक्षक दरबन्दीमा स्थानीय तहद्वारा शिक्षकहरूको व्यवस्थापन गर्ने, (उद्देश्य १)
३. शिक्षकको निरन्तर पेसागत विकासका लागि संघ तथा प्रदेशसँग गरी समन्वयमा शिक्षण सीप विकाससम्बन्धी सेवाकालीन तालिम सञ्चालन गर्ने, (उद्देश्य २)
४. शिक्षक पेसागत सहयोग प्रणालीमार्फत शिक्षकलाई निरन्तर पेसागत सहयोग उपलब्ध गराउने, (उद्देश्य २)
५. शिक्षकको उपस्थिति, नियमितता र कार्यसम्पादनमा सुधार गर्ने, (उद्देश्य ३)
६. शिक्षक तथा प्रधानाध्यापकको कार्यसम्पादनलाई विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धिसँग सम्बन्धित गरी नतिजाप्रति जवाफदेही हुने पद्धतिको विकास गर्ने। (उद्देश्य ३)

कार्यनीति:

१. भौगोलिक विकटता, विद्यार्थी संख्या, सिकाइ उपलब्धि र विषयगत शिक्षकको उपलब्धताका आधारमा विद्यालय समायोजन, दरबन्दी मिलान गरिने छ। (रणनीति १,२)
२. शिक्षकको स्थायी पदपूर्तिको लागि सम्बन्धित निकायहरूसँग समन्वय र सहकार्य गरिने छ। (रणनीति २)

३. आवश्यकता पहिचान भएका तालिमको प्राथमिकीकरण गरी शिक्षकको पेसागत विकासका कार्यक्रम सचालान गरिने छ। (रणनीति ३)
४. स्थानीय तहमा विषयगत शिक्षक सञ्जाल, विज्ञ समूह, शिक्षक सिकाइ समूह, स्रोत शिक्षक तथा अनुभवी शिक्षकबाट कोचिङ्ग तथा मेन्टोरिङ्ग पद्धतिको विकास गरी कार्यान्वयनमा ल्याइने छ। (उद्देश्य ४)
५. शिक्षकको नियमितता, कक्षा कोठामा विताउने समयको अभिलेखीकरणबाट प्राप्त नतिजाको आधारमा पुरस्कृत गराउने व्यवस्था प्रारम्भ गरिने छ। (रणनीति ५)
६. स्थानीय तहसँग प्र.अ. र प्र.अ.सँग शिक्षकको कार्यसम्पादन सम्झौता गरी विद्यालयको शैक्षिक, प्रशासनिक र व्यवस्थापकीय पक्षको सुधार गरिने छ। (रणनीति ६)
७. शिक्षकहरु लामो विदामा बस्दा पर्नेप्रभावलाई मध्यनजर गरेर सो समयको सिकाइ क्षतिपूर्तिको लागि वैकल्पिक व्यवस्था गरिने छ। (रणनीति ६)

४.२.५ उपलब्धि र नतिजा

उपलब्धि:

१. दरबन्दी मिलान सम्पन्न भई विषयगत र कक्षागत रुपमा शिक्षकको व्यवस्थापन भएको हुने छ।
२. शिक्षकहरुलाई निरन्तर पेसागत विकासका अवसरहरु प्राप्त भएको हुने छ।

नतिजा

क्र.स.	सूचक	२०८२ /८३	२०८३ /८४	२०८४ /८५	२०८५ /८६	२०८६ /८७
१	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षामा कार्यरत तोकिएको योग्यता प्राप्त शिक्षक तथा सहजकर्ताको संख्या	३१	३१	३१	३१	३१
२	आधारभूत तहमा कार्यरत तोकिएको योग्यता प्राप्त शिक्षक (%)	१००	१००	१००	१००	१००
३	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२) मा कार्यरत न्यूनतम योग्यता तथा तालिम प्राप्त शिक्षक (%)	१००	१००	१००	१००	१००
४	सूचना तथा प्रविधिसम्बन्धी न्यूनतम सक्षमता भएका शिक्षक (%)	५०	६०	८०	९०	१००
५	शिक्षक पेसागत सहयोग प्रणाली लागु भएका विद्यालय	४	४	४	४	४

४.२.६ प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

क्र.सं.	प्रमुख क्रियाकलापहरु	इकाइ	भौतिक लक्ष्य					जम्मा	कै.
			२०८२ /०८ ३	२०८३ /०८४	२०८४ /०८५	२०८५ /०८६	२०८६ /०८७		
१	विद्यालय समायोजन तथा दरबन्दी मिलान कार्यक्रम	पटक	१	१	१	१	१	५	
२	शिक्षक पेसागत सहयोगको लागि विज्ञहरुको छनौट	जना	५	५	५	५	५	२५	
३	शिक्षकहरुको लागि क्षमता विकास कार्यक्रम	जना	२७	२७	२७	२७	२७	१३५	
४	असल अभ्यास गरेका विद्यालयहरुको अवलोकन भ्रमण	पटक	१	१	१	१	१	५	
५	उत्कृष्ट विषयगत शिक्षक पुरस्कार तथा सम्मान कार्यक्रम	शिक्षक	५	५	५	५	५	२५	

६	शिक्षकहरूको सामाजिक सञ्जालमा समूह निर्माण गरी अनुभव आदानप्रदान	समूह	१	-	-	१	१	१
७	शिक्षकले कक्षाकोठामा बिताउने समयको अभिलेखीकरण	विद्यालय	२७	२७	२७	२७	२७	१३५
८	प्रधानाध्यापक र स्थानीय सरकारबिच कार्यसम्पादन करार	विद्यालय	२७	२७	२७	२७	२७	१३५
९	शिक्षक लामो बिदामा बस्दा हुने सिकाइका लागि वैकल्पिक व्यवस्था	निरन्तर	२७	२७	२७	२७	२७	१३५

४.२.७ शिक्षक व्यवस्थापन र विकासका प्रमुख क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्न अनुमानित बजेट (रु हजारमा)

क्र. सं.	प्रमुख क्रियाकलापहरू	बजेट					जम्मा	कै.
		२०८२ / ०८३	२०८३ / ०८४	२०८४ / ०८५	२०८५ / ०८६	२०८६ / ०८७		
१	विद्यालय समायोजन तथा दरबन्दी मिलान कार्यक्रम	विद्यालयसँग समन्वय						
२	शिक्षक पेसागत सहयोगको लागि विज्ञहरूको छनौट	५०	२५	२५	२५	२५	२५०	
३	शिक्षकहरूको लागि क्षमता विकास कार्यक्रम	३००	३००	३००	३००	३००	१५००	
४	असल अभ्यास गरेका विद्यालयहरूको अवलोकन भ्रमण	-	२००	-	-	२००	४००	
५	उत्कृष्ट विषयगत शिक्षक पुरस्कार तथा सम्मान कार्यक्रम	२००	२००	२००	२००	२००	१०००	
६	शिक्षकहरूको सामाजिक सञ्जालमा समूह निर्माण गरी अनुभव आदानप्रदान	५०	५०	५०	५०	५०	२५०	
७	शिक्षकले कक्षाकोठामा बिताउने समयको अभिलेखीकरण	५०	५०	५०	५०	५०	२५०	
८	प्रधानाध्यापक र स्थानीय सरकारबिच कार्यसम्पादन करार	५०	५०	५०	५०	५०	२५०	
९	शिक्षक लामो बिदामा बस्दा हुने सिकाइका लागि वैकल्पिक व्यवस्था	१००	१००	१००	१००	१००	५००	
	जम्मा	८००	९७५	९७५	७७५	९७५	४३५०	

४.३ शैक्षिक समता र समावेशीकरण

४.३.१ परिचय

व्यक्तिले आर्थिक र सामाजिक रूपमा कमजोर भएकै कारण शिक्षा प्राप्त गर्ने अवसरबाट बचित हुनुपरेको अवस्था हुन सक्छ। केही विद्यार्थीहरूले विचैमा पढाइ समेत छोडेको पाइन्छ। सबैको शिक्षामा पहुँच पुऱ्याउन नेपालको संविधान, शिक्षा ऐन तथा नियमावलीमा समेत व्यवस्था गरिएको छ। विगतमा कार्यान्वयन भएका सबैका लागि शिक्षा, आधारभूत तथा प्राथमिक शिक्षा कार्यक्रम, सहश्रव्दी विकास लक्ष्य, विद्यालय क्षेत्र सुधार योजना, विद्यालय क्षेत्र विकास योजना, दिगो विकास लक्ष्य लगायतका विभिन्न शैक्षिक योजना तथा कार्यक्रमहरूले समेत समावेशी शिक्षालाई समावेश गरेका छन्। विभिन्न समयमा यस सम्बन्धि नीतिगत एवं

समागत प्रयास भएका छन् । यस गाउँ पालिकाअन्तर्गत आर्थिक तथा सामाजिक रूपले पछाडि परेका वर्गको पुन्याउन को लागि यो गाउँ शिक्षा योजनाले केही नीतिगत प्रावधानहरु राखेको छ ।

वर्तमान अवस्था

वैतेश्वर गाउँ पालिका एउटा विविधताले भरिपूर्ण गाउँ पालिका हो । यसमा ब्राह्मण, क्षेत्री, जनजाति, दलित, अति सीमान्तकृत समुदाय, अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरुको बसोबास छ । विभिन्न शारीरिक क्षमता भएका, कमजोर आर्थिक अवस्था भएका, समाजमा पछि परेका/पारिएका दलित, महिला, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको मिश्रित बसोबास यहाँको समुदायमा रहेको छ । समग्रमा महिलाहरुको जनसंख्या यस गाउँ पालिकामा बढी छ । विविधतालाई पहिचान दिनु, सम्मान गर्नु र व्यक्तिगत भिन्नताको कदर गरी विविधतालाई प्रोत्साहित गरिनु जरुरी छ । बालबालिकामा भएका भिन्नताहरुले पहुँच, सहभागिता तथा नतिजामा फरक नपर्ने अवस्था सिर्जना गरी समता कायम गर्न आवश्यक छ । EMIS प्रतिवेदन २०८० बमोजिम बालविकास केन्द्र र विद्यालयहरुमा गरी २० जना अपाङ्गता भएका बालबालिकाको विद्यालयमा भर्ना भएको देखिन्छ ।

४.३.३ मुद्दा, समस्या, चुनौती र अवसर

मुद्दा:

१. अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरुका लागि विशेष व्यवस्थापन वा समावेशी कक्षामा अध्ययन गर्ने अवसर उपलब्ध गराउने,
२. विविध पृष्ठभूमिबाट आएका बालबालिकाहरुका लागि उपलब्ध गराइने प्रोत्साहनलाई विशेषीकरण गर्ने वा सामान्यीकरण गर्ने,
३. शिक्षण सिकाइ विधि तथा पद्धतिलाई विशिष्ट परिस्थितिका विद्यार्थीकेन्द्रित गर्ने तौरतरिकाहरु,
४. समता कि समानता ।

समस्या:

१. अपाङ्गतामैत्री पूर्वाधारको अभाव: यसमा पहुँचयोग्य कक्षाकोठा, याम्प, अपाङ्गतामैत्री शौचालय, आदि समावेश छन् ।
२. अपाङ्गता भएका एवम् सीमान्तकृत बालबालिकाका लागि सिकाइ अनुकूल वातावरण निर्माण गर्न कठिनाई,
३. अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरुको शिक्षामा पहुँच, सहभागिता न्यून हुनु,
४. एउटै सिकाइ वातावरण, मूल्याङ्कन र सहभागीताले विद्यार्थीमा समता कायम गर्न कठिन हुनु,
५. समता र समावेशी पक्षमा दक्ष शिक्षकको अभाव: समावेशी शिक्षा विधि र प्रविधिहरुमा तालिम प्राप्त शिक्षकहरुको ठूलो अभाव छ ।
६. सीमित साधन र स्रोतहरु: जस्तै शिक्षण सामग्री, सहायक उपकरणहरु, र समावेशी शिक्षाका लागि आवश्यक पर्नेसिकाइ सामग्रीहरुको अभाव हुनु,
७. गरिव तथा विपन्न अभिभावकको क्षमता अभिवृद्धि र अभिभावकको आयआर्जन उकास्ने कार्यक्रम सञ्चालन कम,
८. स्रोतकक्षाको पहुँच नहुनु ।

चुनौती:

१. विद्यालयहरुमा लैङ्गिक र अपाङ्गतामैत्री भौतिक तथा शैक्षिक वातावरण निर्माण गर्न,
२. अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरुको तथ्याङ्क सङ्कलन विश्लेषण र अभिलेखीकरण गर्न,
३. समाजमा अझै पनि विभेद, दर्व्यु, बहार, हेपाइ प्रवृत्ति कम गर्न,
४. अपाङ्गतामैत्री पाठ्यक्रम, सन्दर्भ स्रोतसामग्री, पाठ्यपुस्तकको व्यवस्थापन गर्न,
५. मनोवृत्तिगत बाधाहरु: अपाङ्गता भएका व्यक्तप्रति सामाजिक मनोवृत्ति अझै सकारात्मक बनाउन सकिएको छैन ।
६. नीति कार्यान्वयनमा कमी: नेपालमा समावेशी शिक्षालाई समर्थन गर्ने नीति र कानुन भए पनि स्थानीय तहमा कार्यान्वयनमा कमी छ ।
७. अभिभावक/आमाबाबुको चेतनाको स्तर सुधार गर्न ।

अवसर:

१. संवैधानिक, नीतिगत र कानुनी प्रावधान,

२. शैक्षिक सुधारमा सामाजिक सङ्घ संस्थाहरूको संलग्नता र क्रियाशीलता सक्रिय रहनु,
३. शैक्षिक विकास लागि स्थानीय तहको आफ्नै आन्तरिक स्रोत परिचालन गर्न नसक्नु,
४. विभेदको वातावरण क्रमशः घट्दै जानु ।

४.३.४ उद्देश्य, रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य:

१. लक्षित समूहका व्यक्तिहरूको शिक्षामा समावेशी रूपमा समतामूलक पहुँच सुनिश्चितगर्नु,
२. लक्षित समूहका बालबालिकाहरूको सिकाइ सहभागिता वृद्धि तथा सिकाइ उपलब्धि सुधार गर्नु,
३. विद्यालयमा कुनै पनि प्रकारको विभेद तथा दुर्व्यवहार नहुने सुनिश्चितता गरी बालबालिकाको नियमित उपस्थिति, सहभागिता र सिकाइ सहज हुने वातावरण सिर्जना गर्नु,

रणनीति:

१. विद्यालयमा सिकाइका लागि आवश्यक भौतिक तथा शैक्षिक अवस्थाहरू पूरा गरी अपाङ्गमैत्री तथा लैङ्गिकमैत्री बनाउने, (उद्देश्य १)
२. अपाङ्गताको प्रारम्भिक लेखाजोखा (Disability Screening) गर्दै अपाङ्गताका किसिम तथा स्वरूप पहिचान गरी विशेष कार्यक्रमको माध्यमबाट उपयुक्त समावेशी शिक्षाको व्यवस्थाका साथै आवश्यकतानुसार विशेष विद्यालयको प्रबन्ध गर्ने, (उद्देश्य १)
३. छात्रवृत्तिका लागि विपन्न लक्षित गरी आर्थिक रूपले विपन्न, सुविधाविहीन, कठिन परिस्थितिमा रहेका र अपाङ्गता भएका, अतिसीमान्तकृत बालबालिकाहरू सहभागी हुने व्यवस्था गर्ने, (उद्देश्य १)
४. परिमार्जित पाठ्यक्रममा स्थानीय भाषा, संस्कृति, भूगोल, वातावरण, इतिहास तथा नागरिक ज्ञान तथा सिपका साथै बृहत यौनिकता शिक्षा तथा प्रजनन स्वास्थ्यसम्बन्धी विषयवस्तुसमावेश गरी सिकाइलाई जीवनोपयोगी सिपसँग आबद्ध गर्ने, (उद्देश्य ३)
५. आधारभूत तहमा मातृभाषा, स्थानीयभाषा वा बहुभाषा प्रयोग गरी सिकाइको अवसर प्रदान गर्न प्राथमिकता दिने, (उद्देश्य ३)
६. सिकाइ क्रियाकलापलाई सहभागितामूलक बनाइ विद्यार्थीका आवश्यकता सम्बोधन गर्ने गरी विविधता कायम तथा विद्यालयमा कुनै पनि प्रकारको विभेद, दुर्व्यवहार, बहिष्कार हेपाई नहुने सुनिश्चिततासहित बालमैत्री वातावरण सिर्जना गर्ने । (उद्देश्य ३)

कार्यनीति:

१. बालमैत्री विद्यालय प्रारूप (CFSF) तथा निर्धारित सिकाइका लागि आवश्यक पूर्वाधार पूरा गरिने छ । (रणनीति १)
२. नेपाल सरकारले कक्षा ६ सम्म प्रदान गर्दै आएको दिवाखाजालाई माध्यमिक तहसम्म विस्तार गरिने छ । माध्यमिक तह र टुहुरा बालबालिकाको लागि छुट्टै छुट्टै आवासीय विद्यालयको व्यवस्था गरिने छ । (रणनीति १)
३. विद्यालय उमेरका सबैलाई विद्यालयमा भर्ना गराउन अभिभावक शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ । (रणनीति १,२)
४. आर्थिक रूपमा विपन्न, दलित, अतिसीमान्तकृत समुदायका बालबालिकाको लागि छात्रवृत्ति प्रदान गरिने छ । (रणनीति ३,४)
५. स्थानीय पाठ्यक्रमको परिमार्जन हुँदा स्थानीय भाषा, संस्कृति, भूगोल, वातावरण, इतिहास तथा नागरिक ज्ञान तथा सिपका साथै बृहत यौनिकता शिक्षा तथा प्रजनन स्वास्थ्यसम्बन्धी विषयवस्तुसमावेश गरिने छ । (रणनीति ५)
६. आधारभूत तहमा मातृभाषा, स्थानीयभाषा वा बहुभाषा प्रयोग गरी सिकाइको अवसर प्रदान गर्न गाउँ पालिका आफैंबाट र लागत साभेदारीमा कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ । (रणनीति ६)
७. विभेदरहित वातावरण निर्माण गर्नसचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ । (रणनीति ६)
८. सबै बालबालिकाहरूमा विविधता, समता, समावेशिता र पहुँचको वातावरण निर्माण गरिनेछ । (रणनीति ६)

उपलब्धि र नतिजा

उपलब्धि:

१. लक्षित समूहका बालबालिकाको शिक्षामा समतामूलक पहुँच सुनिश्चितभई सिकाइ उपलब्धमा सुधार आएको हुने छ ।

नतिजा:

क्र.स.	सूचक	२०८२ /८३	२०८३ /८४	२०८४ /८५	२०८५ /८६	२०८६ /८७
१	कक्षा १-८ को खुद भर्नादरमा लैङ्गिक समता सूचाङ्क	८५	८६	८८	८९	९०
२	आधारभूत तह कक्षा(१-८) मा लैङ्गिक समता सूचाङ्क	०.९५	०.९४	०.९२	०.९१	०.९०
३	कक्षा ९-१० मा खुद भर्ना दरमा लैङ्गिक समता सूचाङ्क	१	०.९८	०.९६	०.९४	०.९२
४	सूचना तथा प्रविधि सम्बन्धी न्यूनतम सक्षमता भएका शिक्षक (%)	६०	७०	८०	९०	१००
५	शिक्षक पेसागत सहयोग प्रणाली लागु भएका विद्यालय	२२	२५	२७	२७	२७

४.३.६ प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

क्र. सं.	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य					जम्मा	कै.
			२०८२ /०८३	२०८३ /०८४	२०८४ /०८५	२०८५ /०८६	२०८६ /०८७		
१	शिक्षाको अवसरबाट बचित हुनाका कारण पहिचान गरी वैयक्तिक आवश्यकता अनुसारको वैकल्पिक शैक्षिक कार्यक्रमहरू तथा सहायता पद्धति तर्जुमा गरी कार्यान्वयन	निरन्तर	२	२	२	२	२	१०	
२	मा.वि. तह सम्म दिवाखाजाको विस्तार	विद्यालय	संघीय सरकारको नियम अनुसार						
३	बालबालिकाको परीक्षण गरी अपाङ्गताको आधारमा वर्गीकरण र अभिलेखीकरण गरी उपयुक्त शिक्षाको प्रबन्ध	निरन्तर	आवश्यकता अनुसार						
४	टुहुरा र मा.वि. का बालबालिकाको लागि आवासीय विद्यालय सञ्चालन	संख्या	१	१	१	१	१	५	
५	विद्यालयमा अभिभावक शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन	विद्यालय	५	६	६	५	५	२७	
६	लक्षित वर्गको लागि छात्रवृत्ति वितरण	संख्या	५	५	५	५	५	२५	
७	सबै प्रकारका विभेदको अन्तका लागि सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन	संख्या	२	२	२	२	२	१०	
८	शिक्षामा समता र समावेशीकरणका क्षेत्रमा कार्यरत	निरन्तर	२	२	२	२	२	१०	

सिन्धुपाल्चोक जिल्ला
समाजिक कार्यकारी कार्यालय
सिन्धुपाल्चोक, दोलखा
सिन्धुपाल्चोक जिल्ला
समाजिक कार्यकारी कार्यालय
सिन्धुपाल्चोक, दोलखा

सरकारी तथा गैर सरकारी सङ्घ/संस्थाहरूबिच जवाफदेहिता सहितको कार्यगत समन्वय								
--	--	--	--	--	--	--	--	--

४.३.७ शैक्षिक समता र समावेशीकरण शिक्षाका प्रमुख क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्न अनुमानित बजेट (रु हजारमा)

क्र. सं.	प्रमुख क्रियाकलापहरू	बजेट					जम्मा	कै.
		२०८२ / ०८३	२०८३ / ०८४	२०८४ / ०८५	२०८५ / ०८६	२०८६ / ०८७		
१	शिक्षाको अवसरबाट बञ्चित हुनाका कारण पहिचान गरी वैयक्तिक आवश्यकता अनुसारको वैकल्पिक शैक्षिक कार्यक्रमहरू तथा सहायता पद्धति तर्जुमा गरी कार्यान्वयन	५०	५०	५०	५०	५०	२५०	
२	मा.वि. तह सम्म दिवाखाजाको विस्तार	संघीय सरकारको नियम अनुसार						
३	बालबालिकाको परीक्षण गरी अपाङ्गताको आधारमा वर्गीकरण र अभिलेखीकरण गरी उपयुक्त शिक्षाको प्रबन्ध	५०	५०	५०	५०	५०	२५०	
४	टुहुरा र मा.वि. का बालबालिकाको लागि आवासीय विद्यालय सञ्चालन	१००	१००	१००	१००	१००	५००	
५	विद्यालयमा अभिभावक शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन	५०	५०	५०	५०	५०	२५०	
६	लक्षित वर्गको लागि छात्रवृत्ति वितरण	५०	५०	५०	५०	५०	२५०	
७	सबै प्रकारका विभेदको अन्तका लागि सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन	५०	५०	५०	५०	५०	२५०	
८	शिक्षामा समता र समावेशीकरणका क्षेत्रमा कार्यरत सरकारी तथा गैर सरकारी सङ्घ/संस्थाहरूबिच जवाफदेहिता सहितको कार्यगत समन्वय	५०	५०	५०	५०	५०	२५०	
	जम्मा	४००	४००	४००	४००	४००	२०००	

४.४ दिवाखाजासहित स्वास्थ्य तथा पोषण कार्यक्रम

४.४.१ परिचय

बालबालिकाको विकास तथा उमेरगत सिकाइसँग उनीहरूको स्वास्थ्य तथा पोषणको राम्रो अवस्थाले बालबालिकालाई सिकाइमा सक्रिय सहभागिता बढाई उपलब्धि सुधार गर्न प्रोत्साहित गर्दछ । बालबालिकाहरूको राम्रो स्वास्थ्यका लागि सरसफाई तथा स्वच्छताको अभ्यास र प्रारम्भिक स्वास्थ्य जाँच तथा स्वास्थ्य सेवाहरू प्राप्त र यस्ता आधारभूत स्वास्थ्य सरसफाई तथा स्वच्छतासम्बन्धी सेवा तथा अभ्यास

विद्यालयमा प्रदान गर्दा सेवा प्रवाहलाई तुलनात्मक रूपमा सहज, प्रभावकारिता, मितव्ययिता बनाउन सहयोग गर्नुपर्छ। नेपालको संविधानको मुलभूत सिद्धान्तमा खाद्यसम्प्रभुतालाई मौलिक हकको रूपमा स्वीकारिएको छ। नेपालको राष्ट्रिय स्वास्थ्य नीति, २०७६ तथा राष्ट्रिय शिक्षा नीति, २०७६ एवम् बालबालिका सम्बन्धी अन्य कानूनले बालबालिकाको स्वास्थ्य पोषण तथा खाद्यसम्प्रभुतासम्बन्धी अधिकार स्थापित गरेको छ।

४.४.२ वर्तमान अवस्था

सबैका लागि शिक्षाको डकार सम्मेलन सन् २००० ले सिफारिस गरेको ढाँचालाई मुख्यगरी चारओटा अङ्गहरू समावेश गरेको छ।

१. विद्यालय स्वास्थ्यसम्बन्धी नीतिहरू तय गर्नु,
२. सुरक्षित पानी तथा सरसफाइसहित सुरक्षित विद्यालय वातावरण सिर्जना गर्नु,
३. सिपमा आधारित स्वास्थ्य शिक्षकको प्रबन्ध गर्नु,
४. विद्यालयमा आधारित स्वास्थ्य तथा पोषण सेवा प्रदान गर्नु जसमा:
 - क. अर्धवार्षिक रूपमा जुकाको औषधी वितरण (मंसिर र जेठमा)
 - ख. किशोरीहरूलाई रक्त अल्पताबाट जोगाउन २६ हप्ता आइरन चक्की वितरण (श्रावणदेखि १३ हप्ता र माघदेखि १३ हप्ता)
 - ग. जेठको पहिलो हप्तामा स्वास्थ्य तथा पोषण सप्ताह (स्वास्थ्य शिक्षा प्रदान, वातावरणीय सरसफाइ र स्वास्थ्य परिक्षण) सङ्घीय सरकारबाट प्राप्त १५ रुपैयाँले थोरै विद्यार्थी रहेका विद्यालयहरूमा खाजा व्यवस्थान गर्न केहि जटिल रहने र कम्तिमा ४० जना विद्यार्थी रहेका विद्यालयमा खाजा निर्माण गरी उपलब्ध गराउन तुलनात्मक रूपमा सहज भएको छ। गाउँ पालिकाद्वारा कक्षा (६-१०)का विद्यार्थीहरूको लागि प्रति विद्यार्थी दैनिक रु. २० का दरले दिवाखाजाको व्यवस्था गरिएको छ।

४.४.३ मुद्दा, समस्या, चुनौती र अवसर

मुद्दा:

१. दिवाखाजा कार्यक्रम आधारभूत तहको तल्लो कक्षामा मात्रै सीमित राख्ने वा माध्यमिक तहसम्म विस्तार गर्ने,
२. दिवाखाजाका लागि स्थानीय खाद्य उत्पादनलाई प्रोत्साहित गर्ने वा तयारी खाजालाई निरन्तरता दिने,
३. दिवाखाजाका लागि प्राप्त हुने रकम अभिभावकलाई उपलब्ध गराउने वा विद्यालयले नै परिचालन गर्ने,
४. हरेक विद्यालयमा स्वास्थ्य स्वयम् सेवक/स्वास्थ्यकर्मीको व्यवस्था गर्ने वा नजिकको स्वास्थ्य कार्यालयबाट स्वास्थ्यसम्बन्धी सेवा लिने।

समस्या:

१. विद्यालय दिवा खाजाका लागि उपलब्ध हुने रकम अति न्यून हुनु,
२. विद्यालयस्तरमा दिवाखाजा व्यवस्थापन प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन हुन नसक्नु,
३. दिवाखाजा व्यवस्थापनमा स्थानीय अभिभावक एवम् जनसहभागिता र चासोमा कमी,
४. दिवाखाजामा स्थानीय उत्पादित खाजाको प्रयोग कम हुनु,
५. हात धुन सावुन पानी लगायतको सामग्रीको व्यवस्था नहुनु,
६. स्वास्थ्य परीक्षण र शिक्षाको प्रयाप्तता नहुनु।

चुनौती:

१. दिवा खाजाको गुणस्तर सुनिश्चित गर्न,
२. दिवाखाजा स्वास्थ्य तथा पोषण सरसफाइ स्वच्छताका लागि मितव्ययी, प्रभावकारी, दिगोपना, पर्याप्त संरचनागत व्यवस्थापनका लागि गाउँ पालिकाले कार्यविधि निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्न,
३. विद्यालय खाजा र सफाइ स्वच्छताका लागि पर्याप्त वित्तीय प्रबन्ध सुनिश्चित गर्न,
४. उपयुक्त स्वरूप तथा स्थानीय पौष्टिक तत्वयुक्त खाजा सुनिश्चित गर्न,
५. विद्यालय खाजा, विद्यालय स्वास्थ्य पोषण तथा सफाइ स्वच्छतासम्बन्धी नीतिगत तथा कार्यक्रमका बिच सन्वयात्मक कार्यलाई व्यवस्थित बनाउनु।

अवसर:

१. संवैधानिक, नीतिगत र कानुनी प्रावधान,
२. शैक्षिक सुधारमा सामाजिक सङ्घ/संस्थाहरूको संलग्नता र क्रियाशीलता,
३. शैक्षिक विकास लागि स्थानीय तहको आफ्नै आन्तरिक स्रोत परिचालन गर्नसने ।

४.४.४ उद्देश्य, रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य:

१. बालबालिकालाई स्वस्थ एवम् पोषणयुक्त पौष्टिक खाना प्राप्तिको सुनिश्चितता गर्नु ।
२. स्वास्थ्य, पोषण र सरसफाई तथा स्वच्छतासम्बन्धी सेवाको गुणस्तर वृद्धि गरी बालबालिकाको पोषण, स्वास्थ्य र सिकाई उपलब्धिमा सुधार गर्नु ।

रणनीति:

१. दिवाखाजा कार्यक्रमलाई क्रमशः विस्तार गर्दै माध्यमिक तहसम्मका सम्पूर्ण बालबालिकालाई दिवा खाजा उपलब्ध गराउने, (उद्देश्य १)
२. दिवाखाजाको लागि विद्यालयमा आवश्यक पर्ने विभिन्न सुविधाहरू विस्तार गर्ने, (उद्देश्य १)
३. दिवाखाजाको लागि स्थानीय उत्पादनमा आधारित वस्तुहरूलाई प्राथमिकता दिने, (उद्देश्य २)
४. विद्यालयमा विद्यार्थी संख्याको अनुपातमा पर्याप्त पानी, साबुन तथा सफाई सामग्रीसहित आवश्यक संख्यामा छात्र र छात्राका लागि अलगअलग शौचालय तथा युरिनल, किशोरीहरूका लागि चेन्ज रुम, प्रयोग भइसकेका सामग्री व्यवस्थापन, हात धुने ठाउँ, स्वच्छ खानेपानी, कक्षाकोठा तथा विद्यालय परिसर सरसफाइको प्रबन्ध र घेराबारको व्यवस्था गर्ने, (उद्देश्य २)
५. विद्यालयहरूमा प्राथमिक उपचार किट, बालबालिकाहरूको आवधिक स्वास्थ्य जाँच, जुकाको औषधी तथा सुक्ष्मपोषक तत्व प्रदायक भिटामिन ए तथा आइरन फोलिक एसिड आदिको वितरण र छात्राहरूका लागि महिनावारी स्वच्छताको लागि स्यानेटरी प्याड वितरणलाई स्वास्थ्य क्षेत्रको सहकार्यमा नियमित र प्रभावकारी बनाउने, (उद्देश्य २)
६. दिवा खाजा सहितको स्वास्थ्य तथा पोषण कार्यक्रमको स्थायित्व र दिगोपनको लागि तीनै तहका सरकारहरूसँग साभेदारी विकास, निजी सार्वजनिक साभेदारी, अभिभावकहरूको सहभागिता, विकास साभेदारहरूको सहयोगका लागि आवश्यक सहयोगी वातावरण तथा संयन्त्रको विकास गर्ने, (उद्देश्य २)
७. दिवा खजालगायत स्वास्थ्य, पोषण तथा सरसफाई र स्वच्छतासम्बन्धी कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन साधन, संयन्त्र र प्रक्रियामा पुनरावलोकन गरी थप प्रभावकारी बनाउने । (उद्देश्य २)

कार्यनीति:

१. विद्यालय दिवाखाजा व्यवस्थापन सहयोगी पुस्तिका २०७७ अनुसार दिवाखाजा कार्यक्रमलाई क्रमशः माध्यमिक तह सम्मका सम्म विस्तार गर्दै लगिने छ । प्रोत्साहन रकम उपलब्ध गराई कार्यालय सहयोगीलाई दिवाखाजा व्यवस्थापनमा सहजीकरण गर्नलगाईने छ । (रणनीति १,२)
२. विद्यालयमा एक विद्यालय एक उद्यम, पढ्दै कमाउँदै कार्यक्रम सञ्चालन गर्दै उत्पादित सामग्री र स्थानीय कृषि उत्पादनलाई दिवा खजामा प्रयोग गर्ने वातावरण निर्माण गरिने छ । (रणनीति ३)
३. बालबालिकाका लागि विद्यालयमै सफा तथा ताजा पोषिलो खाजा तयारीको लागि चाहिने भान्सा, भण्डारण कोठा, खाने कोठा, समूहमा हात धुने बानीको विकास लगायतका सुविधा विस्तारको लागि दोहोरो नपर्ने गरी आवश्यक स्रोतको व्यवस्था गरिने छ । (रणनीति ४)
४. विद्यालयमा खाद्य सुरक्षा सरसफाई तथा स्वच्छता, किशोरीहरूका लागि महिनावारी स्वच्छता र पोषणसम्बन्धी शिक्षा प्रदान गरी स्वास्थ्य तथा कृषि शाखासँगको समन्वय र विभिन्न सङ्घ/संस्थासँगको लागत साभेदारीमा सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ । (रणनीति ५,६)
५. विद्यालयमा रहेको दिवा खाजा व्यवस्थापन समिति, सूचना अधिकारी, जेन्डर फोकल पर्सन, तहगत इन्चार्जलाई दिवाखजामा जंकफुडको प्रयोग हुन नदिन थप जिम्मेवार बनाईने छ । (रणनीति ७)
६. समस्त कार्यको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि स्थानीय शिक्षा, कृषि, स्वास्थ्य शाखाहरू, सम्बन्धित जनप्रतिनिधि र सरोकार पक्षहरूको प्रत्यक्ष संलग्नतामा सहकार्य गरिने छ । (रणनीति ७)

४.४.५ उपलब्धि र नतिजा

छवि लामा
अध्यक्ष

अध्ययन गर्ने सबै बालबालिकाको स्वास्थ्य तथा पोषणको अवस्थामा सुधार, मनोसामाजिक कशलता (well-being) मा अभिवृद्धि तथा सिकाइमा सुधारसहित सुरक्षित तथा रमाइलो (joyful) सिकाइ वातावरणमा पूर्ण पहुँच तथा सहभागिता हुने छ ।

नर्सिङ

क्र.स.	सूचक	२०८२ /८३	२०८३ /८४	२०८४ /८५	२०८५ /८६	२०८६ /८७
१	कक्षा १ मा भर्ना भएका बालबालिकामध्ये आवश्यक खोप प्राप्त गरेका बालबालिका (%)	१००	१००	१००	१००	१००
२	वार्षिक रूपमा विद्यार्थीको नियमित स्वास्थ्य परीक्षण गर्ने विद्यालयको संख्या	२७	२७	२७	२७	२७
३	खानेपानी, शौचालय र प्राथमिक स्वास्थ्य सेवाको पहुँच पुगेका विद्यालय संख्या	१५	२०	२२	२५	२७
४	नर्सिङ सेवा तथा सुविधा पुगेका विद्यालय संख्या	६	८	१०	१२	१२

४.४.६ प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य:

क्र. सं.	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य					जम्मा	कै.
			२०८२ /०८३	२०८३ /०८४	२०८४ /०८५	२०८५ /०८६	२०८६ /०८७		
१	माध्यमिक तहसम्म स्वस्थकर तथा पौष्टिक दिवाखाजाको प्रबन्ध	विद्यालय	१	२	३	२	३	११	
२	वार्षिक रूपमा विद्यार्थीको नियमित स्वास्थ्य परीक्षण गर्ने	विद्यालय	२७	२७	२७	२७	२७	१३५	
३	विद्यालयलाई प्राथमिक उपचारको किट प्रदान	पटक	२	२	२	२	२	१०	
४	आवधिक स्वास्थ्य जाँच, जुकाको औषधि र सूक्ष्मपोषक तत्व प्रदायक द्यावलेटहरू (भिटामिन ए र आइरन, फोलिक एसिड आदि) प्रदान	पटक	२	२	२	२	२	१०	
५	कक्षा ६ देखि १२ सम्मका छात्राहरूलाई महिनावारी स्वच्छताको लागि स्यानीटरी प्याडको व्यवस्था	विद्यालय	२७	२७	२७	२७	२७	१३५	
६	विद्यालयमा विद्यार्थी संख्याको अनुपातमा प्रयाप्त पानी, साबुन तथा सफाइ सामग्रीसहित आवश्यक संख्यामा छात्र र छात्राका लागि अलग अलग शौचालय	संख्या	१५	२०	२२	२५	२७	११९	
७	नर्सिङ सेवा तथा सुविधा पुगेका विद्यालय	संख्या	६	८	१०	१२	१२	२२	

४.४.७ दिवाखाजा सहित स्वास्थ्य तथा पोषण कार्यक्रम कार्यान्वयनको लागि आवश्यक बजेट(रु हजारमा)

क्र. सं.	प्रमुख क्रियाकलापहरू	बजेट					जम्मा	कै.
		२०८२ /०८३	२०८३ /०८४	२०८४ /०८५	२०८५ /०८६	२०८६ /०८७		
१	माध्यमिक तहसम्म स्वस्थकर तथा पौष्टिक दिवाखाजाको प्रबन्ध	११००	१२००	१३००	१४००	१५००	६५००	
२	वार्षिक रूपमा विद्यार्थीको नियमित स्वास्थ्य परीक्षण गर्ने	१००	१००	१००	१००	१००	५००	
३	विद्यालयलाई प्राथमिक उपचारको किट प्रदान	१००	१००	१००	१००	१००	५००	
४	आवधिक स्वास्थ्य जाँच, जुकाको औषधि र सूक्ष्मपोषक तत्व प्रदायक द्यावलेटहरू (भिटामिन ए र आइरन, फोलिक एसिड आदि) प्रदान	५०	५०	५०	५०	५०	२५०	
५	कक्षा ६ देखि १२ सम्मका छात्राहरूलाई महिनावारी स्वच्छताको लागि स्यानीटरी प्याडको व्यवस्था	-	६००	२००	३५०	२००	१३५०	
६	विद्यालयमा विद्यार्थी संख्याको अनुपातमा पर्याप्त पानी, साबुन तथा सफाई सामग्रीसहित आवश्यक संख्यामा छात्र र छात्राका लागि अलग अलग शौचालय	५०	५०	५०	५०	५०	२५०	
७	नर्सिङ सेवा तथा सुविधा पुगेका विद्यालय	१००	२००	३००	४००	५००	१५००	
	जम्मा	१४००	२१००	२१००	२४५०	२५००	१०८५०	

४.५ आपतकालीन तथा सङ्कटकालीन अवस्थामा शिक्षा

४.५.१ परिचय:

आपतकालीन तथा सङ्कटपूर्ण अवस्थामा शिक्षामा कुनै बेला के हुन्छ भने कुरा कसैलाई थाहा हुँदैन । विगतमा विभिन्न समयमा हाम्रो देशले विभिन्न आपतकालीन समस्याहरू भोग्दै आइरहेको छ । वैतेश्वर गाउँ पालिका एक पहाडी भूभाग र खोलानालाहरू विद्यमान रहेको सन्दर्भमा मौसमअनुरूपमा जोखिमको अवस्थाहरू अद्यपि रहेको हुन्छ । जस्तै: वर्षायाममा अधिक वर्षा, बाढी पहिरोका कारण बाटोघाटो अवरुद्ध भई विद्यार्थीहरू विद्यालयमा सहजरूपमा आवतजावत गर्न सक्दैनन् । फलस्वरूप विद्यार्थीहरू विद्यालय नियमित रूपमा उपस्थित हुन सक्दैनन् । यसको प्रभाव तथा असर प्रत्यक्ष रूपमा शिक्षाक्षेत्रमा परिरहेको छ । विशेष गरी वि.सं. १९९० को महाभूकम्प त्यस्तै २०७२ सालको महाभूकम्प र २०७६ सालमा देखापरेको कोभिड-१९ ले विशेष गरी शिक्षा क्षेत्रमा ठूलो असर पारेको छ । यी विभिन्न आपतकालीन अवस्थालाई मध्यनजर गर्दै सुरक्षित शिक्षण सिकाइ गर्नका लागि वैतेश्वर गाउँ पालिकाले पञ्च वर्षीय नयाँ गाउँ शिक्षा योजनामा आपतकालीन तथा सङ्कटपूर्ण अवस्थाबाट जोगिन र शिक्षालाई निरन्तरता दिने र वैकल्पिक विधि र माध्यमबाट शिक्षाको विकास गर्ने गरी यो योजना तर्जुमा गरिएको छ ।

छवि लाल
आयुक्त

४.५.३. विद्यार्थीको अवस्था

२०७२ सालको महाभूकम्प र २०७६ सालमा देखापरेको कोभिड-१९ ले विशेष गरी शिक्षा क्षेत्रमा ठूलो असर पुऱ्याएको छ । भूकम्प पछि निर्माण भएका भवनहरू भूकम्प उत्थानशील हुने गरी निर्माण भएको भए तापनि पहिला बनिसकेका भवनहरू सुरक्षित बालमैत्री छन् भन सकिने । कोभिड-१९ ले पारेको सिकाइ आपूर्णका लागि पालिकाले कक्षा १-५ सम्म बहुकक्षा बहुस्तर, कक्षा ६-८ मा डे बोर्डर्स र माध्यमिक तहमा दिवाखाजा विस्तार तथा आवासीय विद्यालय निर्माण गर्ने नीति अनुरूप बजेट विनियोजन गरी कार्य प्रारम्भ गरेको छ । सिकाइ क्षति आपूर्णका लागि विभिन्न सङ्घ/संस्थाहरूसँग साभेदारीमा कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको छ । स्थानीय तहमा रहेको विपद् व्यवस्थापन समितिले विपद्को समयमा आवश्यक सहयोग गर्ने कार्य गरिरहेको छ ।

४.५.३ मुद्दा, समस्या, चुनौती र अवसर

मुद्दा:

१. आपतकालीन अवस्थामा विद्यार्थीहरूको सिकाइ निरन्तरताका लागि अपनाइने शिक्षण सिकाइ पद्धति,
२. आपतकालीन अवस्थामा अध्ययन अध्यापनका लागि उपयोग गरिने पाठ्यक्रमको निर्धारण पूर्ण पाठ्यक्रम वा संश्लेषित पाठ्यक्रम,
३. छोटो समयमा अधिक सिकाइको सुनिश्चित गर्नका लागि अवलम्बन गरिने विधि वा पद्धति ।

समस्या:

१. कमजोर भौतिक पूर्वाधार,
२. विपद् उत्थानशील पद्धतिको विकास र सोको अवलम्बन गर्नका लागि योग्य र दक्ष जनशक्तिको अभाव,
३. आपतकालीन अवस्थामा शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गर्न शिक्षक दक्षताको कमी,
४. आवश्यक स्रोत र साधनको कमी,
५. आपतकालीन तथा संकटकालीन अवस्थाको सम्बोधन र प्रतिकार्य गर्ने संयन्त्रको अभाव,
६. अन्तर निकाय आपसी समन्वय र सहकार्यका लागि बलियो संयन्त्र कमी,
७. शैक्षिक संस्थाहरूमा विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि पूर्व तयारी हुन नसक्नु ।

चुनौती:

१. विपद् जोखिमको अवस्थाको पूर्वानुमान,
२. विपद् उत्थानशील भौतिक संरचनाको निर्माण गर्नु,
३. विपद् को समयमा सिकाइ निरन्तरता प्रदान गर्नु,
४. खतरा र जोखिम क्षेत्रको पहिचान गर्नु

अवसर:

१. सं वैधानिक, नीतिगत र कानुनी प्रावधान,
२. शैक्षिक सुधारमा सामाजिक सङ्घ/सं स्थाहरूको संलग्नता र क्रियाशीलता,
३. शैक्षिक विकासका लागि स्थानीय तहको आफ्नै आन्तरिक स्रोत परिचालन गर्न सक्नु,
४. भौतिक पूर्वाधार विकास समिति र विपद् व्यवस्थापन समितिको व्यवस्था हुनु,
५. विपद् व्यवस्थापनमा प्रयोग हुने एम्बुलेन्स, जे. सि. वि. जस्ता साधनको गाउँ पालिकामा उपलब्ध हुनु ।

४.५.४ उद्देश्य, रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य:

१. शिक्षा क्षेत्रको सम्भावित विपद् को व्यवस्थापन तथा उत्थानशीलता प्रणाली विकासको गर्नु,
२. आपतकालीन र सङ्कटकालीन अवस्थामा वैकल्पिक सिकाइका विधिहरू प्रयोग गरी सिकाइ निरन्तरताको सुनिश्चितगर्नु ।

रणनीति:

१. विपद् को समयमा शिक्षा निरन्तरता गर्न पूर्वतयारी, व्यवस्थापन, प्रतिकार्य र पुनर्स्थापना सम्बन्धी आवश्यक नीति, मार्गदर्शन तथा कार्यविधिहरू तयार गर्ने, (उद्देश्य १)
२. सम्भावित प्रकोप तथा विपद् सम्बन्धी पूर्वसावधानी, प्रकोपबाट बच्ने उपायहरूको क्षमता विकास गराउने, (उद्देश्य १)

३. शिक्षा क्षेत्रमा प्रभाव पार्न सने विपद् वा संकटहरूको पूर्वानुमान तथा त्यसको प्रभावको मूल्याङ्कनसहित विद्यालयस्तरीय विपद्प्रति कार्य योजना तयार गर्ने, (उद्देश्य १)
४. आपतकालीन तथा संकटकालीन अवस्थामा शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापको निरन्तरताको लागि सूचना तथा संचार प्रविधिको प्रयोग गर्ने, (उद्देश्य २)

कार्यनीति:

१. विपद् को समयमा शिक्षा निरन्तरता गर्न पूर्वतयारी, व्यवस्थापन, प्रतिकार्य र पुनःस्थापनासम्बन्धी आवश्यक नीति, मार्गदर्शन, कार्यविधिहरू निर्माण र संशोधन गरिने छ । (रणनीति १)
२. विद्यालय र समुदायमा विपद् व्यवस्थापनसम्बन्धी तालिम, गोष्ठी सञ्चालन गरिने छ । (रणनीति २)
३. विद्यालयस्तरीय विपद्प्रति कार्य योजना निर्माणसँगै हरित विद्यालय अभियान, जलवायु परिवर्तन, शिक्षा तथा दिगो विकास निम्ति शिक्षा जस्ता कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गरिने छ । (रणनीति २)
४. विपद् तथा प्रकोप र शान्ति सुरक्षा र अधिकारको क्षेत्रमा काम गर्ने सरकारी तथा अर्धसरकारी निकायहरूसित बडा तहसम्म समन्वय र संयन्त्र निर्माण तथा लागत साभेदारीमा कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ । (रणनीति ३)
५. गाउँ पालिकको जोखिम क्षेत्र पहिचान गरिने छ । (रणनीति ३)
६. लागत साभेदारीमा सिकाइ क्षति परिपूरणको लागि Learning Camp सञ्चालन गरिने छ । (रणनीति ४)

४.५.५ उपलब्धि र नतिजा

उपलब्धि:

१. शिक्षा क्षेत्रको सम्भावित विपद्को व्यवस्थापन तथा उत्थानशीलता प्रणाली विकास भएको हुने छ ।
२. आपतकालीन र सङ्कटकालीन अवस्थामा वैकल्पिक सिकाइका विधिहरू प्रयोग गरी सिकाइ निरन्तरता हुने छ ।

नतिजा:

क्र.सं.	सूचक	२०८२ /८३	२०८३ /८४	२०८४ /८५	२०८५ /८६	२०८६ /८७
१	वालबालिकालाई आधारभूत जीवनोपयोगी-सिपसहित महामारी तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण सम्बन्धी अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने माध्यमिक विद्यालय संख्या	४	१	१	१	१
२	हरित विद्यालय संख्या	२७	२७	२७	२७	२७
३	जलवायु परिवर्तन तथा दिगो विकास निम्ति शिक्षा जस्ता कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गर्ने विद्यालय संख्या	२७	२७	२७	२७	२७
४	सिकाइ क्षति परिपूरण कार्यक्रम सञ्चालन भएका विद्यालय	८	४	१०	२	३

४.५.६ प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

क्र. सं.	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य					जम्मा	कै.
			२०८२ /०८३	२०८३ /०८४	२०८४ /०८५	२०८५ /०८६	२०८६ /०८७		
१	विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी क्षमता विकास कार्यक्रम	पटक	१	१	१	१	१	५	
२	विपद् कार्ययोजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने	पटक	-	१	-	-	-	१	
३	हरित विद्यालय, जलवायु परिवर्तन तथा दिगो विकास	विद्यालय	२७	२७	२७	२७	२७	२७	

 खुशी लामा
 अध्यक्ष

क्र.सं.	प्रमुख क्रियाकलापहरू	पटक	४	४	४	४	४	२०	कै.
४	विपद् पूर्वतयारी, प्रतिकार्य, पुनःस्थापना तथा उत्थानशीलताको लागि सचेतना कार्यक्रम	पटक	४	४	४	४	४	२०	
५	जोखिम क्षेत्र पहिचान गर्ने	पटक	-	१	-	-	-	१	
६	सिकाइ क्षति परिपूरण कार्यक्रम सञ्चालन	विद्यालय	२७	२७	२७	२७	२७	२७	
७	विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी क्षमता विकास कार्यक्रम	पटक	-	१	-	-	-	१	

४.५.७ आपतकालीन तथा सङ्कटकालीन अवस्थामा शिक्षाका प्रमुख क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्ने अनुमानित बजेट (रु हजारमा)

क्र.सं.	प्रमुख क्रियाकलापहरू	बजेट					जम्मा	कै.
		२०८२/०८३	२०८३/०८४	२०८४/०८५	२०८५/०८६	२०८६/०८७		
१	विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी क्षमता विकास कार्यक्रम	-	१००	-	-	१००	२००	
२	विपद् कार्ययोजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने	५०	५०	५०	५०	५०	२५०	
३	हरित विद्यालय, जलवायु परिवर्तन तथा दिगो विकास निम्ति शिक्षा जस्ता कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गर्ने	-	१००	-	-	-	१००	
४	विपद् पूर्वतयारी, प्रतिकार्य, पुनःस्थापना तथा उत्थानशीलताको लागि सचेतना कार्यक्रम	२०	२०	२०	२०	२०	१००	
५	जोखिम क्षेत्र पहिचान गर्ने	-	-	२००	-	-	२००	
६	सिकाइ क्षति परिपूरण कार्यक्रम सञ्चालन	१००	१००	१००	१००	१००	५००	
७	विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी क्षमता विकास कार्यक्रम	२५	२५	२५	२५	२५	१२५	
	जम्मा	१९५	३९५	३९५	२९५	२९५	१४२५	

४.६ विद्यालय भौतिक पूर्वाधार विकास

४.६.१ परिचय

बालबालिका विद्यालयमा भर्ना हुनका लागि सुरक्षित विद्यालय, पढ्नका लागि कक्षाकोठा, खेलनका लागि खेलमैदान, सफाइ र पिउनका लागि खानेपानी, शौचका लागि शौचालय, बस्नका लागि उपयुक्त फर्निचर जस्ता भौतिक पूर्वाधार विद्यालयका अपरिहार्य अनि आधारभूत संरचना हुन् । शिक्षा नियमावली, २०५९ अनुसार सुविधाजनक रूपमा पठनपाठनमा सहभागी बन प्रारम्भिक बालविकास तथा आधारभूत तहका प्रारम्भिक कक्षाका लागि प्रति विद्यार्थी ०.७५ वर्गमिटर र उच्च आधारभूत तह तथा माध्यमिक तहका लागि प्रति विद्यार्थी १.०० वर्गमिटर बराबरको क्षेत्रफल तोकिएको छ । राष्ट्रिय शिक्षा नीति २०७६ ले विद्यालयहरूमा

भवन, कक्षाकोठा, फर्निचर, प्रयोगशाला, शौचालय, पानी पुस्तकालय, बुक कर्नर जस्ता भौतिक पूर्वाधार तयार गर्ने, विद्यालय भवन लगायतका सम्पूर्ण भौतिक पूर्वाधार विपद् जोखिममुक्त बनाउँदै सुरक्षित एवम् बालमैत्री, हरित विद्यालयको रूपमा विकास गर्ने नीतिगत व्यवस्थापन गरीएको छ। राष्ट्रिय शिक्षा नीतिले आत्मसात् गरेको सबैका लागि सुरक्षित भौतिक पूर्वाधार विकास एवम् विस्तारको नीति, यस गाउँ पालिकाको शिक्षासम्बन्धी नारा तथा हालसम्मको अभ्यासका आधारमा भएको सिकाइ अनुभवका आधारमा शिक्षा क्षेत्रको यो योजना प्रस्ताव गरिएको छ।

४.६.२ वर्तमान अवस्था:

गाउँ पालिकामा हाल कुल विद्यालय २६ मध्ये २१ सामुदायिक र ५ संस्थागत विद्यालय रहेका छन्। सामुदायिक विद्यालयतर्फ २१ ओटा विद्यालयको पक्की भवन रहेको छ। पक्की भवन भए पनि केही विद्यालयमा भवनको आवश्यकता सँगसँगै घेराबार, शौचालय, खानेपानी, खेलमैदान आदिको आवश्यकता रहेको छ। बनेका हालको भवनहरू संरक्षण गर्न गाह्रो हुने स्थिति मात्र नभई विद्यार्थीको उपलब्धता चुनौतीपूर्ण छ। समुदायमा आधारित बालविकास केन्द्रहरूको पनि आफ्नै स्वामित्वमा जग्गा उपलब्ध छैन भने अधिकांश केन्द्रहरूको भवनको स्थिति अत्यन्त कमजोर अवस्थामा रहेको छ। विद्यालय समायोजन भएका विद्यालयहरूको भवनको उपयोगिता र संरक्षणले आगामी दिनमा समायोजन माथि प्रश्न उठाउनु स्वभाविक बनेको छ। सबै विद्यालयमा इन्टरनेटको व्यवस्था गरिएको छ। उल्लिखित समस्याको व्यवस्थित रूपमा समाधान गर्नका लागि गाउँ शिक्षा योजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्नु आवश्यक रहेको छ।

४.६.३ मुद्दा, समस्या, चुनौती र अवसर

मुद्दा:

१. भवनको प्रकृति,
२. विद्यालय समायोजनपछात कायम रहेका विद्यालय भौतिक पूर्वाधारको व्यवस्थापन,
३. आवासीय विद्यालय।

समस्या:

१. सरकारद्वारा घोषित प्राथमिकता प्राप्त न्यूनतम पूर्वाधारको व्यवस्था सुनिश्चित हुन नसक्नु,
२. भौतिक संरचनाको संरक्षण, मर्मत सम्भारको कमी हुनु,
३. विद्यालयका लागि अत्यावश्यक पूर्वाधारहरू, जस्तै: ICT लगायत विषयगत प्रयोगशाला, पुस्तकालय, क्यान्टिन, खानेपानी, शौचालय, घेरावारा, पक्की भवन आदिका लागि आवश्यक वित्तीय स्रोतको अपर्याप्तता,
४. सबै विद्यालयहरूको भौतिक पूर्वाधारलाई विपद् उत्थानशील बनाउन नसकिनु,

चुनौती:

१. पूर्वाधार विकासलाई गुणस्तरीय, पारदर्शी एवम् जवाफदेही बनाउन,
२. सुरक्षित विद्यालय पूर्वाधार विकास एवम् विस्तारका लागि मापदण्ड अनुसारको गुरुयोजना विकास गर्न,
३. भौतिक पूर्वाधारको विकास र विस्तारमा स्थानीय तहको भूमिका बढाउन,
४. आवश्यक स्रोतको पहिचान र व्यवस्थापन गर्न,
५. विद्यमान विद्यालय भौतिक संरचना बालमैत्री र अपाङ्गमैत्री बनाउनु।

अवसर:

१. संवैधानिक, नीतिगत र कानूनी प्रावधान,
२. शैक्षिक सुधारमा सामाजिक सङ्घ संस्थाहरूको संलग्नता र क्रियाशीलता,
३. शैक्षिक विकास लागि स्थानीय तहको आफ्नै आन्तरिक स्रोत परिचालन गर्न सक्ने,
४. २०७२ सालको भूकम्प पश्चात २१ ओटा विद्यालयहरूको भूकम्प प्रतिरोधी पक्की भवन निर्माण भएको।

४.६.४ उद्देश्य, रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य:

१. शिक्षा क्षेत्रमा मापदण्डअनुसार भौतिक पूर्वाधार विकास गर्नु,
२. विद्यालयको मर्मत सम्भार तथा सबलीकरण गर्नु।

छवि लामा
अध्यक्ष

१. भौतिक पूर्वाधार विकासका लागि सञ्चालित विद्यालयको तह, विद्यार्थी संख्याको प्रक्षेपण र भौगोलिक क्षेत्रको आधारमा मापदण्ड विकास गर्ने, (उद्देश्य १)
२. विद्यालय पूर्वाधार विकास र सबलीकरणको लागि संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको लागत साभेदारीका आधारमा स्रोत व्यवस्थापन गरी सरोकारवालाको सहभागितामा कार्यान्वयन हुने प्रबन्ध गर्ने । (उद्देश्य १,२)
३. विद्यालयलाई सुरक्षित बनाउन आवश्यकतानुसार सबलीकरण तथा पुनःनिर्माण एवम् मर्मत सम्भार गर्ने, (उद्देश्य २)
४. पूर्वाधार निर्माणसँगै सुरक्षित विद्यालय एवम् वातावरणीय पक्षलाई एकीकृत प्रणालीको विकास गरी संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गर्ने । (उद्देश्य २)

कार्यनीति:

१. मातृविद्यालय कायम गरी समायोजन भएका विद्यालयको सम्पति रेखदेख, उपयोग र संरक्षण गरिने छ । (रणनीति १)
२. नक्साङ्कन, वातावरणीय र सामाजिक सुरक्षासम्बन्धी रुजुसूची भरी निर्माण गरिएको मापदण्डको आधारमा विद्यालयको समायोजन र निर्माण गरिने छ । (रणनीति १)
३. बजेट विनियोजन गर्दा दोहोरो नपर्ने गरी आवश्यकता पहिचान तथा प्राथमिकीकरणको आधारमा विद्यालयको भौतिक निर्माण गरिने छ । (रणनीति ३)
४. विद्यालयमा बनेका संरचनाको सम्बर्द्धन तथा मर्मत सम्भारसँगै भौतिक संरचना अपाङ्गमैत्री, बालमैत्री बनाइने छ । (रणनीति ३)
५. प्रकोप प्रभावित भएका विद्यालय भवनलाई तुरुन्त वैकल्पिक व्यवस्था गरी स्तरोन्नति गरिने छ । पूर्वाधार निर्माणसँगै सुरक्षित विद्यालय निर्माणका लागि संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गरिने छ । (रणनीति ४)
६. पूर्वाधार विकास समितिलाई थप जिम्मेवार बनाई विद्यालयको भौतिक सूचक तयार गरिने छ । (रणनीति ४)

४.६.५ उपलब्धि र नतिजा

उपलब्धि:

१. विद्यालयहरूमा मापदण्ड अनुसार भौतिक संरचना निर्माण भएका हुने छन् ।
२. विद्यालयको मर्मत सम्भार तथा सबलीकरण हुने छ ।

नतिजा:

क्र.स.	सूचक	२०८२ /८३	२०८३ /८४	२०८४ /८५	२०८५ /८६	२०८६ /८७
१	नयाँ निर्माण गर्नु पर्ने कक्षाकोठा संख्या	२	२	२	२	२
२	सबलीकरण गर्नु पर्ने कक्षाकोठा संख्या	८	८	८	८	८
३	नयाँ निर्माण गर्नु पर्ने शौचालय संख्या	२	३	४	५	६
४	नयाँ निर्माण गर्नु पर्ने विद्यालयको घेरावार संख्या	१	२	३	४	५
५	प्रकोप न्यूनीकरणका लागि कार्य गर्नु पर्ने विद्यालय संख्या	२	१	१	१	१

४.६.६ प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

क्र. सं.	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य					जम्मा	कै.
			२०८२ /०८३	२०८३ /०८४	२०८४ /०८५	२०८५ /०८६	२०८६ /०८७		
१	समायोजन भएका विद्यालयहरूको भौतिक व्यवस्थापन	विद्यालय	२	१	१	१	१	६	

२	पूर्वाधार विकासको लागि मापदण्ड/गुरुयोजना स्थानीयीकरण	पटक	-	-	१	-	-	
३	विद्यालयको नक्साङ्कन	पटक	-	-	१	-	-	१
४	विद्यालयको विकासको लागि भौतिक सूचकको निर्माण	पटक	-	१	-	-	-	१
५	विद्यालयहरूमा बनेका संरचनाको सम्बर्द्धन तथा मर्मत सम्भार र घेराबार	विद्यालय	१	२	३	४	५	१५
६	छात्रा र छात्रलाई अलग्गै शौचालय तथा पानी तथा सरसफाइको प्रबन्ध	विद्यालय	८	२	४	५	३	२२

४.६.७ विद्यालयको भौतिक पूर्वाधारको विकासका क्रियाकलाप कार्यान्वयनको लागि अनुमानित बजेट(रु. हजारमा)

क्र. सं.	प्रमुख क्रियाकलापहरू	बजेट					जम्मा	कै.
		२०८२ /०८३	२०८३ /०८४	२०८४ /०८५	२०८५ /०८६	२०८६ /०८७		
१	समायोजन भएका विद्यालयहरूको भौतिक व्यवस्थापन	५०	५०	५०	५०	५०	२५०	
२	पूर्वाधार विकासको लागि मापदण्ड/गुरुयोजना स्थानीयीकरण	-	१००	-	-	-	१००	
३	विद्यालयको नक्साङ्कन	-	१००	-	-	१००	२००	
४	विद्यालयको विकासको लागि भौतिक सूचकको निर्माण	-	१००	-	-	-	१००	
५	विद्यालयहरूमा बनेका संरचनाको सम्बर्द्धन तथा मर्मत सम्भार र घेराबार	१००	१००	१००	१००	२००	६००	
६	छात्रा र छात्रलाई अलग्गै शौचालय तथा पानी तथा सरसफाइको प्रबन्ध	५००	१५०	३००	४००	२००	१५५०	
	जम्मा	६००	४५०	४००	५००	४००	२३५०	

४.७ विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि

४.७.१ परिचय

सूचना प्रविधिले शिक्षाको क्षेत्रमा विद्यमान रुढीवादी संस्कार र पद्धतिलाई चुनौती दिँदै शिक्षण र सिकोडका नयाँ विधि र मान्यतालाई अभूतपूर्व रूपमा अधि बढाएको छ । कक्षा कोठामा प्रविधि प्रयोगका कारण हाम्रो परम्परागत पठनपाठनको सिद्धान्तलाई परीस्कृत गरी नयाँ अवधारणाको सुरुवात भएको पाइन्छ । शिक्षा क्षेत्रमा सूचना प्रविधिलाई समुचित प्रयोग गर्नसके कृषि, वाणिज्य, उद्योग, पर्यटन लगायतका क्षेत्रमा पनि ठूलो परिवर्तन ल्याउन सकिन्छ । आजको मूल कार्यभार युग सापेक्ष सूचना प्रविधिको उपयोग गरी शिक्षा प्राप्त गर्नु र शिक्षा दिनु हो । शिक्षकले हिँड्ने बाटो विद्यार्थीले ग्रहण गर्ने प्रविधि फरक नभएर समान, साझा साधन र माध्यमको रूपमा सूचना प्रविधिलाई उपयोग गर्नुसमयको माग हो ।

४.७.२ वर्तमान अवस्था

नेपालको संविधानले प्रेरित गरेका सङ्घीय गणतन्त्रात्मक राज्य संरचना अनुरूप राष्ट्र को सामाजिक आर्थिक रुपान्तरणका लागि आवश्यक जनशक्ति उत्पादन गर्न संविधानको धारा ५१ को ज १ मा शिक्षालाई

प्राविधिक, व्यावसायिक, सिपमूलक, रोजगारमूलक एवम् जनमुखी बनाउँदै सक्षम, प्रतिस्पर्धी, प्रविधिकवान एवम् राष्ट्रिय हितप्रति समर्पित जनशक्ति तयार गर्ने उल्लेख गरिएको छ । शिक्षामा सूचना प्रविधिको प्रयोगका लागि वैतेश्वर गाउँ पालिकाले सबै विद्यालयहरूमा इन्टरनेटको व्यवस्था गरेको छ । २ वर्षदेखि निःशुल्क इन्टरनेटको व्यवस्था गरी सबै विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको पहुँच स्थापित गरेको छ । माध्यमिक विद्यालय, केही आधारभूत विद्यालयमा ICT प्रयोगशालाको प्रबन्ध गरिएको छ ।

४.७.३ मुद्दा, समस्या, चुनौती र अवसर

मुद्दा:

१. सूचना तथा सचार प्रविधिलाई विषयको रूपमा समावेश गर्ने वा शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापको माध्यमको रूपमा,
२. सूचना तथा सचार प्रविधिको उपयोगिता र प्रभावकारिता ।

समस्या:

१. हरेक विद्यालयमा सूचना तथा सचार प्रविधिका लागि अत्यावश्यक पूर्वाधारको विकास गर्न सकिएको छैन,
२. हरेक विद्यालयमा पर्याप्त व्याण्डविथ सहितको इन्टरनेट सुविधा उपलब्ध नहुनु,
३. विद्युतीय आपूर्तिको निरन्तरतामा कमी,
४. सूचना तथा सञ्चार प्रविधिमा सिप एवम् दक्षतायुक्त शिक्षक एवम् प्राविधिक जनशक्तिको अभाव,
५. सूचना प्रविधिको उपयोगका लागि शिक्षकहरूमा जागरुकता, लगनशीलता र आफूलाई अद्यावधिक बनाउन नसक्नु,
६. सबै विषयमा शिक्षण एवम् सिकाइका लागि सफ्टवेयरमा आधारित डिजिटल सिकाइ सामग्रीहरूको कमी,
७. विद्युतीय पुस्तकालय (E-Library) को अभाव,
८. विद्यार्थीहरूले अधिकतम सूचना तथा सचार प्रविधिको शिक्षण सिकाइका लागि उपयोग नगर्नु,
९. सबै विद्यालयमा प्रविधिमैत्री विद्यालयको भौतिक पूर्वाधारको विकास हुन कठिन,
१०. सूचना प्रविधिको क्षेत्रमा आवश्यकतानुसार लगानी नहुनु ।

चुनौती:

१. सूचना तथा सचार प्रविधिमैत्री भौतिक पूर्वाधारको विकास र व्यवस्थापन
२. सूचना प्रविधिको प्रयोग गर्न सक्ने दक्ष जनशक्तिको विकास र परिचालन,
३. सूचना तथा सचार प्रविधिमैत्री डिजिटल सिकाइ सामग्रीको उत्पादन र प्रयोग,
४. आवश्यक वित्तीय स्रोतको प्रबन्ध,
५. सूचना तथा सचार प्रविधिमा आधारित स्वचालित विद्यालय व्यवस्थापन प्रणाली (Automated School Management System) को विकास र उपयोग ।

अवसर:

१. संवैधानिक, नीतिगत र कानुनी प्रावधान,
२. शैक्षिक सुधारमा सामाजिक सङ्घ/संस्थाहरूको संलग्नता र क्रियाशीलता,
३. शैक्षिक विकास लागि स्थानीय तहको आफ्नै आन्तरिक स्रोत परिचालन गर्नसक्ने,
४. सबै विद्यालयमा इन्टरनेट जडान भएको,
५. गाउँ / वडास्तरमा विद्युत आपूर्ति भएको ।

४.७.४ उद्देश्य, रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य:

१. सबै विद्यालयमा सूचना तथा सचार प्रविधिको पहुँच पुर्याउनु,
२. सिकाइलाई प्रभावकारी, गुणस्तरीय र सान्दर्भिक बनाउन सूचना तथा सचार प्रविधिको प्रयोग गर्नु ।

रणनीति:

१. सबै विद्यालयमा सूचना तथा सचार प्रविधिका आधारभूत संरचना तथा उपकरणको प्रबन्ध गर्ने, (उद्देश्य १)
२. सूचना तथा सचार प्रविधिको प्रयोगको सम्बन्धमा सबै शिक्षकहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने, (उद्देश्य १)

३. विभिन्न कक्षा र विषयका लागि तयार गरिएका अन्तरक्रियात्मक डिजिटल सामग्रीको प्रयोगलाई दिने, (उद्देश्य २)
४. शिक्षक सहायता र पृष्ठपोषण प्रणालीमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग गर्ने, (उद्देश्य २)
५. शैक्षिक स्रोत सामग्रीहरूमा इन्टरनेटको सुविधामार्फत विद्यालय, शिक्षक र विद्यार्थीहरूको पहुँच विस्तार गर्ने (उद्देश्य २)

कार्यनीति:

१. सबै विद्यालयमा कक्षाकोठाहरू प्रविधिमैत्री बनाइने छ । (रणनीति १)
२. कम्प्युटर लाइब्रेरी तथा डिजिटल पुस्तकालयको माध्यमबाट दृष्टिविहीन तथा सुनाइ क्षमता कमजोर भएका बालबालिकालाई लक्षित गरी दृश्य तथा श्रव्य सामग्रीहरूको उचित प्रवन्ध गरिने छ । (रणनीति १)
३. विद्यालयमा IT फोकल पर्सन तोकिएको फोकल पर्सनमार्फत् क्षमता विकासको कार्यक्रम विस्तार गरिने छ । (रणनीति १,२)
४. शिक्षण-सिकाइ क्रियाकलापमा कम्प्युटर लगायतको प्रविधिको उपयोग गर्ने वातावरण सृजना गरिने छ । (रणनीति ३)
५. सामाजिक सञ्जालमा सिकाइ समूह गठन गरी विज्ञ समूहद्वारा शिक्षक सहायताको व्यवस्था गरिने छ । विद्यालयमा व्यवस्थापकीय कार्यमा सूचना प्रविधिको प्रयोगको वातावरण सृजना गरिने छ । (रणनीति ४)
६. इन्टरनेट सेवा प्रदायक सङ्घ/ सस्थाहरूसँग समन्वय गरी विद्यालयमा निरन्तर इन्टरनेटको पहुँचको पुर्त्याइने छ । (रणनीति ५)

४.७.५ उपलब्धि र नतिजा

उपलब्धि:

१. विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको विकास र विस्तारले प्रभावकारी ढङ्गबाट सिकाइमा सहजीकरण भएको हुने छ ।
२. सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोगबाट विद्यार्थीहरूको सिकाइ उपलब्धिमा सुधार आएको हुने छ ।

नतिजा:

क्र.सं.	सूचक	२०८२ /८३	२०८३ /८४	२०८४ /८५	२०८५ /८६	२०८६ /८७
१	Internet connectivity भएका विद्यालयको संख्या	२७	२७	२७	२७	२७
२	शिक्षण-सिकाइ क्रियाकलापमा कम्प्युटर लगायतको प्रविधिको उपयोग भएका विद्यालय संख्या	८	४	५	५	५
३	मुख्य विषयहरूमा डिजिटल पाठ्यसामग्री प्रयोग गर्ने विद्यालय संख्या	८	४	५	५	५
४	व्यवस्थापकीय कार्यमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग गर्ने विद्यालय संख्या	८	४	५	५	५
५	विद्युतको पहुँच पुगेका विद्यालय संख्या	२७	२७	२७	२७	२७

४.६.६ प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

क्र. सं.	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य					जम्मा	कै.
			२०८२ /०८३	२०८३ /०८४	२०८४ /०८५	२०८५ /०८६	२०८६ /०८७		
१	प्रविधिमैत्री कक्षाकोठा र प्रयोगशालाको व्यवस्थापन	विद्यालय	८	४	५	५	५	२७	
२	सूचना तथा सञ्चार प्रविधि सम्बन्धी क्षमता विकास तालिम	शिक्षक	२७	२७	२७	२७	२७	१३५	

छवि लामा
अध्यक्ष

	मुख्य विषयहरूमा डिजिटल पाठ्यसामग्री प्रयोग गर्ने	विद्यालय	४	४	४	८	७	२७	
४	व्यवस्थापकीय कार्यमा सूचना तथा संचार प्रविधिको प्रयोग गर्ने	विद्यालय	४	४	४	८	७	२७	
५	शिक्षण-सिकाइ क्रियाकलापमा कम्प्युटर लगायतको प्रविधिको प्रयोग गर्ने	विद्यालय	४	४	४	८	७	२७	
६	EMIS व्यवस्थापन गर्ने	विद्यालय	२७	२७	२७	२७	२७	२७	

४.६.७ शिक्षामा सूचना प्रविधिका प्रमुख क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्न अनुमानित बजेट (रु हजारमा)

क्र. सं.	प्रमुख क्रियाकलापहरू	बजेट					जम्मा	कै.
		२०८२ / ०८३	२०८३ / ०८४	२०८४ / ०८५	२०८५ / ०८६	२०८६ / ०८७		
१	प्रविधिमैत्री कक्षाकोठा र प्रयोगशालाको व्यवस्थापन	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	५०००	
२	सूचना तथा संचार प्रविधि सम्बन्धी क्षमता विकास तालिम	२००	२००	२००	२००	२००	१०००	
३	मुख्य विषयहरूमा डिजिटल पाठ्यसामग्री प्रयोग गर्ने	१५०	१५०	१५०	१५०	१५०	७५०	
४	व्यवस्थापकीय कार्यमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग गर्ने	५०	५०	५०	५०	५०	२५०	
५	शिक्षण-सिकाइ क्रियाकलापमा कम्प्युटर लगायतको प्रविधिको प्रयोग गर्ने	१००	१००	१००	१००	१००	५००	
६	EMIS व्यवस्थापन गर्ने	१००	१००	१००	१००	१००	५००	
	जम्मा	१६००	१६००	१६००	१६००	१६००	७९००	

धवि लामा
अध्यक्ष

१. स्थानीय तहमा शिक्षाको व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाउन आवश्यक नीति तर्जुमा गर्ने, (उद्देश्य १)
२. संस्थागत संरचनाअनुसार जनशक्तिको व्यवस्था गर्ने, (उद्देश्य १)
३. कार्यरत जनशक्तिको क्षमता विकास गर्ने, (उद्देश्य २)
४. स्थानीय तहमा शिक्षक पेसागत सहयोग प्रणाली स्थापना गर्ने, (उद्देश्य २)
५. प्रधानाध्यापक, विद्यालय व्यवस्थापन समिति अध्यक्ष र पदाधिकारीहरूलाई थप जिम्मेवार बनाई क्षमता विकास गर्ने, (उद्देश्य २)
६. कार्यक्रमको प्रभावकारी ढङ्गबाट कार्यसम्पादन गर्नको लागि आवश्यक स्रोत साधनहरूको व्यवस्थापन गर्ने । (उद्देश्य ३)

कार्यनीति:

१. गाउँ पालिकास्तरीय योजना, मापदण्ड र निर्देशिकाको निर्माण गरिने छ । (रणनीति १)
२. दरबन्दी तेरिज अनुसार आवश्यक जनशक्ति व्यवस्थापन गरिने छ । (रणनीति २)
३. आवश्यकता पहिचान र प्राथमिकीकरणका आधारमा क्षमता विकासको कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ । (रणनीति ३)
४. रोस्टर प्रशिक्षकको व्यवस्था, सिकाइ समूहको गठन, तहगत इन्चार्जको व्यवस्था आदिको आधारमा शिक्षक सहयताको व्यवस्थापन गरिने छ । (रणनीति ४)
५. कार्ययोजना अनुसार कार्यसञ्चालन गर्नको लागि विद्यालयका प्र.अ., तहगत इन्चार्ज र पदाधिकारीहरूको लागि क्षमता विकासका कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ । (रणनीति ५)
६. कार्यक्रम कार्यान्वयनको लागि स्रोत व्यवस्थापन गरिने छ । (रणनीति ६)

५.१.५ उपलब्धि र नतिजा

उपलब्धि:

१. गाउँ पालिकामा आवश्यक पर्ने जनशक्तिको व्यवस्थापन भएको हुने छ ।
२. संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि भई उत्तरदायित्व तथा जिम्मेवारीमा वृद्धि भएको हुने छ ।
३. आवश्यक स्रोत साधनको व्यवस्थापन भई प्रभावकारी रूपमा कार्यसम्पादन भएको हुने छ ।

नतिजा:

क्र.सं.	सूचक	२०८२ /८३	२०८३ /८४	२०८४ /८५	२०८५ /८६	२०८६ /८७
१	माध्यमिक विद्यालयमा नेतृत्व तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी तालिम प्राप्त प्रधानाध्यापक संख्या	१	२	३	१	१
२	आधारभूत तहको विद्यालयमा नेतृत्व विकास तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी तालिम प्राप्त प्रधानाध्यापक संख्या	४	५	१	२	२
३	लेखा परीक्षण तथा सामाजिक परीक्षण सम्पन्न गर्ने विद्यालय संख्या	२७	२७	२७	२७	२७
४	विद्यालय व्यवस्थापन समिति भएका विद्यालय संख्या	२७	२७	२७	२७	२७
५	प्रचलित कानूनमा व्यवस्था भए बमोजिम प्रधानाध्यापक रहेको विद्यालय संख्या	३	५	१०	५	४

५.१.६ प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

क्र. सं.	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य					जम्मा	कै.
			२०८२ /०८३	२०८३ /०८४	२०८४ /०८५	२०८५ /०८६	२०८६ /०८७		
१	आवश्यक कानुनी प्रवन्ध तथा मापदण्ड विकास	पटक	-	३	-	१	१	५	

२	संस्थागत संरचना निर्माण तथा क्षमता विकास	पटक	४	४	४	४	४	२०	
३	प्रतिवेदन तथा तथ्याङ्क प्रणालीको सुदृढीकरण	पटक	४	४	४	४	४	२०	
४	प्र.अ.लाई कार्यसम्पादन करार गरी नतिजाप्रति जिम्मेवार बनाउने	विद्यालय	२७	२७	२७	२७	२७	२७	
५	विद्यालय कार्यसम्पादन एवम् स्व:मूल्याङ्कन गर्ने/गराउने	विद्यालय	२७	२७	२७	२७	२७	२७	
६	बाल क्लब र जुरेस गठन	विद्यालय	२७	२७	२७	२७	२७	२७	

५.१.७ शिक्षाको व्यवस्थापन तथा संस्थागत क्षमता विकासका क्रियाकलाप सञ्चालनको लागि अनुमानित बजेट (हजारमा)

क्र. सं.	प्रमुख क्रियाकलापहरू	बजेट					जम्मा	कै.
		२०८२ / ०८३	२०८३ / ०८४	२०८४ / ०८५	२०८५ / ०८६	२०८६ / ०८७		
१	आवश्यक कानुनी प्रबन्ध तथा मापदण्ड विकास	-	२००	-	-	१००	३००	
२	संस्थागत सं रचना निर्माण तथा क्षमता विकास	१००	१००	१००	१००	१००	५००	
३	प्रतिवेदन तथा तथ्याङ्क प्रणालीको सुदृढीकरण	५०	५०	५०	५०	५०	२५०	
४	प्र.अ.लाई कार्यसम्पादन करार गरी नतिजाप्रति जिम्मेवार बनाउने	५०	५०	५०	५०	५०	२५०	
५	विद्यालय कार्यसम्पादन एवम् स्व:मूल्याङ्कन गर्ने/गराउने	५०	५०	५०	५०	५०	२५०	
६	बालक्लव र जुरेस गठन	५०	५०	५०	५०	५०	२५०	
	जम्मा	३००	५००	३००	३००	४००	१८००	

५.२ स्थानीय शिक्षा योजना कार्यान्वयनको प्रबन्ध

५.२.१ परिचय

योजना कार्यान्वयनको प्रबन्ध अन्तर्गत वार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमा, क्रियाकलाप निर्धारण तथा कार्यान्वयन, वित्तीय व्यवस्थापन तथा अनुगमन र मूल्याङ्कन लगायत कार्यान्वयनको लागि आवश्यक सं रचना, जनशक्ति, प्रक्रिया र जिम्मेवारी तथा उत्तरदायित्वहरू पर्दछन् । नेपालमा संघीय सं रचनाअनुसार सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहको सं रचना तयार भई तीनै तहका सरकार क्रियाशील छन् । कानुनी प्रबन्धसहित मुख्य सं रचना तथा जनशक्ति र जिम्मेवारी निर्धारण गरिएको छ । तापनि राज्य प्रणालीलाई सङ्घीय सं रचनाअनुरूप सक्षम बनाउन आवश्यक कार्यान्वयन प्रबन्ध गर्नुपर्ने छ । कार्यान्वयन प्रबन्ध तयार गर्दा, यसको दिगोपन, प्रभावकारिता तथा कार्यकुशलतामा ध्यान दिनु आवश्यक छ ।

५.२.२ वर्तमान अवस्था

वैतेश्वर गाउँ पालिकाले पञ्चवर्षीय गाउँ शिक्षा योजना तयार पारेको छ । गाउँ पालिकाले शिक्षा ऐन, नियमावली निर्माण गरी कार्यान्वयन गरिसकेको छ । योजना निर्माणसँगै निर्दिष्ट उद्देश्य हासिल गर्न पालिकामा रहेका जनशक्ति परिचालन गरिनेछ । आवश्यक प्रयाप्त जनशक्ति व्यवस्थापनमा चुनौती रहेको

कार्यन्वयन गरिने छ । सङ्घीय र प्रदेशको सशर्त अनुदान तोकिएको शीर्षकमा खर्च हुने भएकाले यस योजनामा पालिकाबाट विनियोजन हुने बजेटलाई प्राथमिकता प्रदान गरी कार्यक्रम तय गरिएको छ । योजना कार्यक्रमको क्रममा आवश्यक कार्यविधि तथा मापदण्ड निर्माण गरिने छ । जनशक्तिको क्षमता विकासलाई प्राथमिकता दिई निर्माण गरेको योजनाको प्रबोधीकरण गरी कार्यन्वयनलाई गति प्रदान गरिने छ ।

५.२.३ मुद्दा, समस्या, चुनौती र अवसर

मुद्दा:

१. योजनाको प्रभावकारीता र दिगोपन,
२. शैक्षिक गुणस्तर सुधारमा पार्ने प्रभाव,
३. कार्यन्वयनको आधार ।

समस्या:

१. योजनालाई आवधिक योजनासँगै गे आवद्ध गर्न नसक्नु,
२. दक्ष जनशक्ति व्यवस्थापन गर्न नसक्नु,
३. कार्यन्वयनमा आउने प्राविधिक जटिलता,
४. वित्तीय प्रबन्धको कठिनाई ।

चुनौती:

१. पर्याप्त आर्थिक व्यवस्थापन,
२. भौगोलिक विकटता,
३. घट्दो विद्यार्थी संख्या,
४. मौसमी बसाइँसराइ,
५. छरिएर रहेका बस्ती,
६. स्रोतको दिगोपन,
७. दक्ष जनशक्तिको व्यवस्थापन,
८. समन्वय, सहकार्य र अपनत्व ।

अवसर:

१. संवैधानिक, नीतिगत र कानुनी प्रावधान,
२. शैक्षिक सुधारमा सामाजिक सङ्घ/संस्थाहरूको संलग्नता र क्रियाशीलता,
३. शैक्षिक विकास लागि स्थानीय तहको आफ्नै आन्तरिक स्रोत परिचालन गर्न सक्ने ।

५.२.४ उद्देश्य, रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य:

१. शिक्षा योजनाको प्रभावकारी कार्यन्वयनको सुनिश्चितता गर्नु ।

रणनीति :

१. बजेट तथा कार्यक्रम निर्धारण गर्दा दोहोरोपन नहुने सुनिश्चित गर्ने,
२. कार्यक्रम कार्यन्वयन गर्दा आवश्यक विधि प्रक्रिया पूरा गर्ने वातावरण सृजना गर्ने,
३. निर्धारित कार्यक्रम कार्यन्वयनको स्थिति पहिचान गरी देखिएका समस्या समाधान गर्ने,
४. EMIS को प्रयोगलाई व्यवस्थित बनाउने,
५. विद्यालयका प्रशासनिक र व्यवस्थापकीय कार्यको उचित व्यवस्थापन गर्ने,
६. उत्तरदायित्वका औजारहरूलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यन्वयन गर्ने,
७. अनौपचारिक तथा आजीवन सिकाइलाई व्यवस्थित बनाउने ।

कार्यनीति:

१. संघीय तथा प्रदेश तहबाट वित्तीय हस्तान्तरणमार्फत प्राप्त सशर्त अनुदान तथा अन्य अनुदान र आफ्नै स्रोतको बजेटसमेत संलग्न गरी वार्षिक शिक्षा बजेट तथा कार्यक्रम तयार गरिने छ । (रणनीति १)
२. कार्यक्रम कार्यन्वयनका लागि आवश्यकताअनुसार कानून, कार्यविधि तथा निर्देशिका विकास गरिने छ । (रणनीति २)

३. कार्यक्रम कार्यान्वयनको नियमित अनुगमन तथा सहजीकरण गरी विद्यालयमा कार्यक्रमहरू रूपमा कार्यान्वयन हुने सुनिश्चितताका साथै समस्या समाधानका लागि आवश्यक नीति निर्देशन तथा समन्वय गरिने छ । (रणनीति ३)
४. एकीकृत शैक्षिक सूचना व्यवस्थापन मार्फत नियमित रूपमा कार्यक्रम कार्यान्वयन तथा त्यसको नतिजाहरूको विवरण तयार गर्ने, त्यसको समीक्षा गरी थप सुधारमा प्रयोग गरिने छ । (रणनीति ४)
५. विद्यालयमा विद्यालय व्यवस्थापन समिति र शिक्षक अभिभावक संघ गठन गर्ने र विद्यालयलाई विद्यालय सुधार योजना विकास र कार्यान्वयनमा सहजीकरण गरिने छ । (रणनीति ५)
६. विद्यालय सुधार योजना (SIP) निर्माण तथा अद्यावधिक गराइने छ । (रणनीति ५)
७. विद्यालय व्यवस्थापनलाई सशक्तिकृत र सुदृढ गरी निर्धारित कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि प्रधानाध्यापकलाई जिम्मेवारी प्रदान गरी उत्तरदायी बनाइने छ । (रणनीति ५)
८. वित्तीय व्यवस्थापन, खरिद प्रक्रिया, शिक्षक व्यवस्थापन तथा शिक्षकको कक्षा कोठामा समय तथा कार्यको सुनिश्चितता सम्बन्धी आवश्यक मापदण्ड तयार गरी लागु गरिने छ । (रणनीति ५)
९. अभिभावक तथा सरोकारवालाहरूसँग अन्तरक्रिया तथा सहकार्य गर्न अभिभावक भेला तथा बैठकहरू आयोजना गर्ने र सामाजिक परीक्षणलाई प्रभावकारी बनाइने छ । (रणनीति ६)
१०. सामुदायिक सिकाइ केन्द्र मार्फत सबै उमेर समूहका सिकारूहरूका लागि साक्षरता, साक्षरोत्तर, निरन्तर शिक्षा, वैकल्पिक शिक्षा तथा आय आर्जन र सिप विकासका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्दै आजीवन सिकाइ केन्द्रका रूपमा समेत विकास गरिने छ । (रणनीति ७)

५.२.५ उपलब्धि र नतिजा

उपलब्धि :

१ शिक्षा योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनको सुनिश्चितता भएको हुने छ ।

नतिजा:

क्र.स.	सूचक	२०८२ /८३	२०८३ /८४	२०८४ /८५	२०८५ /८६	२०८६ /८७
१	EMIS अद्यावधिक गर्ने विद्यालय संख्या	२७	२७	२७	२७	२७
२	लेखा परीक्षण तथा सामाजिक परीक्षण सम्पन्न गर्ने विद्यालय संख्या	२७	२७	२७	२७	२७
३	वि.व्य.स. र शि.अ.संघ गठन भएका विद्यालय संख्या	२७	२७	२७	२७	२७
४	विद्यालय सुधार योजना निर्माण भएका विद्यालय संख्या	२७	२७	२७	२७	२७
५	त्रैमासिक नतिजा विश्लेषण र समीक्षा गर्ने विद्यालय संख्या	२७	२७	२७	२७	२७

५.२.६ मुख्य क्रियाकलाप र लक्ष्य

क्र. सं.	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य					जम्मा	कै.
			२०८२ /०८३	२०८३ /०८४	२०८४ /०८५	२०८५ /०८६	२०८६ /०८७		
१	वार्षिक बजेट, कार्यक्रम र शैक्षिक क्यालेन्डर निर्माण सहजीकरण	पटक	२७	२७	२७	२७	२७	२७	
२	विद्यालय सुधार योजना निर्माण एवम् अद्यावधिक	पटक	२७	२७	२७	२७	२७	२७	
३	एकीकृत शैक्षिक सूचना प्रणाली सुदृढीकरणका लागि प्रविधिक सहायता	पटक	२७	२७	२७	२७	२७	२७	

धर्षि लामा
अध्यक्ष

	लेखा परीक्षण तथा सामाजिक परीक्षण सम्पन्न गर्न समन्वय	विद्यालय	२७	२७	२७	२७	२७	२७	
५	त्रैमासिक नतिजा विश्लेषण र समीक्षा गर्न प्राविधिक सहायता गर्ने	विद्यालय	२७	२७	२७	२७	२७	२७	

५.२.७ स्थानीय शिक्षा योजना कार्यान्वयनको प्रबन्ध गर्न आवश्यक अनुमानित बजेट (रु हजारमा)

क्र. सं.	प्रमुख क्रियाकलापहरू	बजेट					जम्मा	कै.
		२०८२ /०८३	२०८३ /०८४	२०८४ /०८५	२०८५ /०८६	२०८६ /०८७		
१	वार्षिक बजेट, कार्यक्रम र शैक्षिक क्यालेन्डर निर्माण सहजीकरण	१००	१००	१००	१००	१००	५००	
२	विद्यालय सुधार योजना निर्माण एवम् अद्यावधिक	१००	१००	१००	१००	१००	५००	
३	एकीकृत शैक्षिक सूचना प्रणाली सृष्टीकरणका लागि प्राविधिक सहायता	१००	१००	१००	१००	१००	५००	
४	लेखा परीक्षण तथा सामाजिक परीक्षण सम्पन्न गर्न समन्वय	१००	१००	१००	१००	१००	५००	
५	त्रैमासिक नतिजा विश्लेषण र समीक्षा गर्न प्राविधिक सहायता गर्ने	१००	१००	१००	१००	१००	५००	
	जम्मा	५००	५००	५००	५००	५००	२५००	

५.३ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

५.३.१ परिचय

शैक्षिक कार्यक्रमहरूमा स्रोत साधनको विनियोजन र वितरण के कसरी भइरहेको छ, लगानीको प्रवाह समुचित ढङ्गले भएको छ वा छैन, कार्यक्रम कार्यान्वयन प्रक्रियामा त्रुटीहरू छन् वा छैनन्, शैक्षिक क्रियाकलापहरू निर्धारित कार्यतालिकाअनुसार समयमै कार्यान्वयन भई लक्षित प्रतिफल प्राप्तितर्फ उन्मुख भएका छन् वा छैन भन्ने कुरा सुनिश्चित गर्न व्यवस्थापनबाट कार्यक्रम कार्यान्वयनको लक्ष्य र प्रगति बारेमा नियमित वा आवधिक रूपमा निगरानी, निरीक्षण, पुनःनिरीक्षण, पर्यवेक्षण एवम् जाँचबुझ गर्ने गराउने कार्य अनुगमन हो । यसले कार्यक्रमको प्रगति र वर्तमान स्थितिको बारेमा जानकारी गराउँदछ । शैक्षिक कार्यक्रमहरूको सान्दर्भिकता, उपयुक्तता, दक्षता र प्रभावकारिताको सन्दर्भमा सुव्यवस्थित एवम् उद्देश्यपूर्ण ढङ्गले जाँचबुझ तथा लेखाजोखा गर्ने कार्य मूल्याङ्कन हो । मूल्याङ्कन प्रतिफल र प्रभावसँग बढी केन्द्रित हुन्छ । अनुगमन सामान्यतया कार्यक्रम कार्यान्वयनको चरणमा मात्र गरिन्छ भने मूल्याङ्कन कार्यक्रम सञ्चालनका चरणका साथै कार्यक्रम सम्पन्न भए पचात् पनि गरिन्छ । अनुगमन र मूल्याङ्कनले शैक्षिक कार्यक्रमहरूमा भएको लगानीलाई पारदर्शी, नतिजामुखी, जवाफदेही र उत्तरदायीपूर्ण बनाउन सहयोग गर्दछन् ।

५.३.२ वर्तमान अवस्था

विद्यालयमा सञ्चालित योजना/कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि मात्र नभई विद्यालयमा विद्यार्थी व्यवस्थापन, शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापको अवलोकन, सामाजिक परीक्षण, लेखा परीक्षण, विद्यालय व्यवस्थापन समिति र शिक्षक अभिभावक संघ गठन, EMIS प्रविस्ती, दिवसीय कार्यक्रम सञ्चालन, क्षमता विकास कार्यक्रम आदिमा प्रशासनिक र व्यवस्थापकीय प्राविधिक सहायता उपलब्ध गराउन समेत अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गरिन्छ ।

५.३.३ मुद्दा, समस्या, चुनौती र अवसर

मुद्दा:

१. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन कि नतिजामूलक र सहभागीतामूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन,
२. अनुगमन तथा मूल्याङ्कनले पार्ने प्रभाव ।

समस्या:

१. अनुगमन तथा मूल्याङ्कनमा प्राविधिक सहायता उपलब्ध गराउन कठिनाई,
२. देखिएका समस्या समाधान गर्न वित्तीय प्रबन्धमा कमी,
३. औपचारिकता मात्रै जस्तो हुनु,
४. समस्या समाधान गर्ने भन्दा पनि समस्या सङ्कलन गर्ने जस्तो हुनु ।

चुनौती:

१. सूचकमा आधारित नतिजामूलक र सहभागीतामूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्न,
२. देखिएका समस्या दीर्घकालीन समाधान गर्न,
३. प्राविधिक सहायता सहितको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्न,
४. विद्यालयको संस्थागत क्षमता स्व:मूल्याङ्कनलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न ।

अवसर:

१. संवैधानिक, नीतिगत र कानुनी प्रावधान,
२. शैक्षिक सुधारमा सामाजिक सङ्घ/संस्थाहरुको संलग्नता र क्रियाशीलता,
३. शैक्षिक विकास लागि स्थानीय तहको आफ्नै आन्तरिक स्रोत परिचालन गर्न नसक्नु,
४. पालिकास्तरीय र वडास्तरीय अनुगमन समिति रहनु,

५.३.४ उद्देश्य, रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य:

१. अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि समन्वयात्मक तथा एकत्रित प्रणाली विकास गर्नु,
२. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीलाई नतिजामा आधारित बनाउनु,
३. योजना कार्यान्वयनका चरणमा आएका समस्या तथा चुनौतीहरूलाई सम्बोधन गरी अपेक्षित उपलब्धि हासिल गर्नु ।

रणनीति:

१. कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन र प्रतिवेदनको लागि एकीकृत शैक्षिक सूचना व्यवस्थापन प्रणाली सञ्चालनमा ल्याउने, (उद्देश्य १)
२. नतिजामूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली अवलम्बन गर्ने, (उद्देश्य २)
३. विद्यार्थी उपलब्धि परीक्षण तथा विद्यालय कार्यसम्पादन परीक्षणलाई थप व्यवस्थित र नियमित गर्ने, (उद्देश्य २)
४. कक्षाकोठाको सिकाइको अनुगमन, सुपरिवेक्षण तथा मूल्याङ्कनलाई प्रभावपूर्ण बनाउन कार्यस्थलमा आधारित अनुगमन, मूल्याङ्कन, सुपरिवेक्षण एवम् प्रतिवेदन प्रणाली प्रबन्ध गर्ने, (उद्देश्य २)
५. योजनाअन्तर्गत संचालित कार्यक्रम तथा परियोजना वा क्रियाकलापहरूको नियमित आवधिक, मध्यावधिक तथा अन्तिम मूल्याङ्कन प्रणाली स्थापित गर्ने । (उद्देश्य २)

कार्यनीति:

१. EMIS लाई व्यवस्थित बनाई तथ्याङ्क संकलन र विश्लेषणको लागि प्रयोग गरिने छ । (रणनीति १)
२. नतिजामूलक र सहभागीतामूलक अनुगमन र मूल्याङ्कनका लागि प्राविधिक सहायता सहितको सूचक निर्धारण गरिने छ । (रणनीति २)
३. प्रत्येक विद्यालयले मासिक रूपमा विद्यालय प्रगति प्रतिवेदन तयार गरी शिक्षा युवा तथा खेलकुद शाखामा पठाउने व्यवस्था मिलाइने छ । (रणनीति ३)
४. विद्यालयमा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्दा देखापरेका समस्या, चुनौती र मुद्दा हेर्न गाउँ पालिकामा शिक्षा शाखा प्रमुखको संयोजकत्वमा विशेष समिति रहने छ जुन समितिले विद्यालयको अनुगमन निरीक्षण गरी विद्यालयका समस्या तथा चुनौती मूल्याङ्कन गरी गाउँ शिक्षा समितिमा पेश गर्ने व्यवस्था मिलाइने छ । (रणनीति ४)

धवि लामा
अध्यक्ष

५. प्रधानाध्यापक विद्यालयको प्राज्ञिक र प्रशासनिक व्यक्ति भएकाले विद्यालयमा कार्यक्रम कार्यान्वयन, शिक्षक परिचालन, विद्यालयका गतिविधिको मूल्याङ्कनमा प्रमुख जिम्मेवार बनाइने छ । (रणनीत ४)
६. गाउँ शिक्षा योजनामा राखिएका अपेक्षित उपलब्धिहरूको अवस्था तथा कार्यक्रमको सूचकगत विश्लेषण र मूल्याङ्कन गर्ने परिपाटिको विकास गरिने छ । (रणनीत ५)
७. समग्र शैक्षिक कार्यक्रमको अध्ययन विश्लेषण गर्न शिक्षा युवा तथा खेलकुद शाखा प्रमुखको संयोजकत्वमा एक अनुसन्धान समिति गठन गरी अनुसन्धान प्रतिवेदनका आधारमा थप कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ । (रणनीत ५)
८. सुशासन र पारदर्शीता कायम रान सामाजिक र आर्थिक लेखा परीक्षणका कार्यक्रम प्रभावकारी ढङ्गले परिचालन गरिने छ । (रणनीत ५)

५.३.५ प्रमुख उपलब्धि तथा नतिजा

उपलब्धि

१. अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि समन्वयात्मक तथा एकत्रित प्रणाली विकास भएको हुने छ ।
२. नतिजामा आधारित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली कार्यान्वयन हुने छ ।
३. योजना कार्यान्वयनका चरणमा आएका समस्या तथा चुनौतीहरूलाई सम्बोधन गरी अपेक्षित उपलब्धि हासिल भएको हुने छ ।

नतिजा

क्र.स.	सूचक	२०८२ /८३	२०८३ /८४	२०८४ /८५	२०८५ /८६	२०८६ /८७
१	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन संयन्त्र निर्माण संख्या	१	१	१	१	१
२	सूचकको आधारमा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गरेको विद्यालयको संख्या	२७	२७	२७	२७	२७
३	त्रैमासिक र वार्षिक समीक्षा र प्रतिवेदन तयार गर्ने विद्यालयको संख्या	२७	२७	२७	२७	२७
४	कार्यक्रम कार्यान्वयन पुस्तिका तयार गर्ने विद्यालयको संख्या	२७	२७	२७	२७	२७
५	EMIS अद्यावधिक गर्ने विद्यालयको संख्या	२७	२७	२७	२७	२७

५.३.६ प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

क्र. सं.	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य					जम्मा	कै.
			२०८२ /०८३	२०८३ /०८४	२०८४ /०८५	२०८५ /०८६	२०८६ /०८७		
१	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन संयन्त्र निर्माण	पटक	१	-	-	-	-	१	
२	नतिजामा आधारित अनुगमन प्रणालीका लागि सूचकहरू तयार तथा अद्यावधिक गर्न	पटक	१	-	-	१	-	२	
३	स्थानीय तहले आफूले कार्यान्वयन गरेका कार्यक्रमको अनुगमन गर्ने	निरन्तर							
४	कार्यक्रम कार्यान्वयनको त्रैमासिक तथा वार्षिक समीक्षा तथा प्रतिवेदन तयार गर्ने	पटक	५	५	५	५	५	२५	
५	कार्यक्रम कार्यान्वयन पुस्तिका तयारी	पटक	१	१	१	१	१	५	

६	EMIS अद्यावधिक गरी तथ्याङ्कको विश्लेषण र मूल्याङ्कन	पटक	२	२	२	२	२	२
---	---	-----	---	---	---	---	---	---

५.३.७ अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको क्रियाकलाप सञ्चालनको लागि आवश्यक बजेट (रु हजारमा)

क्र. सं.	प्रमुख क्रियाकलापहरू	बजेट					जम्मा	कै.
		२०८२ /०८३	२०८३ /०८४	२०८४ /०८५	२०८५ /०८६	२०८६ /०८७		
१	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन संयत्र निर्माण	१००	-	-	-	-	१००	
२	नतिजामा आधारित अनुगमन प्रणालीका लागि सूचकहरू तयार तथा अद्यावधिक गर्न	१००	-	-	१००	-	२००	
३	स्थानीय तहले आफूले कार्यान्वयन गरेका कार्यक्रमको अनुगमन गर्ने	५०	५०	५०	५०	५०	२५०	
४	कार्यक्रम कार्यान्वयनको त्रैमासिक तथा वार्षिक समीक्षा तथा प्रतिवेदन तयार गर्ने	२००	२००	२००	२००	२००	१०००	
५	कार्यक्रम कार्यान्वयन पुस्तिका तयारी	१००	१००	१००	१००	१००	५००	
६	EMIS अद्यावधिक गरी तथ्याङ्कको विश्लेषण र मूल्याङ्कन	१००	१००	१००	१००	१००	५००	
	जम्मा	६५०	४५०	४५०	५५०	४५०	२५५०	

५.४ समन्वय र सहजीकरण

योजना निर्माण पश्चात् कार्यान्वयन चरणमा प्रवेश गर्छ। योजनाको प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्ने सम्बद्ध सबै संयन्त्रहरूको उचित समन्वय, सहयोग र सहकार्यको आवश्यकता पर्दछ। योजना कार्यान्वयनमा कतिपय कार्यक्रमहरू सहजै कार्यान्वयन गर्न सकिने प्रकृतिका हुन्छन् भने कतिपय कार्यक्रमहरू कार्यान्वयनमा चुनौती समना गर्नुपर्ने खालका हुन्छन्। योजनाको कार्यान्वयन गर्दा देखापरेका समस्या, चुनौती र अवसरहरूको उचित निकास निकाल्न सम्बद्ध सरोकारवाला तथा विज्ञ पक्षहरूसँग आवश्यकतानुसार समन्वय र सहजीकरण गर्नु सान्दर्भिक हुन्छ। हाल स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्रमा आधारभूत र माध्यमिक तहको शिक्षाको अधिकारको व्यवस्था गरेको छ। यसै अन्तर्गत औपचारिक तथा आजीवन सिकाइ, विशेष शिक्षा, प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा लगायतका शैक्षिक अधिकारसमेत समावेश गरिएका छन्। यी सबै अधिकारको पूर्ण रूपमा कार्यान्वयन गर्न गाउँ पालिका आत्मनिर्भर भइ नसकेको अवस्थामा यस्तो महत्वपूर्ण गाउँ शिक्षा योजना कार्यान्वयनमा प्रदेश र सङ्घीय सरकारको समन्वय र सहजीकरण आवश्यक हुन्छ। यस योजनाको कार्यान्वयनमा तपसिल बमोजिमका तह र निकायहरूसँग समन्वय र सहजीकरण गरिने छ:

तपसिल

१. सङ्घीय शिक्षा विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय र अन्तर्गतका निकायहरू
२. प्रदेश सामाजिक विकास मन्त्रालय र अन्तर्गतका निकायहरू
३. शिक्षासँग सम्बद्ध विभिन्न सरकारी र गैरसरकारी सङ्घ/संस्थाहरू
४. अन्य सरोकार पक्षहरू तथा तहहरू

छवि लामा
अध्यक्ष

परिच्छेद: ६ लगानी र स्रोत व्यवस्थापन

६.१ परिचय

कुनै पनि योजना सफल रूपमा कार्यान्वयन गर्नको लागि आर्थिक स्रोतको सही पहिचान र परिचालन गर्नुपर्ने आवश्यकता रहन्छ। त्यसै गरी आर्थिक तथा सामाजिक विकासमा गति प्रदान गर्न तथा बढ्दो जनआकांक्षा र आवश्यकताहरूलाई कुनै पनि योजनाले सम्बोधन गर्ने पर्दछ र त्यसरी सम्बोधन गर्दा विगतका उपलब्धि र अनुभव एवं वर्तमानको आवश्यकता र भविष्यको दृष्टिकोण र लक्ष्यको आधारमा केही पुरानो कार्यक्रमहरूलाई निरन्तरता दिनु पर्ने तथा कतिपय नवीन कार्यक्रमहरू थप गर्नुपर्ने हुन्छ। यस योजनामा निरन्तर तथा नयाँ कार्यक्रमहरूलाई समावेश गर्ने गरी वित्तीय योजना निर्माण गरिएको छ। विशेष गरी आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षामा गाउँ पालिकाले जोड दिनुपर्ने देखिन्छ। शिक्षामा गरिने लगानी व्यक्ति, समाज र राष्ट्रको दीर्घकालीन हितको लागि हुन्छ। नेपालको संविधान, २०७२ ले आधारभूत तहसम्मको शिक्षा अनिवार्य र निःशुल्क तथा माध्यमिक तहसम्मको शिक्षा निःशुल्क गर्ने व्यवस्था गरेको छ। त्यसलाई कार्यान्वयन गर्नको लागि समेत यस योजनाले विशेष वित्तीय व्यवस्थापन गर्नुपर्ने देखिन्छ। शिक्षामा पर्याप्त लगानी गर्दा बालबालिकाको शिक्षामा सहज पहुँच स्थापित भई समतामूलक र न्यायमूलक समाज निर्माणमा विशेष सहयोग पुग्ने देखिन्छ। आन्तरिक आम्दानीमा स्थानीय तह सबल हुन नसक्दा सङ्घ तथा प्रदेशसँग समन्वय गरी वर्तमान समयको आवश्यकता बमोजिम शिक्षामा बजेट व्यवस्थापन गर्नु आवश्यक छ। शिक्षामा आवश्यक पर्ने आर्थिक स्रोत कहाँबाट जुटाउने, कुन कुन क्षेत्रमा विनियोजन गर्ने, विनियोजन गरेपश्चात कसरी खर्च गर्ने र खर्च गरिएको क्षेत्रको उपलब्धि के कस्तो रहने जस्ता विषयहरूसमेत योजनामा समावेश गर्न खोजिएको छ।

६.२ वर्तमान अवस्था

शिक्षामा लगानी बढाउने आशयका साथ गाउँ पालिकाका विभिन्न नीति तथा योजनाहरू निर्माण भएका छन्। नेपालको सङ्घीय तहबाट शिक्षामा कुल बजेटको ११ प्रतिशत लगानी गरिएको अवस्था छ भने गाउँ पालिकाले शिक्षा क्षेत्रलाई विशेष प्राथमिकता दिई आ.व. २०८१/८२ मा कुल बजेटको ७.४ प्रतिशत लगानी शिक्षामा गरेको छ। यसरी हेर्दा गाउँ पालिकाले शिक्षा क्षेत्रलाई विकासको प्रमुख पूर्वाधारको रूपमा अङ्कित गरेको पाइन्छ।

६.३ मुद्दा, समस्या, चुनौती र अवसर

मुद्दा:

१. सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहबिच शिक्षामा लगानीको क्षेत्राधिकार,
२. अनुदानको प्रकृति र प्रभावकारिता,
३. बजेट विनियोजनका क्षेत्र र आधार।

समस्या:

१. शिक्षाका प्राथमिकताका क्षेत्रमा लगानीको दिगो स्रोत व्यवस्थापन हुन नसक्नु,
२. शिक्षा क्षेत्रमा गरिने लगानीको ठुलो हिस्सा तलब भत्तामा नै खर्च हुनु,
३. शिक्षामा लगानीको लागि सकारात्मक धारणाको विकासमा कठिनाई,
४. विनियोजनको कुशलता र कार्यान्वयनको दक्षताको अभाव,
५. शिक्षाको क्षेत्रमा गरिएको लगानीको लागत-लाभ विश्लेषण (Cost-benefit analysis) हुन सकेको छैन,
६. कार्यक्रमको दोहोरोपन हटाउन कठिनाई,
७. कार्यक्रमको निरन्तरता र दिगोपन।

चुनौती:

१. राजस्वको दयरा विस्तार र अपेक्षित राजव संकलन गर्न,
२. विद्यालय शिक्षामा लगानी वृद्धि र दिगो स्रोतको व्यवस्थापन गर्न,
३. नीजि क्षेत्रबाट शिक्षामा गरिने लगानीलाई सार्वजनिक सेवा, सामाजिक दायित्व र सेवामूलक बनाउन,
४. विद्यार्थीको सिकाइ तथा कुशलतामा वृद्धि गर्ने गरी आवश्यक बजेट तथा स्रोतको व्यवस्थापन गर्न,
५. वित्तीय व्यवस्थापन कार्यकुशल बनाउन व्यक्ति, संस्था र पद्धतिको क्षमता विकास गर्न,

६. समान्यीकरण र विशेष अनुदान अनुमान गरे अनुसार प्राप्त हुने सुनिश्चित गर्न ।

अवसर:

१. संवैधानिक, नीतिगत र कानूनी प्रावधान,
२. शैक्षिक सुधारमा सामाजिक सङ्घ संस्थाहरूको संलग्नता र क्रियाशीलता,
३. शैक्षिक विकास लागि स्थानीय तहको आफ्नै आन्तरिक स्रोत परिचालन गर्न सक्ने ।

६.४ उद्देश्य, रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य:

१. शिक्षा क्षेत्रमा आवश्यक बजेटको प्रक्षेपण गर्नु,
२. योजनामा समावेश भएका कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि आवश्यक वित्तीय स्रोत पहिचान गर्नु,
३. उपलब्ध स्रोतको आधारमा कार्यक्रमको प्राथमिकता निर्धारण गरी कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्नु ।

रणनीति:

१. सङ्घीय र प्रदेश सरकारको लगानीको अनुपातमा स्थानीय सरकारले आफ्नो स्रोतबाट लगानीमा वृद्धि गर्ने, (उद्देश्य १)
२. विद्यालय शिक्षामा पहुँच, सहभागिता एवम् गुणस्तर सुनिश्चित गर्न लगानी प्रभावकारीता बढाउने, (उद्देश्य २)
३. वित्तीय व्यवस्थापन क्षमतामा सुधार ल्याइ वित्तीय कार्यकुशलता, पारदर्शिता, जिम्मेवारी र उत्तरदायित्वलाई सबल बनाउने, (उद्देश्य ३)
४. लागत साभेदारीमा आधारित कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने । (उद्देश्य ३)

कार्यनीति:

१. सामाजिक विकास समिति, कार्यपालिका र गाउँसभालाई शिक्षा क्षेत्रलाई प्राथमिकतामा राखी बजेट निर्माण गर्ने गरी कार्यक्रमहरूको प्रस्ताव गरिने छ । (उद्देश्य १)
२. सामुदायिक विद्यालयमा कार्यरत गाउँ अनुदान शिक्षक, बाल शिक्षक, का.स. र स.काको न्यूनतम तलब भत्ता र प्रोत्साहन बाफतको रकम गाउँ पालिकाले आफ्नो स्रोतबाट व्यवस्था मिलाइने छ । (उद्देश्य १ र २)
३. प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा, उच्च शिक्षाको विकास गर्न गाउँ पालिकाले आफ्नो लगानीमा विस्तार गर्ने छ । (उद्देश्य १ र २)
४. विद्यालयहरूलाई अनुदान प्रदान गर्नु पूर्व जुन शिर्षकमा अनुदान प्रदान गरिएको छ त्यसको खर्चको आधार तथा कार्यविधि निर्माण गरिने छ । (उद्देश्य ३)
५. मापदण्डका आधारमा खर्च र प्रतिवेदन पद्धति अनलम्बन गरिने छ । (उद्देश्य ३)
६. विद्यालयका सम्पूर्ण आर्थिक क्रियाकलापहरू सफ्टवेयरमा आधारित बनाइने छ । (उद्देश्य ३)
७. भौतिक पूर्वाधार विकासका लागि संघीय सरकारको ६०%, प्रदेश सरकारको २०% र गाउँ पालिकाको २०% लगानी गर्ने प्रबन्ध मिलाइने छ । (उद्देश्य ४)
८. शिक्षा क्षेत्रको शैक्षिक, भौतिक तथा प्रशासनिक विकास तथा गुणस्तरको लागि गाउँ पालिकाले आफ्नो समान्यीकरण अनुदानको कम्तिमा १५ प्रतिशत लगानी गरिने छ । साथै सङ्घ/संस्थाहरूसँगै ग लागत साभेदारीमा कार्यक्रम सञ्चालन गर्न बजेट व्यवस्थापन गरिने छ । (उद्देश्य ४)

६.४ प्रमुख उपलब्धि

१. शैक्षिक पहुँच, समता, गुणस्तर र क्षमता विकासमा आवश्यक स्रोतको व्यवस्थापन भएको हुने छ ।
२. वित्तीय कार्यकुशलता, पारदर्शिता, जिम्मेवारी र उत्तरदायित्व सुदृढ भएको हुने छ ।

६.५ स्रोतको अनुमान र विश्लेषण

आवश्यकता र सामर्थ्य, नागरिकका अपेक्षा, नीति तथा कार्यक्रम आदिको आधारमा स्रोतको अनुमान तथा विश्लेषण गरिन्छ । नेपालको संविधान, २०७२, राष्ट्रिय शिक्षा नीति, २०७६, अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा ऐन, २०७५, आवधिक योजना आदिलाई समेत ख्याल गरेर बजेट तथा कार्यक्रमहरूको तयारी गरिएको छ । यसबाहेक अनौपचारिक तथा आजीवन शिक्षा, प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा, पाठ्यपुस्तक तथा पाठ्यसामग्री, दिवाखाजा जस्ता कुराहरूलाई समावेश गरिएको छ । गाउँ पालिकाको आन्तरिक आय र गाउँ

पालिकालाई सङ्घीय र प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने समानीकरण अनुदान जस्ता स्रोतहरूलाई नीति, कार्यक्रम तथा बजेट बनाउँदा ख्याल गर्नुपर्ने कुरालाई यस योजनाले जोड दिएको छ ।

६.६ प्रस्तावित कार्यक्रम तथा बजेट अनुमान

जनसङ्ख्या दिनानुदिन घट्दो क्रममा छ । आनुपातिक रूपमा विद्यार्थीको अवस्था पनि त्यस्तै छ । जनताको अपेक्षा स्थानीय सरकारसँग धेरै छ । विशेष गरी शिक्षामा सबैको पहुँच, गुणस्तरीय शिक्षा, अभिभावक शिक्षा, प्रारम्भिक कक्षाहरूमा पठन क्षमतामा वृद्धि, शिक्षकको पेसागत क्षमताको विकास जस्ता कुराहरूमा बजेट तथा कार्यक्रमहरू सञ्चालनको लागि माग बढी आउने गर्दछ । हाल शिक्षामा सङ्घीय सरकार, प्रदेश सरकार, स्थानीय सरकार, विभिन्न सङ्घ/संस्थाहरू लगायत, विभिन्न सामुदायिक क्षेत्रहरूले ठुलो लगानी गरेका छन् । स्थानीय तहले पनि शिक्षाको लगानीलाई उच्च प्राथमिकतामा राखेको छ । आगामी ५ वर्षको लागि वैतेश्वर गाउँ पालिकाले शिक्षासँग सम्बन्धी प्रमुख क्षेत्रहरूमा सङ्घीय, प्रदेश सरकारबाट प्राप्त बजेट, समानीकरण अनुदान र आन्तरिक आम्दानी अन्तर्गत रहने गरी बजेट तथा कार्यक्रमहरूको आधारमा प्रस्तावित माथिका कार्यक्रम सञ्चालन गर्न प्रस्ताव गरिएको छ । सङ्घ र प्रदेशबाट प्राप्त बजेट तथा कार्यक्रममा दोहोरो नपर्ने गरी गाउँ पालिकाबाट नीति, कार्यक्रम तथा बजेट निर्धारण गरिने छ । स्थानीय तहबाट विनियोजन हुने गरी तपसिलमा तय गरिएको बजेट सङ्घ र प्रदेशबाट विनियोजन हुने बजेटबाट पनि खर्च गर्ने गरी कार्यक्रम निर्धारण गरिएकाले कार्यक्रम दोहोरो नपर्ने गरी सो बजेटका लागि सङ्घ र प्रदेशबाट विनियोजन हुने बजेट प्रयोग गरिने छ ।

क. सङ्घीय सरकारबाट विद्यालय शिक्षा क्षेत्र अन्तर्गतका क्रियाकलापमा प्राप्त हुने अनुमानित बजेट (रु हजारमा) (अनुदानका कार्यक्रम/क्रियाकलापको शिर्षक परिवर्तन हुन सक्ने छन् ।)

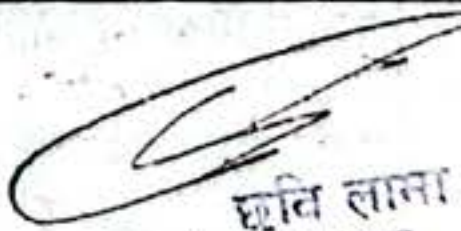
क्र. सं.	प्रमुख क्रियाकलापहरू	बजेट					जम्मा	कै.
		२०८२ /०८३	२०८३ /०८४	२०८४ /०८५	२०८५ /०८६	२०८६ /०८७		
१	आधारभूत तहका स्वीकृत दरवन्दीका शिक्षक, राहत अनुदान शिक्षकका लागि तलब भत्ता अनुदान (विशेष शिक्षा परिषद् अन्तर्गतका शिक्षक/कर्मचारीहरू समेत)	९३२००	१०२३००	११२४००	१२२४००	१३२४००		
२	माध्यमिक तहका स्वीकृत दरवन्दीका शिक्षक, राहत अनुदान शिक्षकका लागि तलब भत्ता अनुदान (विशेष शिक्षा परिषद् अन्तर्गतका शिक्षक/कर्मचारी, प्राविधिक धारका प्रशिक्षक समेत)	३०६००	३०७००	३०८००	३०९००	३१०००		
३	तोकिएका विद्यार्थीको दिवा खाजाका लागि विद्यालयलाई अनुदान	४२५०	४२६०	४२७०	४२८०	४२९०		
४	CTEVT को मापदण्डबमोजिम सामुदायिक विद्यालयमा प्राविधिक शिक्षा सञ्चालन अनुदान	७००	८००	९००	१०००	११००		
५	केन्द्रबाट छनौट भएका नमुना विद्यालय तथा विशेष विद्यालयको भवन निर्माण तथा पूर्वाधार व्यवस्थापन अनुदान	३०००	३०००	३१००	३३००	३४००		
६	कोभिड-१९ बाट पुगेको शैक्षिक क्षतिको परिपूरण तथा अन्य विपदको	४००	५००	५५०	६००	६५०		

	समयमा सिकाइ निरन्तरताका लागि कार्यक्रम							
७	प्रति विद्यार्थी लागतका आधारमा सिकाइ सामग्री तथा डिजिटल सिकाइ सामग्री व्यवस्थाका लागि विद्यालयलाई अनुदान	२६६०	२६७०	२६८०	२६९०	२७००		
८	प्रारम्भिक बाल विकास सहजकर्ताहरुको पारिश्रमिक तथा विद्यालय कर्मचारी व्यवस्थापन अनुदान	९२४०	९२५०	९२६०	९२७०	९२८०		
९	माध्यमिक तह कक्षा (९-१०) मा अंग्रेजी, गणित र विज्ञान विषयमा शिक्षण सहयोग	६०००	६१००	६२००	६४००	६६००		
१०	विद्यालय सञ्चालन तथा व्यवस्थापन अनुदान	१७१०	१८२०	१९३०	२०१०	२१२०		
११	विद्यालयमा शैक्षिक गुणस्तर सुदृढीकरण एवम् कार्यसम्पादनमा आधारित प्रोत्साहन अनुदान	४५०६	४८०८	४९००	४९५०	५०००		
१२	शैक्षिक पहुँच सुनिश्चितता, अनौपचारिक तथा वैकल्पिक शिक्षा कार्यक्रम (परम्परागत विद्यालय, वैकल्पिक विद्यालय, साक्षरता र निरन्तर शिक्षाका कार्यक्रम समेत)	१८००	१८५०	१८७०	१९००	१९५०		
१३	शैक्षिक सुशासनका लागि संस्थागत क्षमता विकास, विद्यार्थी परीक्षण मूल्याङ्कन, शिक्षक मेन्टरिङ तथा विद्यालय सुपरीवेक्षण	८५६	८७०	९००	९२५	९५०		
१४	सामुदायिक विद्यालयका छात्राहरुलाई निःशुल्क स्यानिटरी प्याड व्यवस्थापन	७७०	८००	८५०	९००	९५०		
१५	सार्वजनिक विद्यालयका विद्यार्थीहरुका लागि निशुल्क पाठ्यपुस्तक अनुदान	२३७०	२३९०	२४००	२४३०	२४५०		
१६	सार्वजनिक विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरुका लागि छात्रवृत्ति (आवासीय तथा गैरआवासीय)	५६०	५८०	६००	६५०	६८०		

ख. प्रदेश सरकारबाट शिक्षा क्षेत्र अन्तर्गतका क्रियाकलापमा प्राप्त हुने अनुमानित बजेट (रु. हजारमा)

क्र. सं.	प्रमुख क्रियाकलापहरू	बजेट					जम्मा	कै.
		२०८२ /०८३	२०८३ /०८४	२०८४ /०८५	२०८५ /०८६	२०८६ /०८७		
१	एक विद्यालय एक नर्स कार्यक्रम सञ्चालन	२९५०	२९७०	३०००	३०५०	३०८०		

छवि लामा
अध्यक्ष

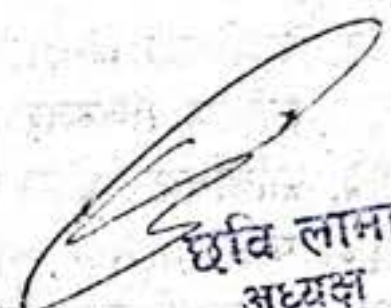
	माध्यमिक तहमा शून्य दरबन्दी भएका सामुदायिक माध्यमिक विद्यालयहरुमा अङ्ग्रेजी/गणित/विज्ञान शिक्षकका लागि शिक्षण सहयोग अनुदान	५६८	५७८	५९०	६१०	६३०		
विशेष/ समपुरक अनुदान(अनुदानका कार्यक्रम/क्रियाकलापको शीर्षक परिवर्तन हुन सक्ने छन् ।)								
१	अति सीमान्तकृत समुदाय जिरेल अध्ययनरत विद्यालयमा आवासीय विद्यालय							
२	अतिसिमान्तकृत जिरेल समुदाय अध्ययनरत विद्यालयमा आवासीय विद्यालय सञ्चालन							
	जम्मा							

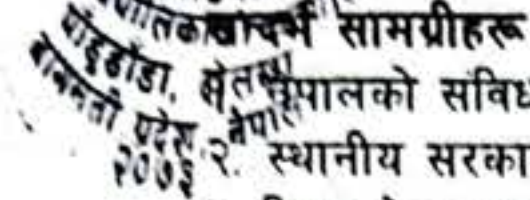
ग. स्थानीय सरकारबाट शिक्षा क्षेत्र अन्तर्गतका क्रियाकलापमा प्राप्त हुने अनुमानित बजेट (रु. हजारमा)

क्र. सं.	प्रमुख क्रियाकलापहरू	बजेट					जम्मा	कै.
		२०८२ /०८३	२०८३ /०८४	२०८४ /०८५	२०८५ /०८६	२०८६ /०८७		
१	प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा	२५००	२६००	३०००	३२००	३८००	१५१००	
२	आधारभूत शिक्षा	५००	७००	९००	१०००	१२००	४३००	
३	माध्यमिक शिक्षा	८००	१०००	१२००	१४००	१५००	५९००	
४	अनौपचारिक तथा आजीवन सिकाइ	२००	३००	३५०	४००	४५०	१७००	
५	प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा	१००	२००	३००	४००	५००	१५००	
६	उच्च शिक्षा	५००	८००	१०००	१३००	१५००	५१००	
७	पाठ्यक्रम र मूल्याङ्कन	१००	२००	३००	४००	५००	१५००	
८	शिक्षक व्यवस्थापन र विकास	५००	६००	७००	८००	९००	३५००	
९	शैक्षिक समता र समावेशीकरण	१००	२००	३००	४००	५००	१५००	
१०	दिवाखाजासहित स्वास्थ्य तथा पोषण कार्यक्रम	५००	८००	१०००	१३००	१५००	५१००	
११	आपतकालीन तथा संकटकालीन अवस्थामा शिक्षा	२००	३००	४००	५००	६००	२०००	
१२	विद्यालय भौतिक पूर्वाधार विकास	५००	५००	५००	५००	८००	२८००	

१३	विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००
१४	शिक्षाको व्यवस्थापन तथा संस्थागत क्षमता विकास	५००	५५०	६००	६५०	७००	३०००	
१५	स्थानीय शिक्षा योजना कार्यान्वयनको प्रबन्ध	५००	५००	५००	५००	५००	२५००	
१६	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन	२५०	२५०	२५०	२५०	२५०	१२५०	
	जम्मा	८७५०	१०५००	१२३००	१४०००	१६५०	६१७५०	

धरेन लामा
अध्यक्ष

- छवि लाला
अध्यक्ष

वैतेश्वर गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
पाँडुडाँडा, दोलखा
बागमती प्रदेश, नेपाल